

**PROGRAM ROZWOJU
POWIATU SUSKIEGO
NA LATA 2016-2020**

**POWIAT ŁĄCZY
DLA DOBREJ
PRZYSZŁOŚCI!**

2016

SZANOWNI PAŃSTWO!

Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 jest podstawowym dokumentem określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej na obszarze powiatu. Jest programem rozwoju, spełniającym wymogi ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, komplementarnym dla dokumentów strategicznych szczebla krajowego i regionalnego. Przede wszystkim jest spójna z priorytetami i celami *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, *Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju do 2020 r.* oraz *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020*.

Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 pełni kluczową rolę, jako generalny plan postępowania władz samorządu powiatowego, ale również jako narzędzie współpracy z partnerami publicznymi, prywatnymi i pozarządowymi. Określa kierunki konkretnych działań, jakie planują podjąć władze powiatu, a których głównym celem jest osiągnięcie długotrwałego i zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego.

Zapisy zawarte w niniejszym dokumencie uwzględniają możliwości budżetowe powiatu suskiego oraz odpowiadają okresowi programowania w Polsce funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Założenie to jest niezwykle istotne, bowiem najbliższe lata będą z jednej strony stanowiły olbrzymią szansę dla rozwoju jednostek samorządu terytorialnego ze względu na fundusze unijne z perspektywy finansowej 2014-2020, ale z drugiej strony samorządy będą musiały stawić czoła nowym wyzwaniom i reagować na zmiany w ich bliższym i dalszym otoczeniu. Będą musiały zarządzać w warunkach kurczących się zasobów, które trzeba będzie efektywnie wykorzystać dla lokalnego rozwoju.

Niniejszy dokument jest zatem narzędziem wspierania pozytywnych zmian oraz niwelowania barier pojawiających się w otoczeniu. W tym kontekście szczególnie ważna jest współpraca z samorządami gminnymi, z którymi powiat suski tworzy spójny obszar funkcjonalny, wymagający efektywnych rozwiązań infrastrukturalnych, gospodarczych i społecznych.

Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 została przygotowana w wyniku trwających wiele miesięcy prac, prowadzonych przez Zarząd Powiatu Suskiego we współpracy z partnerami publicznymi społecznymi i gospodarczymi. Dokument uwzględnia także wnioski i rekomendacje sformułowane w ramach szerokiej debaty publicznej oraz w trakcie warsztatów strategicznych zorganizowanych w dniach 9 i 11 lutego 2016 r., a także konsultacji społecznych, prowadzonych przez Lokalną Grupę Działania „Podbabogórze”, która przygotowywała *Strategię Rozwoju Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia LGD „Podbabogórze”*.

Przyjęta w pracach nad *Strategią* metoda partycypacyjno-ekspercka oraz udział lokalnych liderów w jej przygotowaniu zwiększyły szanse na to, że odzwierciedla ona oczekiwania społeczności i gwarantuje zaangażowanie wspólnot mieszkańców w proces wdrażania przyjętych celów rozwojowych.

Szanowni Państwo!

Powiat łączy dla dobrej przyszłości!

Starosta Suski

Józef Bałos

Przewodniczący Rady Powiatu Suskiego

Ryszard Hadka

SPIS TREŚCI

1	Kontekst - nowy paradygmat rozwoju lokalnego	3
1.1	Terytorialny wymiar polityk publicznych	3
1.2	Nowe uwarunkowania rozwoju	3
1.3	Współpraca i Partnerstwo	4
1.4	Ocena realizacji <i>Strategii Rozwoju na lata 2008-2015</i>	4
2	PROGRAM ROZWOJU POWIATU SUSKIEGO NA LATA 2016-2020	5
2.1	Przesłanki budowy <i>Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020</i>	5
2.2	Metodologia prac nad <i>Programem</i>	6
2.3	Warsztaty strategiczne	6
2.4	Harmonogram prac	6
3	DIAGNOZA OBSZARU - RESUMÉ	7
4	WIZJA, MISJA, OBSZARY PRIORYTETOWE I CELE	12
4.1	Wizja, misja i schemat budowy dokumentu	12
4.2	Cele Strategiczne	13
4.3	Cele operacyjne.....	13
4.4	Miary sukcesu.....	14
5	OBSZAR PRIORYTETOWY 1: GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I EDUKACJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB RYNKU PRACY	15
5.1	Cel operacyjny 1.1: Skuteczny system wspierania gospodarki.....	16
5.2	Cel operacyjny 1.2: Promocja zatrudnienia, ograniczenie zjawiska wysokiego poziomu bezrobocia i eliminacja jego negatywnych skutków oraz rozwój przedsiębiorczości mieszkańców	17
5.3	Cel operacyjny 1.3: Wysoka jakość edukacji ukierunkowanej na potrzeby zmieniającego się rynku pracy	17
5.4	Cel operacyjny 1.4: Współpraca i wspieranie partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego, rynku pracy i modernizacji kształcenia zawodowego	18
6	OBSZAR PRIORYTETOWY 2: ŚRODOWISKO NATURALNE, DZIEDZICTWO KULTUROWE, TURYSTYKA	20
6.1	Cel operacyjny 2.1: Ochrona środowiska naturalnego i działania na rzecz rozbudowy infrastruktury komunalnej przyjaznej środowisku	22
6.2	Cel operacyjny 2.2: Ochrona dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej	23
6.3	Cel operacyjny 2.3: Optymalizacja systemu zarządzania przestrzenią, współgrającego ze środowiskiem naturalnym	24
6.4	Cel operacyjny 2.4: Wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości, wiedzy i wrażliwości w zakresie dziedzictwa kulturowego	25
6.5	Cel operacyjny 2.5: Rozbudowa infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i z zakresu dziedzictwa kulturowego.....	25
6.6	Cel operacyjny 2.6 Poszerzenie oferty produktów lokalnych	26
6.7	Cel operacyjny 2.7 Profesjonalizacja kadr dla przemysłu czasu wolnego	27
6.8	Cel operacyjny 2.8: Współpraca i wspieranie partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz wykorzystania potencjału turystycznego i kulturowego oraz ochrony środowiska naturalnego	27
7	OBSZAR PRIORYTETOWY 3: DOSTĘPNOŚĆ I SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA.....	29
7.1	Cel operacyjny 3.1: Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej	30
7.2	Cel operacyjny 3.2: Sprawny system transportu zbiorowego	30
7.3	Cel operacyjny 3.3: Rozwój sieci szerokopasmowej oraz nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej wspierających rozwój przedsiębiorstw, podnoszących poziom życia mieszkańców Powiatu i poprawiających funkcjonowanie instytucji publicznych	31
7.4	Cel operacyjny 3.4: Współpraca i wspieranie samorządów gminnych oraz innych partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz modernizacji sieci dróg, linii kolejowych oraz rozbudowy infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej.....	31
8	OBSZAR PRIORYTETOWY 4: BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I ZDROWOTNE PORZĄDEK PUBLICZNY ORAZ SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE.....	33
8.1	Cel operacyjny 4.1: Podwyższenie poziomu bezpieczeństwa społecznego opartego głównie o środowiskowe formy wsparcia ..	34
8.2	Cel operacyjny 4.2: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców, realizacja lokalnej polityki zdrowotnej	35
8.3	Cel operacyjny 4.3: Poszerzanie działań służących poprawie bezpieczeństwa publicznego w Powiecie.....	36

8.4	Cel operacyjny 4.4: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	36
8.5	Cel operacyjny 4.5: Współpraca z partnerami publicznymi, społecznymi i gospodarczymi w działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa społecznego, zdrowotnego oraz porządku publicznego	37
9	SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU	38
9.1	Model wdrażania <i>Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020</i>	38
9.2	Finansowe instrumenty realizacji <i>Programu</i>	38
9.3	Organizacyjne instrumenty Realizacji <i>Programu</i>	39
9.4	System monitorowania i ewaluacji <i>Programu</i>	45
9.5	Sprawozdania i raport	46
10	Załączniki.....	47
10.1	Lista osób uczestniczących w tworzeniu <i>Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020</i>	47
10.2	Lista dokumentów i planów programowych	49

1 KONTEKST - NOWY PARADYGMAT ROZWOJU LOKALNEGO

1.1 TERYTORIALNY WYMIAR POLITYK PUBLICZNYCH

Na lata 2014-2020 określono nowe regulacje europejskiej polityki spójności i polskiej polityki rozwoju wprowadzające nacisk na terytorialny wymiar polityk publicznych. Opierają się one na założeniu przejścia w zarządzaniu rozwojem od podejścia sektorowego do zintegrowanego terytorialnie, polegającego na integracji działań różnych podmiotów publicznych na terytoriach określonych przede wszystkim funkcjonalnie, charakteryzujących się podobnymi cechami społeczno-gospodarczo-przestrzennymi. To obszary funkcjonalne stały się punktem odniesienia dla interwencji polityk publicznych.

Charakterystykę i typologię obszaru funkcjonalnego przedstawia *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK)*, najważniejszy krajowy dokument planowania przestrzennego, przyjęty przez rząd w grudniu 2011 roku, na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Koncepcja obszarów funkcjonalnych umożliwia realizowanie polityki zorientowanej terytorialnie i stanowi fundament do realizowania systemu zarządzania wykorzystującego współpracę partnerów międzysektorowych, interesariuszy. Stanowi to fundamentalną zmianę odejścia od paradygmatu konkurencyjnego modelu jaki funkcjonował w perspektywie 2007-2013 do paradygmatu współpracy wielopoziomowej i międzysektorowej. Przyjęcie jako kluczowego założenia współpracy na danym terytorium pomiędzy samorządami oraz partnerami społecznymi tworzy nową przestrzeń do działań w każdym z obszarów polityk publicznych.

1.2 NOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

W otoczeniu funkcjonowania JST zachodzą poważne zmiany. Muszą one być brane pod uwagę przez samorzady przy planowaniu polityki rozwoju lokalnego i realizacji poszczególnych zadań. Szczególne znaczenie dla JST mają skutki zmian w sytuacji społeczno-ekonomicznej, takie jak:

- wzrost wydatków bieżących samorządów, np. w związku z kosztami eksploatacji nowej infrastruktury czy nowymi zadaniami;
- wzrost wydatków JST na obsługę i spłatę zadłużenia zaciągniętego na finansowanie inwestycji;
- wzrost wydatków odbiorców usług (np. w związku z amortyzacją nowo zbudowanej infrastruktury);
- spadek dochodów podatkowych samorządów z PIT i CIT w wyniku niższego wzrostu gospodarczego, mniejszego zatrudnienia czy większego bezrobocia;
- skutki zmian demograficznych, w tym:
 - spadek i zmiana struktury popytu na usługi i infrastrukturę publiczną,
 - spadek i zmiana struktury podaży siły roboczej na lokalnych i regionalnych rynkach pracy,
 - zmniejszanie się ilości dzieci uczących się w szkołach, co skutkuje mniejszym popytem na szkolne usługi oświatowe, rosnące zapotrzebowanie na edukację kierowaną do dorosłych,
 - wzrost jednostkowych kosztów usług publicznych dla odbiorców tych usług,
 - spadek dochodów podatkowych JST, w związku z przejściem w wiek emerytalny roczników powojennego wyżu demograficznego,
 - wzrost popytu na usługi zdrowotne i pomocy społecznej w wyniku starzenia się społeczeństwa, wzrost zapotrzebowania na usługi szkoleniowe i kulturalne adresowane do ludzi starszych
- oraz wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

W tych nowych warunkach konieczna jest modyfikacja paradygmatu rozwoju lokalnego w tradycyjnych dziedzinach działalności JST takich jak oświata, ochrona zdrowia czy transport publiczny, rozwój lokalny. W znacznie większym niż dotychczas stopniu, powinien być oparty na aktywizacji ekonomicznej.

Formy i instrumenty aktywizacji ekonomicznej, które mogą być zastosowane przez samorzady to m.in.:

- wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i wspieranie rozwoju lokalnych firm, szczególnie małych i średnich;
- udostępnianie terenów inwestycyjnych i obiektów dla działalności gospodarczej;
- rozwój produktów lokalnych i regionalnych i zdobywanie dla nich nowych rynków zbytu;
- promowanie przygotowywania i wdrażania przez lokalne firmy nowych innowacyjnych technologii i rozwiązań w produkcji i usługach;
- rozwój przedsiębiorstw ekonomii społecznej;
- wspieranie rozwoju oświaty ukierunkowanej na potrzeby lokalnego rynku pracy, uzupełnianie i podnoszenie kwalifikacji pracowników lokalnych przedsiębiorstw,
- wspieranie aktywności społecznej i ekonomicznej mieszkańców i firm, w tym współpraca z instytucjami otoczenia biznesu,
- zarządzanie uczestniczące, włączanie mieszkańców, w szerokim wymiarze, w uczestnictwo w życiu publicznym,

- tworzenie programów wpływających na polepszenie jakości środowiska w wymiarze regionalnym w szczególności w zakresie ochrony powietrza.

Celem działań JST powinno pozostać nadal zwiększanie poziomu i jakości życia mieszkańców poprzez podnoszenie stopnia dostępności, jakości i efektywności świadczonych usług publicznych. Do wyzwań, z którymi będą musiały się zmierzyć samorządy w najbliższych latach, możemy zaliczyć:

- utrzymanie rozwoju lokalnego w warunkach stopniowego zmniejszania się zasobów;
- utrzymywanie dynamiki rozwoju lokalnego w kontekście zmieniających się uwarunkowań społeczno-ekonomicznych i nowej polityki rozwoju na poziomie unijnym i krajowym;
- stałe podnoszenie sprawności instytucjonalnej;
- podnoszenie stopnia dostępności, jakości i efektywności świadczonych usług publicznych.

1.3 WSPÓŁPRACA I PARTNERSTWO

W ostatnich latach samorządy konkurowały ze sobą o środki unijne, które przeznaczały przede wszystkim na inwestycje w niwelowanie zapóźnień cywilizacyjnych. Mniej natomiast koncentrowały się na rozwoju społeczno-gospodarczym. Dzisiaj, wszystkie poczynione inwestycje muszą się zamortyzować, a zaciągnięte kredyty trzeba spłacać. Wobec zmniejszenia możliwości korzystania z zewnętrznych środków, samorządy muszą zmienić podejście do zarządzania rozwojem lokalnym i oprzeć go przede wszystkim o lokalne zasoby finansowe. Kurczenie się zasobów i niekorzystne prognozy demograficzne powodują, że trzeba myśleć o posiadanych zasobach w terytorialnie szerszym kontekście dla lepszego wykorzystania funduszy strukturalnych, jako instrumentów rozwoju. Biorąc pod uwagę powyższe kwestie, samorządy muszą wypracowywać partnerską współpracę z sąsiednimi samorządami, a także z wieloma instytucjami i organizacjami.

Ważne dla efektywnej polityki lokalnego rozwoju stają się umiejętności pracy w zespole, komunikatywność, dążenie do rezultatów, orientacja na działanie, motywowanie, asertywność, umiejętność aktywnego słuchania i praca w grupie. Istotne będą też techniki budowania dobrych kontaktów i relacji, bardzo pożądanych w obecnym okresie programowania w UE, którego podstawą jest współpraca na obszarze funkcjonalnym.

1.4 OCENA REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU NA LATA 2008-2015

Strategia Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2008-2015 została przyjęta przez Radę Powiatu Suskiego 27 maja 2008 r. uchwałą Nr 0049/XVIII/148/08. Dokument zawierał podstawowe wytyczne dla polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd powiatu, a jego realizacja miała zapewnić trwały i zrównoważony rozwój.

W Strategii przyjęto pięć obszarów strategicznych, które stanowiły główne kierunki (osie) rozwoju powiatu:

Strategia Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2008-2015 odegrała ważną rolę w procesie pozyskiwania zewnętrznych środków kierowanych do powiatu oraz służyła jako plan działań w sferze społecznej i gospodarczej.

2 PROGRAM ROZWOJU POWIATU SUSKIEGO NA LATA 2016-2020

2.1 PRZESŁANKI BUDOWY PROGRAMU ROZWOJU POWIATU SUSKIEGO NA LATA 2016-2020

Opracowanie *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* wynika z potrzeby racjonalnego planowania rozwoju oraz przesłanek formalno-prawnych, uzasadniających potrzebę weryfikacji dokumentów strategicznych i dostosowania założeń do wytycznych i rekomendacji, które płyną z dokumentów o charakterze nadrzędnym. Potrzeba przygotowania dokumentu strategicznego na lata 2016-2020 wynika m.in. z następujących czynników:

- dostosowanie strategii rozwoju powiatu suskiego do nowych dokumentów strategicznych szczebla regionalnego i krajowego;
- uspołnienie horyzontu czasowego Strategii z horyzontem czasowym nowego okresu programowania rozwoju Unii Europejskiej oraz dokumentów nadrzędnych;
- podejście zintegrowane terytorialnie w zarządzaniu rozwojem, jako nowy paradygmat polityk europejskich;
- uwzględnienie nowych wyzwań związanych z podnoszeniem konkurencyjności regionów w sferze gospodarczej i społecznej.

Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 uwzględni lokalne uwarunkowania oraz definiuje cele i kierunki interwencji. Strategia nie obejmuje wyłącznie zadań będących w kompetencjach samorządu powiatowego, ale wskazuje na rozwiązania niezbędne dla stałego i efektywnego rozwoju całej obszaru funkcjonalnego. Takie podejście jest zgodne z nowym paradygmatem polityki regionalnej UE. Uwzględnienie wytycznych zawartych w dokumentach nadrzędnych, pozwoliło m.in. na uspołnienie *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* z priorytetami rozwojowymi województwa małopolskiego.

Tabela 1: Relacja obszarów w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011–2020 do Programu Rozwoju Powiatu Suskiego

OBSZAR PRIORYTETOWY:	1. GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I EDUKACJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB RYNKU PRACY	2. ŚRODOWISKO NATURALNE, DZIEDZICTWO KULTUROWE, TURYSTYKA	3. DOSTĘPNOŚĆ I SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	4. BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I ZDROWOTNE PORZĄDEK PUBLICZNY, SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE
OBSZAR W SRWM:				
OBSZAR 1. GOSPODARKA WIEDZY I AKTYWNOŚCI				
OBSZAR 2. DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO				
OBSZAR 3. INFRASTRUKTURA DLA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ				
OBSZAR 4. KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY I INNE SUBREGIONY				
OBSZAR 5. ROZWÓJ MIAST I TERENÓW WIEJSKICH				
OBSZAR 6. BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE, ZDROWOTNE I SPOŁECZNE				
OBSZAR 7. ZARZĄDZANIE ROZWOJEM WOJEWÓDZTWA				

Źródło: opracowanie własne

Horyzont czasowy *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* sięga 2022 roku. Obejmuje okres bieżącej perspektywy finansowej Unii Europejskiej (tj. 2014-2020). Jest zbieżny z horyzontem *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, a także z perspektywą przyjętą dla *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie* (Warszawa, 13 lipca 2010 r.).

2.2 METODOLOGIA PRAC NAD PROGRAMEM

Konstrukcję *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* oparto na partycypacyjno-eksperymentalnym modelu opracowywania planów strategicznych jednostek samorządu terytorialnego, w pełni spójnych z krajowymi oraz unijnymi wytycznymi w tym zakresie. W sposób szczególny uwzględnia ona przepisy zawarte w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, dotyczące opracowania i realizacji programów rozwoju. W dokumencie kładzie się nacisk przede wszystkim na poprawę jakości życia mieszkańców z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju powiatu, o ponadprzeciętnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Program opracował Zespół powołany przez Starostę. W jego skład weszli m.in. przedstawiciele władz samorządowych powiatu oraz gmin powiatu suskiego, urzędnicy samorządowi, przedstawiciele oświaty, instytucji kultury, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, reprezentanci sfery biznesu, lokalnych organizacji pozarządowych i przedstawiciele instytucji użyteczności publicznej. Prace Zespołu prowadzili konsultanci zewnętrzni.

2.3 WARSZTATY STRATEGICZNE

W ramach budowy *Programu* przeprowadzono dwa warsztaty z użyciem interaktywnych metod. Uczestnicy indywidualnie i grupowo identyfikowali potencjały i bariery rozwojowe, a następnie analizowali i proponowali możliwe rozwiązania. Każde spotkanie warsztatowe rozpoczynała multimedialna prezentacja, a następnie za pomocą różnych technik kreatywnych prowadzono zajęcia warsztatowe.

Dzięki zaangażowaniu przedstawicieli samorządu, organizacji publicznych, przedsiębiorców i lokalnych liderów życia społecznego w proces budowy dokumentu, *Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* może być bazą dla polityki rozwoju lokalnego uwzględniającej dokonywanie wyborów i rekomendacji różnych społeczności tworzących wspólnotę samorządową. Jest też wyzwaniem dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji działających na obszarze, by wcielić w życie zasady partnerstwa, współpracy, subsydiarności i pomocniczości i ochrony środowiska, jako fundamenty wdrażania polityki spójności na poziomie lokalnym. Stwarza także warunki do tworzenia międzysektorowych partnerstw lokalnych, jako niezwykle ważnego elementu zarządzania rozwojem lokalnym kierowanym przez społeczność (RLKS).

2.4 HARMONOGRAM PRAC

Proces budowy *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* rozpoczęto od planowania wstępnego w roku 2015. Starosta powołał Zespół Roboczy ds. opracowania *Programu Rozwoju Powiatu*. Określono harmonogram i zakres prac.

Następnie przygotowana została diagnoza społeczno-gospodarcza w oparciu m.in. o materiały i dane Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych) oraz materiały Starostwa.

Wnioski z diagnozy społeczno-gospodarczej oraz analizy strategicznej stały się materiałem wyjściowym do przeprowadzenia oceny zasobów własnych i otoczenia (analiza ABC) podczas warsztatów strategicznych, które odbyły się 9 i 11 lutego 2016 r.

Konsultacje z Zespołem Roboczym pozwoliły na zweryfikowanie obszarów priorytetowych dla powiatu i zagadnień strategicznych w poszczególnych obszarach. Sformułowano cele strategiczne, cele operacyjne oraz kierunki interwencji w poszczególnych obszarach priorytetowych. Na koniec określono założenia organizacyjne dla kierunków interwencji (monitoring, partnerzy, mierniki sukcesu), a także ustalono powiązania zapisów *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* z priorytetami i działaniami *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*.

Ostateczna wersja *Programu* jest dokumentem perspektywicznym i długofalowym, a jednocześnie wskazującym priorytety dla rozwoju społeczno-gospodarczego całej wspólnoty samorządowej.

Na etapie wdrażania *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* ulegać będzie modyfikacjom i aktualizacjom. Jego realizacja dostosowana będzie do bieżących potrzeb i aspiracji społeczności lokalnej. Przewidziano procedurę monitoringu i aktualizacji *Programu*.

3 DIAGNOZA OBSZARU - RESUMÉ

Poniżej znajdują się wybrane elementy z przeprowadzonej diagnozy powiatu suskiego, które pokazują sytuację wspólnoty samorządowej na tle Małopolski w zakresie procesów gospodarczych i społecznych. Pełna diagnoza powiatu suskiego prezentująca szczegółowe informacje o potencjale Podbabiogórze stanowi osobny dokument.

Ogólna sytuacja powiatu suskiego

1. Powiat suski jest położony na południowo-zachodnim krańcu województwa małopolskiego. Obejmuje 9 gmin, w tym 2 miasta (Jordanów, Suchą Beskidzką), gminę miejsko – wiejską (Maków Podhalański) oraz 6 gmin wiejskich (Budzów, Bystra-Sidzina, Jordanów, Stryszawa, Zawoja, Zembrzyce).
2. Powiat suski ma 686 km² i jest siódmym, co do wielkości powiatem w Małopolsce (na 22 powiaty). Stanowi 4,52% powierzchni województwa. Obszar graniczy z powiatami: wadowickim, myślenickim, nowotarskim (woj. małopolskie) i żywieckim (woj. śląskie), oraz z Republiką Słowacką: powiat Námestovo (kraj Žyliński).
3. Powiat charakteryzuje się średnią gęstością zaludnienia: 123 osób na km², przy średniej wojewódzkiej 222 osoby/km². Na obszarach wiejskich powiatu mieszka 75,4% ogółu mieszkańców (tj. 63441 osób), a 24,6% populacji (20699 osób) żyje w 3 miastach - Jordanowie, Makowie Podhalańskim i w Suchej Beskidzkiej.
4. Prawie 30% powierzchni powiatu suskiego stanowią obszary prawnie chronione (występują we wszystkich gminach oprócz Makowa Podhalańskiego). Na terenie dwóch gmin znajdują się rezerваты, tj. w gminie Bystra-Sidzina (13 ha) oraz w gminie Zawoja (59 ha). W 1954 r. został utworzony Babiogórski Park Narodowy (pow. 3391 ha+otulina), kilka lat temu włączony do międzynarodowej sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO.
5. Wszystkie gminy wiejskie powiatu suskiego zaliczone są do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, kategoria „ONW ze specyficznymi utrudnieniami”.

Wybrane aspekty sytuacji demograficznej

1. W roku 2014 powiat suski zamieszkiwało **84140** osób, co stanowiło około 2,5% liczby ludności województwa małopolskiego. Pod względem liczby ludności powiat znajduje się na 17. miejscu w województwie. W latach 2009-2014 ludność powiatu suskiego wzrosła o 1404 osoby tj. o 1,7% (w Małopolsce 2,1%). Największy przyrost liczby mieszkańców był w gminie Bystra Sidzina (3,3%), przyrost ujemny zanotowano w gminie Sucha Beskidzka (-1,2%). Saldo migracji dla powiatu ma trend spadkowy: w 2013 r. było jeszcze dodatnie (0,2), ale w 2014 już ujemne (-0,4). W tym czasie Małopolska miała średnią dodatnią (w 2013:-0,8%; 2014: 0,9%).
2. Następuje systematyczna zmiana struktury wiekowej ludności. W latach 2009-2014 grupa osób w wieku przedprodukcyjnym zmalała z 22,2% do 20,6%, w tym czasie grupa w wieku poprodukcyjnym (59+) wzrosła z 15,9% do 17,1%. Prognozy długoterminowe pogłębiają ten trend. Przewiduje się, że w roku 2035 w wieku poprodukcyjnym będzie 21,2%, podczas gdy grupa osób do 17 r. życia zmniejszy się do 16,4%.
3. Wskaźnik obciążenia demograficznego, rozumiany, jako liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym, w powiecie suskim w 2014 r. wynosił 60,6 (w woj. małopolskim 58,8).

Wybrane aspekty sytuacji gospodarczej

1. Średnia powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w powiecie suskim wynosiła 90,2 m² (2013 r.) i jest wyższa niż średnia w województwa (77,3m²), co świadczy o przewadze budownictwa jednorodzinnego, często w układzie wielopokoleniowym. Liczba oddanych mieszkań maleje. W latach 2012-2014 wynosiła: 351, 302, 223, co stanowi odpowiednio 42, 36, 27 mieszkań na 10 tys. mieszkańców. W Małopolsce wskaźnik ten wyniósł w 2014 r. 45.
2. Liczba podmiotów w rejestrze REGON systematycznie wzrasta. W 2014 r. było ich 7757, co stanowi 922 podmioty na 10 tys. mieszkańców. Jest to mniej niż w Małopolsce, gdzie średnia wynosi 1059. W podziale działalności na klasyfikację PKD: w sekcji C (Przetwórstwo przemysłowe) zarejestrowanych było 21,5% przedsiębiorstw, w sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny) 25,3%, a w sekcji F (Budownictwo) 15,7%. W sekcji H (Hotele i restauracje) działało 393 podmioty (5,1%). W sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) zarejestrowane były 153 firmy (2%).
3. Liczba podmiotów na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosiła w latach 2012-2014 odpowiednio: 1464, 1465, 1480 (w 2014 w Małopolsce: 1686).
4. W Powiecie suskim przeważają mikroprzedsiębiorstwa (do 9 pracowników) i małe przedsiębiorstwa (10-49 prac.). Przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 50 pracowników stanowią 0,7% ogółu zarejestrowanych podmiotów.
5. Największym i najbardziej innowacyjnym przedsiębiorstwem w powiecie jest grupa „Fideltronik” prowadząca działalność produkcyjną oraz projektową w zakresie elektroniki oraz informatyki.
6. Użytki rolne zajmują 26252 ha, co stanowi 41,2% powierzchni ogółem, to mniej niż średnio w polskich wsiach gdzie zajmują one średnio 51% powierzchni. Lasy stanowią 48,3% obszaru (2014 r.), przy średniej w kraju lasy wynoszącej ok. 29,55% powierzchni obszarów wiejskich
7. Według ostatniego spisu rolnego z 2010 r. w powiecie suskim jest 22157 gospodarstw, z czego tylko 461 ma powierzchnię powyżej 15 ha. Najwięcej gospodarstw znajduje się w grupie od 2 do 5 ha – 4967 oraz w grupie od 1 do 2 ha – 4143, co łącznie stanowi ok. 67,4% ogółu gospodarstw. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 2,61 ha i jest niższa

od średniej wojewódzkiej (3,56 ha). Udział powierzchni gospodarstw rolnych w powierzchni powiatu ogółem wynosi 32,3% (w Małopolsce 52%).

8. Powiat suski wykonał już ustawowe plany urządzenia lasu należących do osób fizycznych i wspólnot gruntowych w 63% (12 z 19 tys. ha powierzchni lasów). Nadzór nad właściwym gospodarowaniem lasów w imieniu Starosty wykonują nadleśnictwa.

Wybrane aspekty z rynku pracy

1. W latach 2011-2014 powiat suski zaliczał się do grupy powiatów o najniższym poziomie stopy bezrobocia. Na 22 powiaty w województwie małopolskim powiat suski w rankingu zajmował 6-8 miejsce, a wśród 19-tu powiatów ziemskich miejsce trzecie. W kraju plasował się na 87 miejscu wśród wszystkich 380 powiatów a 54 wśród 314 powiatów ziemskich. Stopa bezrobocia wynosiła w latach 2012-2014: 12,2%, 12,6%, 10%.
2. W 2014 r. bezrobotnych zarejestrowanych było 3215 (mężczyźni stanowili 47,8%), a ich udział w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł 6,1% (w 2013: 5,9%). Według wykształcenia: najwięcej bezrobotnych ma wykształcenie zasadnicze zawodowe (31,1%) oraz policealne i średnie zawodowe (22,6%), natomiast średnie ogólnokształcące ma 12,6%, a wyższe 11,4%. Najwięcej bezrobotnych jest w wieku 18-24 lata (28%) oraz 25-34 (26%). W wieku 35-44 oraz 45-54 jest po 17%, a powyżej 55 lat 12% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.
3. Liczba osób pracujących na 1000 ludności wyniosła w 2014 r. 146 osób (w Małopolsce 220 osób).

Wybrane aspekty z gospodarki komunalnej

1. Długość sieci wodociągowej w 2013 r. na obszarze powiatu suskiego wynosiła blisko 200 km (W 2014 r. długość 333,3 km) . Sytuacja w poszczególnych gminach jest różna – najlepsza w mieście Jordanów, gdzie z wodociągów korzysta 80% ludności gminy, najłabsza w gminie Budzów (0,6% ludności gminy). Średnia dla obszaru to 35,4% Dla porównania na obszarach wiejskich w Polsce z sieci wodociągowej korzysta średnio 72,7 %.
2. Większość gmin nie jest włączona w żaden system gazociągów, a ludność korzysta z gazu dostarczanego w butlach. Długość sieci rozdzielczej wynosi zaledwie kilkadziesiąt kilometrów, co daje wskaźnik ok. 10 km na 100 km² powierzchni. Z sieci gazowej korzysta 3,7% mieszkańców. Jest to znacznie mniej niż na terenach wiejskich w Polsce, gdzie pokrycie wynosi ok. 20 km na 100 km², a z gazu korzysta 19% mieszkańców wsi. Średnia korzystających z sieci gazowej dla całej Małopolski wynosi 62,8% (2013r.).
3. Długość sieci kanalizacyjnej w 2013 r. wynosiła 125 km, co daje wskaźnik 19,3 km na 100 km² (w 2014 r. zwiększyła się do 271,2 km). Na obszarach wiejskich w Polsce wskaźnik ten wynosi ok. 15 km na 100 km². Sytuacja w poszczególnych gminach jest różna – najlepsza w gminach: Sucha Beskidzka(72,6%) i Jordanów – miasto (45,8%). Najgorzej jest w gminach: Bystra-Sidzina, Budzów i Zawoja. W tej ostatniej w sezonie turystycznym problem jest szczególnie zauważalny. W pozostałych gminach z sieci korzysta średnio 27,7% ludności. Dla porównania na obszarach wiejskich w Polsce z sieci kanalizacyjnej korzysta 20% ludności tych obszarów. Średnia korzystających z sieci kanalizacyjnej dla całej Małopolski wynosi 56% (2013r.).

Wybrane aspekty sytuacji społecznej i kapitału ludzkiego

1. Na terenie powiatu suskiego działają 3 domy pomocy społecznej, Powiatowy Ośrodek Wsparcia Dziennego dla 30 osób funkcjonujący jako Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, oraz trzy warsztaty terapii zajęciowej w Kukowie (gmina Stryszawa), Zembrzycach i Juszczyńcu (gmina Maków Podhalański) łącznie dla 110 uczestników. Szeroko rozumianą pomocą społeczną zajmują się również organizacje pozarządowe. Udział osób objętych pomocą społeczną w liczbie ludności ogółem w ostatnich latach oscylował wokół 9-10%. Obserwowana jest tendencja spadkowa, ale odsetek ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej jest cały czas wyższy niż w województwie małopolskim (nieco ponad 7,7%). Na terenie funkcjonuje również placówka interwencyjna, świadcząca pomoc psychologiczno-pedagogiczną oraz socjalno- terapeutyczną dla osób i rodzin znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych.
2. Oferta kulturalna jest wynikiem zarówno specyfiki terenu, jak i tradycji kulturalnych, a działania kulturowe realizowane są tutaj przede wszystkim w oparciu o zasoby turystyczne. Stąd przewaga zdarzeń kulturalnych w „turystycznych” gminach. Sieć placówek kulturalnych rozwinięta jest w miarę równomiernie, z oczywistą przewagą ośrodków miejskich. Powiat w tym zakresie wykazuje stałą dynamikę wzrostu, która plasuje go na jednym z pierwszych miejsc w regionie. Na jedną bibliotekę w powiecie suskim w 2013 r. przypadało średnio 3823 mieszkańców, to mniej niż w województwie małopolskim, gdzie wskaźnik kształtował się na poziomie 4308 osób. Wskaźnik czytelnictwa wyniósł 172,94 osoby korzystające z biblioteki na 1000 mieszkańców (w Małopolsce 200). Funkcje kulturalne realizują też muzeum w Suchej Beskidzkiej oraz kilka izb regionalnych. W Stryszawie znajduje się Beskidzkie Centrum Zabawki Drewnianej. W Powiecie suskim nie ma obiektu kinowego.
3. W gminach działają ludowe kluby sportowe (24 Uczniowskie Kluby Sportowe, 15 Ludowych Klubów Sportowych i 16 Klubów Sportowych, Miejskich Klubów Sportowych i Stowarzyszeń Kultury Fizycznej - 2015 r.), są boiska, w tym Orliki. Przy szkołach są wielofunkcyjne sale gimnastyczne oraz ogólnodostępne boiska sportowe, dostępne po południu dla mieszkańców. Infrastruktura wolnego czasu to także place zabaw dla dzieci, *Podbabiogórskie Szachowiska*, siłownie

wewnętrzne i zewnętrzne. W gminach powiatu suskiego odbywają się różne imprezy sportowe, w tym o charakterze ponadlokalnym.

4. W powiecie suskim funkcjonuje 134 organizacje społecznych (2014 r.), co daje wskaźnik 1,52 organizacji na 1000 mieszkańców. Jest to mniej niż średnia dla kraju (2,03 na 1000 mieszkańców), a także wyraźnie mniej niż w województwie małopolskim (3,3). W Powiecie suskim jest 16 organizacji pożytku publicznego uprawnionych do ubiegania się o 1% z PIT (dane MPPS z maja 2015) - najwięcej jest w Jordanowie (4) w Suchej Beskidzkiej (3) i po dwie w gminach: Jordanów, Maków Podhalański, Zawoja i w Zembrzyce. Jedna organizacja pożytku publicznego jest w Stryżawie (w Małopolsce jest 657 takich organizacji). Duże znaczenie dla integrowania społeczności lokalnych mają ochotnicze straże pożarne (43), koła gospodyń wiejskich (38), lokalne kluby sportowe, a także organizacje przedsiębiorców, rolników czy zrzeszające gospodarstwa agroturystyczne.
5. Odsetek mieszkańców przekazujących 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz organizacji pożytku publicznego w Małopolsce w 2009 r. wyniósł 53,3%.
6. Liczba złożonych zeznań w urzędzie skarbowym w Suchej Beskidzkiej w 2014 r., w których dokonano odpisu 1% na OPP wyniosła 14597, ale tylko 18,63% (tj. 2720) dokonało odpisu na małopolskie organizacje. Kwota przekazana przez suskich podatników na OPP wyniosła 765054,3 zł, z czego tylko 22,2% (tj. 169857,41 zł) na OPP z Małopolski.
7. Na terenie gmin powiatu suskiego działają 44 placówki szkolnictwa podstawowego i 23 gimnazja 7 zespołów szkół ponadgimnazjalnych, w tym: 3 w Suchej Beskidzkiej, 2 w Jordanowie oraz po jednym w Makowie Podhalańskim i w Zawoi, 11 szkół dla dorosłych, w tym 3 publiczne i 8 niepublicznych oraz 1 szkoła wyższa. We wszystkich szkołach zmniejsza się liczba uczniów. W szkołach ponadgimnazjalnych od 2001 do 2013 spadek wyniósł 28% (1138 osoby).
8. Powiat dysponuje bazą 441 łóżek szpitalnych (specjalistyczny szpital o zasięgu subregionalnym w Suchej Beskidzkiej i filia w Makowie Podhalańskim.) i 4 zespołami ratownictwa medycznego. Działa 21 przychodni (2014). Na 1 aptekę przypadało r. 3366 osób (w Małopolsce: 2978). Wskaźnik udzielonych porad podstawowej opieki zdrowotnej był taki sam jak średnia w Małopolsce i wynosił 3,9. Wskaźnik liczby ludności przypadającej na 1 aptekę ogólnodostępną wynosił w 2013 r. dla powiatu suskiego 3235 osób (dla Małopolski 3047), a liczba porad przypadająca na mieszkańca wyniosła dla powiatu suskiego 5,6 (dla Małopolski 6,9)

Wybrane aspekty dziedzictwa kulturowego

1. W Powiecie suskim jest wiele zabytków historycznych, kulturowych i architektonicznych. Jednym z najważniejszych jest *Zespół zamkowo-parkowy w Suchej Beskidzkiej* z XVI wieku - nazywany *Małym Wawelem*, w którym znajduje się Miejski Ośrodek Kultury i Muzeum z wieloma cennymi zbiorami.
2. Przykłady sztuki sakralnej to: m.in.: *Zespół kościelno-klasztorny w Suchej Beskidzkiej* – pochodzący z początków XVII w.; *Kościół w Lachowicach pw. św. Apostołów Piotra i Pawła* – wybudowany w latach 1789-1791; *Kościół w Łętowi pw. św. Szymona i Judy* – wybudowany w latach 1760-65; *Kościół w Makowie Podhalańskim pw. Przemienienia Pańskiego* – przebudowany w XIX w. z wyposażeniem z XVI w.; *Kościół w Bieńkówce pw. Trójcy Świętej* – XVIII w.; *Kościół w Osielcu pw. św. Filipa i Jakuba* – wybudowany w latach 1838-1855; *Kościół w Sidzinie pw. św. Mikołaja* – wybudowany w latach 1815-1825; *Kościół w Zawoi pw. św. Klemensa* – budowę rozpoczęto w latach 1757-1759 i inne.
3. Na Podbabogórze jest kilka dworów i dworków, reprezentujących różne style architektoniczne, m.in.: *Dwór na Wysokiej* (Wysoka k/Jordanowa), *Dwór na Chrobaczem*, *Dwór w Zembrzycach*, *Dworek w Stryżawie*. Na suskim rynku – drewniana karczma „Rzym” z XVIII wieku.
4. W powiecie zlokalizowane są dwa skanseny: *Skansen w Sidzinie* oraz *Skansen im. Józefa Żaka w Zawoi*.
5. Przykłady tzw. starej architektury drewnianej, np.: małomiasteczkowe budownictwo drewniane, drewniane wille wypoczynkowej pensjonaty, drewniane zabudowania gospodarcze i drewniane dzwonniczki oraz tzw. mała architektura sakralna, do której zalicza się kaplice, kapliczki, figury i krzyże przydrożne
6. Na dziedzictwo kulturowe mieszkańców składa się m.in.: gwara, bogata obrzędowość doroczno-rodzinna, folklor słowno-muzyczny), sztuka ludowa – nieprofesjonalna oraz rękodzieło ludowe (przede wszystkim: zabawkarstwo, rzeźba w drewnie, malarstwo na szkle, hafciarstwo, plecionkarstwo – wyroby z wikliny i łuby dartej, bibułkarstwo).
7. Największymi, cyklicznymi imprezami na Podbabogórze są: *Babogórskie Podlasy – powiatowy przegląd grup kołędniczych*; *Powiatowy Konkurs Potraw i Palm Wielkanocnych (Budzów)*; *Święto Zabawki Ludowej (Stryżawa)*; *Przełęcz Orkiestr Dętych „Echo” (gmina Jordanów)*; *Suskie Spotkania z Folklorem (Sucha Beskidzka)*; *Tydzień Kultury Beskidzkiej (Maków Podhalański)*; *Babogórska Jesień (Zawoja)*; *Powiatowy Konkurs na Babogórską Szopkę Regionalną*; *„Podbabogórskie Posiady” - Powiatowy Konkurs Gawędziarzy, Śpiewaków i Instrumentalistów Ludowych*, *Powiatowy Konkurs Potraw Regionalnych O Złotą Warzechę*, *Powiatowe Dożynki*. W ciągu roku poszczególne gminy powiatu zapraszają na swoje własne święta, takie jak *Dni Ziemi Suskiej*, *Dni Makowa Podhalańskiego*, *Dni Ziemi Jordanowskiej*, *Dni Gminy Budzów*, *Dzień Gminy Zembrzyce*. Towarzyszą im zawsze liczne imprezy kulturalne i sportowe.

Wybrane aspekty z branży turystycznej

1. Doskonale usytuowania powiatu suskiego w krajobrazie górskim sprawia, że turystyka odgrywa ogromną rolę. Babia Góra to najwyższy szczyt w Beskidzie Zachodnim, z którego rozciąga się jedna z najpiękniejszych w Polsce panoram górskich na Tatrę, Podhale, Beskid Żywiecki, Makowski, Śląski i Mały.

2. Na obszarze Podbabiogórza znajduje się 211 turystycznych obiektów noclegowych (w tym: gospodarstwa agroturystyczne, schroniska, domy wczasowe, pensjonaty, kwatery prywatne, hotele), a miejsc noclegowych jest około 5100. Liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w 2013 r. wyniosła w Powiecie suskim 106205 (w Małopolsce 9678888).
3. W 2013 r. Babiogórski Park odwiedziło 63 tys. osób, co przełożyło się na wskaźnik 8,6 tys. osób na 1 ha.
4. Wskaźnik Schneidera, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 100 mieszkańców stałych w 2013 r. wyniósł dla Polski: 60,8, dla Małopolski: 106,3, a dla powiatu suskiego 125,1.
5. Na obszarze powiatu suskiego jest 89 gospodarstw agroturystycznych. Właściciele gospodarstw agroturystycznych są zrzeszeni w Małopolskim Stowarzyszeniu Promocji Agroturystyki „Podbabiogórze” w Suchoj Beskidzkiej (zał. w 1999 r.).

Wybrane aspekty komunikacyjne

1. Przez Podbabiogórze przebiegają dwie drogi krajowe (dł. na terenie powiatu: 67,499 km): droga krajowa nr 28 relacji Wadowice – Sucha Beskidzka – Maków Podhalański – Jordanów – Rabka – Limanowa – Nowy Sącz i droga krajowa nr 7 relacji Kraków – Myślenice – Naprawa – Zakopane oraz drogi wojewódzkie nr 964: Sucha Beskidzka – Stryszawa – Żywiec, nr 956: Biertowice - Sułkowice - Zembrzyce oraz droga nr 957: Białka - Zawoja - Jabłonka - Czarny Dunajec - Nowy Targ.
2. Układ drogowy powiatu stanowią także drogi powiatowe o łącznej długości 221,123 km i drogi gminne.
3. Przez teren powiatu suskiego przebiegają dwie zelektryfikowane linie kolejowe relacji Żywiec – Lachowice – Sucha Beskidzka oraz Kraków – Kalwaria Zebrzydowska – Zakopane. Ze stacji Maków Podhalański i Suchoj Beskidzkiej można bezpośrednio dotrzeć do stacji: Zakopane, Warszawa, Kraków, Częstochowa, Katowice, Poznań, Gdynia, Szczecin, Bydgoszcz.
4. Na obszarze powiatu brak jest lotnisk. Korytarz powietrzny przebiega nad miejscowościami Śleszowice, Sucha Beskidzka, Grzechynia, Skawica, Juszczyń, Sidzina I Zawoja, która jest najbardziej wysuniętą na południe gminą, oddaloną od międzynarodowego portu lotniczego w Balicach o około 74 km.
5. Zbiorowy transport publiczny zapewniają autobusy oraz prywatne linie mikrobusowe utrzymując bezpośrednie połączenia z wieloma miejscowościami (m.in. Andrychów, Białka, Bielsko Biała, Chyżne, Katowice, Kęty, Kraków, Oświęcim, Wadowice, Zembrzyce).
6. Operatorem sieci telekomunikacyjnej na terenie gmin Podbabiogórza jest Spółka Orange Polska, która także realizuje połączenia teleinformatyczne. Większość sieci jest poprowadzona liniami napowietrznymi. Poza nielicznymi punktami dostępny jest dobry sygnał wszystkich operatorów sieci komórkowych.

Wybrane aspekty dotyczące środowiska naturalnego

1. Prawie 30% powierzchni powiatu suskiego stanowią obszary prawnie chronione (występują we wszystkich gminach oprócz Makowa Podhalańskiego). Na terenie dwóch gmin znajdują się rezerваты, tj. w gminie Bystra-Sidzina (13 ha) oraz w gminie Zawoja (59 ha). W 1954 r. został utworzony Babiogórski Park Narodowy m.in. na terenie gminy Zawoja (2552 ha), kilka lat temu włączony do międzynarodowej sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO.
2. Na terenie powiatu suskiego znajdują się obszary chronione NATURA 2000 : PLB 120001 Babia Góra, PLH 12001 Babia Góra, PLH 24 0023 Beskid Mały, PLH 120012 Na Policy, PLB 120006 Pasma Policy
3. Główny składnik zanieczyszczeń powietrza na obszarze Podbabiogórza stanowią zanieczyszczenia gazowe (99% zanieczyszczeń powietrza), związane przede wszystkim z emisją dwutlenku węgla. Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń są miasta. W wyniku corocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim strefę Podbabiogórza zaliczono do klasy B. W klasie B poziom stężeń zanieczyszczeń jest powyżej wartości dopuszczalnej, lecz nie przekracza wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji.
4. Budownictwo mieszkaniowe jest głównym źródłem zanieczyszczeń, w szczególności spalanie paliw nisko sprawnych kotłach. W wyniku corocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim strefę Podbabiogórza zaliczono do klasy B. W klasie B poziom stężeń zanieczyszczeń jest powyżej wartości dopuszczalnej, lecz nie przekracza wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji.
5. Obszar Podbabiogórza jest terenem obfitującym w wodę, posiada gęstą sieć rzek i potoków. Wody podziemne, wglębne i gruntowe, w punktach badawczych krajowej sieci monitoringu na obszarze Podbabiogórza należą do klasy Ia i Ib jakości wód podziemnych. Zasadniczym zagrożeniem dla wód są liczne, punktowe, rozrzucone przestrzennie źródła zanieczyszczeń, szczególnie na terenach wiejskich osiedli o luźnej strukturze jednostki osadniczej, które wyposażone są w wodociągi, a nie posiadają systemów kanalizacji.
6. Powiat suski realizuje Program zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii i poprawy jakości powietrza w obrębie obszarów NATURA 2000. W ramach tego Programu montowane są instalacje solarne na obiektach publicznych oraz budynkach prywatnych mieszkańców. Szacuje się, że dzięki temu znacząco zmniejszy się emisja dwutlenku węgla do atmosfery. Projekt finansowany jest ze Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy (Fundusz szwajcarski), Narodowy Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, środków mieszkańców oraz własnych powiatu. Na zlecenie Powiatu w 2015 r. opracowywane zostały Plany Gospodarki Niskoemisyjnej dla 8 gmin. Na zlecenie Powiatu w 2015 r. opracowywane zostały Plany Gospodarki Niskoemisyjnej dla 8 gmin. W kilku gminach uruchomione zostały programy ograniczania niskiej emisji, dofinansowujące

wymianę kotłów. W 2015 r. Powiat suski znalazł się w czołówce Ogólnopolskiego Rankingu Energii Odnawialnej prowadzonego przez Związek Powiatów Polskich.

Wybrane aspekty z zakresu bezpieczeństwa publicznego

1. W 2015 roku Państwa Straż Pożarna odnotowała na obszarze powiatu suskiego 1236 zdarzeń, w tym 259 pożarów, 947 miejscowych zagrożeń oraz 30 fałszywych alarmów. Jednym ze wskaźników skuteczności działania jednostek straży pożarnych w walce z pożarami i przy likwidacji skutków innych miejscowych zagrożeń jest stosunek wartości mienia zniszczonego wskutek powstałych zagrożeń do wartości mienia uratowanego podczas tych działań, a zagrożonego bezpośrednim zniszczeniem. W 2015 roku szacunkowe straty w mieniu wyniosły ogółem 7.807.300 zł, w tym podczas pożarów 5.583.300 zł, a podczas miejscowych zagrożeń 2.224.000 zł. Ogólna wartość uratowanego mienia szacuje się na poziomie 31.825.000 zł, w tym podczas pożarów uratowano mienie o wartości 29.560.000 zł oraz podczas miejscowych zagrożeń 2.265.000 zł, co świadczy pozytywnie o efektywności akcji ratowniczych.
2. Wyniki osiągnięte przez Policję wskazują, iż można uznać powiat suski za jeden z najbezpieczniejszych w Małopolsce. Potwierdza to m.in. wskaźnik liczby przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców (dane za 2014 r.): powiat suski – 11,7%. Województwo małopolskie – 21,74% oraz Polska – 22,72%. Najwyższy w 2015 r. w województwie małopolskim ogólny wskaźnik wykrywalności przestępstw odnotowano w Powiecie nowosądeckim (88,4%), gdzie najwyższy był także wskaźnik wykrywalności przestępstw gospodarczych (97,0%). Wskaźniki wykrywalności uzyskiwane przez suską Policję lokują ją w ścisłej czołówce jednostek Policji w regionie. Ogólna wykrywalność przestępstw wynosiła 76,9 %, (8 miejsce w Małopolsce), a wykroczeń 93,41%. W przypadku przestępstw o charakterze kryminalnym najwyższy wskaźnik wykrywalności w Małopolsce odnotowano w Powiecie brzeskim (80,5%), a przestępstwa drogowe w powiatach: brzeskim, dąbrowskim, proszowickim, suskim i wielickim (100%). W 2015 roku Komenda Powiatowa Policji w Suchoj Beskidzkiej wraz z podległymi Komisariatami Policji stwierdziła ogółem 1180 przestępstwa (o 156 więcej niż w 2014 r. i 45 więcej niż w 2013 r.). W 2015 r. stwierdzono 541 przestępstw o charakterze kryminalnym, tj. o 26 mniej niż w roku poprzednim. W tym samym okresie ujawniono 8384 wykroczeń w związku z naruszeniem przepisów o ruchu drogowym oraz 638 zdarzeń w ruchu drogowym i 47 wypadków drogowych i 591 kolizji. Na takim samym poziomie znajduje się liczba osób rannych (46 do 46), natomiast wzrosła liczba ofiar śmiertelnych z 5 w 2014 r. do 12 i jest to największa liczba ofiar śmiertelnych od 2008 r. Podobnie jak w roku poprzednim, nie odnotowano ofiar śmiertelnych w kategorii dzieci do lat 14.
3. W 2015 r. instytucje, w tym głównie samorządy terytorialne z powiatu suskiego przekazały Policji w formie darowizny środki finansowe na zakup 3 samochodów służbowych, zakup sprzętu techniki biurowej oraz zakup sztandaru, w wysokości 111,6 tys. zł (rok wcześniej tego typu darowizny wyniosły 42,3 tys. zł).

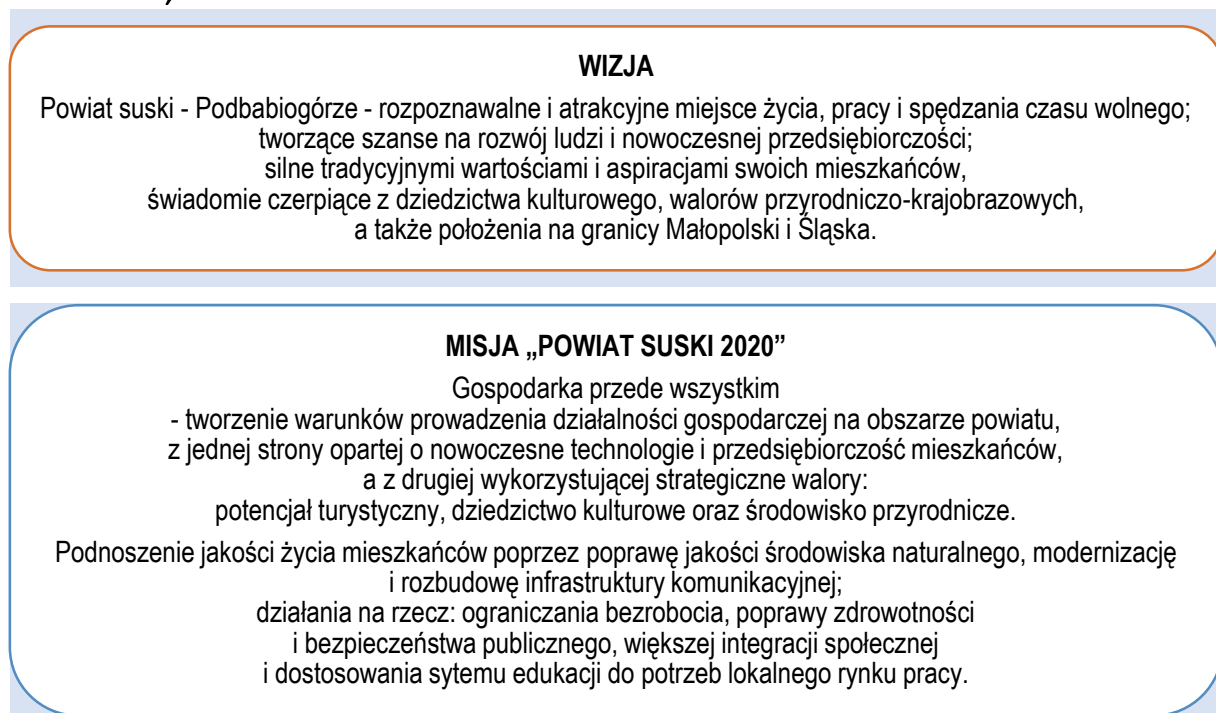
Tabela 2: Pozycja powiatu suskiego na tle pozostałych powiatów (łącznie 22 powiaty) w Małopolsce w wybranych obszarach w 2014 r.

L.p.	OBSZAR/ ZAKRES/ WSKAŹNIK	POZYCJA
1	Powierzchnia	7
2	Gęstość zaludnienia	18
3	Saldo migracji na 1000 mieszkańców	10
4	Dochody własne budżetu na 1 mieszkańca	12
5	Wydatki budżetu na 1 mieszkańca	7
6	Środki w dochodach budżetu powiatu na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych	3
7	Podstawowe dochody podatkowe na 1 mieszkańca powiatu	9
8	Udział procentowy powierzchni obszarów chronionych w powiatach województwa małopolskiego.	12
9	Turystyczne obiekty noclegowe	5
10	Udzielone noclegi	9
11	Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców	15
12	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w zasobach mieszkaniowych	8
13	Odsetek ludności korzystających z instalacji wodociągowej	22
14	Odsetek ludności korzystających z instalacji kanalizacyjnej	21
15	Odsetek ludności korzystających z instalacji gazowej	22
16	Stopa bezrobocia rejestrowanego	8
17	Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, Ministerstwa Finansów i Starostwa

4 WIZJA, MISJA, OBSZARY PRIORYTETOWE I CELE

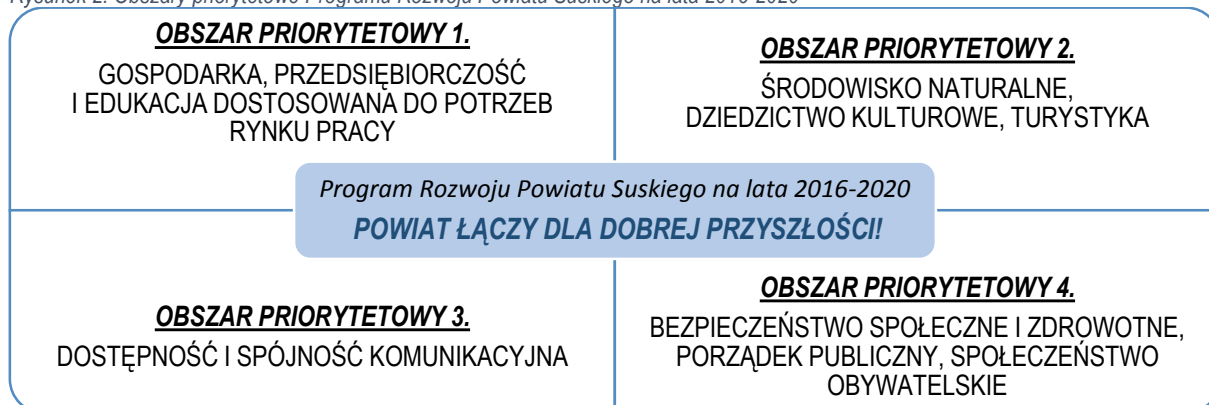
4.1 WIZJA, MISJA I SCHEMAT BUDOWY DOKUMENTU

Rysunek 1: Schemat budowy Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020

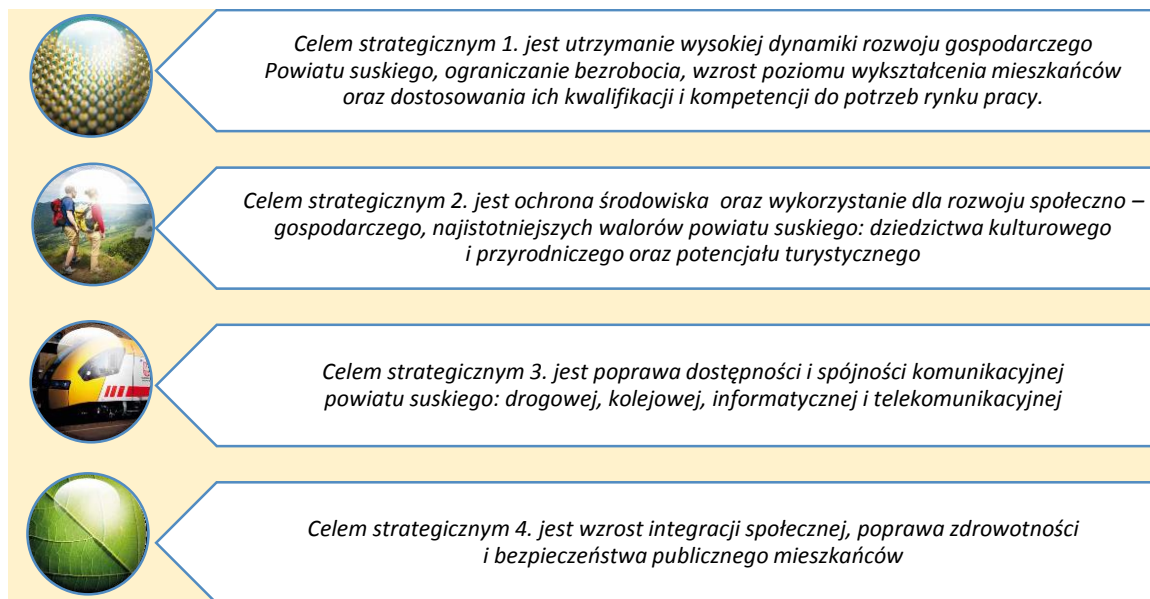

Rysunek 2: Obszary priorytetowe Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020

4.2 CELE STRATEGICZNE

Na poziomie 4 obszarów priorytetowych sformułowano cele strategiczne, które odpowiadają na najważniejsze wyzwania rozwojowe dla obszaru powiatu suskiego w najbliższych latach i są spójne z celami regionalnymi.

4.3 CELE OPERACYJNE

Odpowiadając na wyzwania rozwojowe i potrzeby lokalne w każdym obszarze priorytetowym znajduje się uszczegółowienie celu strategicznego poprzez cele operacyjne, których jest łącznie 21. Rozszerzeniem celów operacyjnych są wskazane główne kierunki działań – łącznie jest ich 142.

Tabela 3: Obszary priorytetowe, cele strategiczne i operacyjne

OBSZAR PRIORYTETOWY 1. GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I EDUKACJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB RYNKU PRACY	OBSZAR PRIORYTETOWY 2. ŚRODOWISKO NATURALNE, DZIEDZICTWO KULTUROWE, TURYSTYKA	OBSZAR PRIORYTETOWY 3. DOSTĘPNOŚĆ I SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	OBSZAR PRIORYTETOWY 4. BEZPIECZENSTWO SPOŁECZNE I ZDROWOTNE, PORZĄDEK PUBLICZNY SPOŁECZYSTWO OBYWATELSKIE
<p>Cel operacyjny 1.1: Skuteczny system wspierania gospodarki</p> <p>Cel operacyjny 1.2: Promocja zatrudnienia, ograniczenie zjawiska wysokiego poziomu bezrobocia i eliminacja jego negatywnych skutków oraz rozwój przedsiębiorczości mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny 1.3: Wysoka jakość edukacji ukierunkowanej na potrzeby zmieniającego się rynku pracy</p> <p>Cel operacyjny 1.4: Współpraca i wspieranie partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego, rynku pracy i modernizacji kształcenia zawodowego</p>	<p>Cel operacyjny 2.1: Ochrona środowiska naturalnego i działania na rzecz rozbudowy infrastruktury przyjaznej środowisku</p> <p>Cel operacyjny 2.2: Ochrona dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej</p> <p>Cel operacyjny 2.3: Optymalizacja systemu zarządzania przestrzenią, współgrającego ze środowiskiem naturalnym</p> <p>Cel operacyjny 2.4: Wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości, wiedzy i wrażliwości w zakresie dziedzictwa kulturowego</p> <p>Cel operacyjny 2.5: Rozbudowa infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i z zakresu dziedzictwa kulturowego</p> <p>Cel operacyjny 2.6: Poszerzanie oferty produktów lokalnych</p> <p>Cel operacyjny 2.7: Profesjonalizacja kadr dla przemysłu czasu wolnego</p> <p>Cel operacyjny 2.8: Współpraca i wspieranie partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz wykorzystania potencjału turystycznego i kulturowego oraz ochrony środowiska naturalnego</p>	<p>Cel operacyjny 3.1: Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej</p> <p>Cel operacyjny 3.2: Sprawny system transportu zbiorowego</p> <p>Cel operacyjny 3.3: Rozwój sieci szerokopasmowej oraz nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej wspierających rozwój przedsiębiorstw, podnoszących poziom życia mieszkańców Powiatu i poprawiających funkcjonowanie instytucji publicznych</p> <p>Cel operacyjny 3.4: Współpraca i wspieranie samorządów gminnych oraz innych partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz modernizacji sieci dróg, linii kolejowych oraz rozbudowy infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej</p>	<p>Cel operacyjny 4.1: Podwyższenie poziomu bezpieczeństwa społecznego opartego głównie o środowiskowe formy wsparcia</p> <p>Cel operacyjny 4.2: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców, realizacja lokalnej polityki zdrowotnej</p> <p>Cel operacyjny 4.3: Poszerzenie działań służących poprawie bezpieczeństwa publicznego w Powiecie</p> <p>Cel operacyjny 4.4: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego</p> <p>Cel operacyjny 4.5: Współpraca z partnerami publicznymi, społecznymi i gospodarczymi w działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa społecznego, zdrowotnego oraz porządku publicznego</p>

Źródło: opracowanie własne

4.4 MIARY SUKCESU

Powiat suski przyjął plan rozwojowy na najbliższe lata, którego emanacją są ambitnie sformułowane cele. Zarządzanie przez cele ma za zadanie budowanie wspólnoty wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020*, a także dawanie impulsów aktywizujących mieszkańców do współtworzenia rozwoju obszaru. Zdefiniowane cele są mierzalne, a czas ich realizacji określono na koniec 2020 r.

Celom strategicznym w poszczególnych obszarach priorytetowych przypisano miary sukcesu – w postaci wymiernych wskaźników rezultatu. Miarą sukcesu będzie stopień osiągania korzystnych zmian monitorowanych za pomocą mierzalnych i dostępnych wskaźników, które opisują oczekiwane trwałe efekty rozwojowe powiatu.

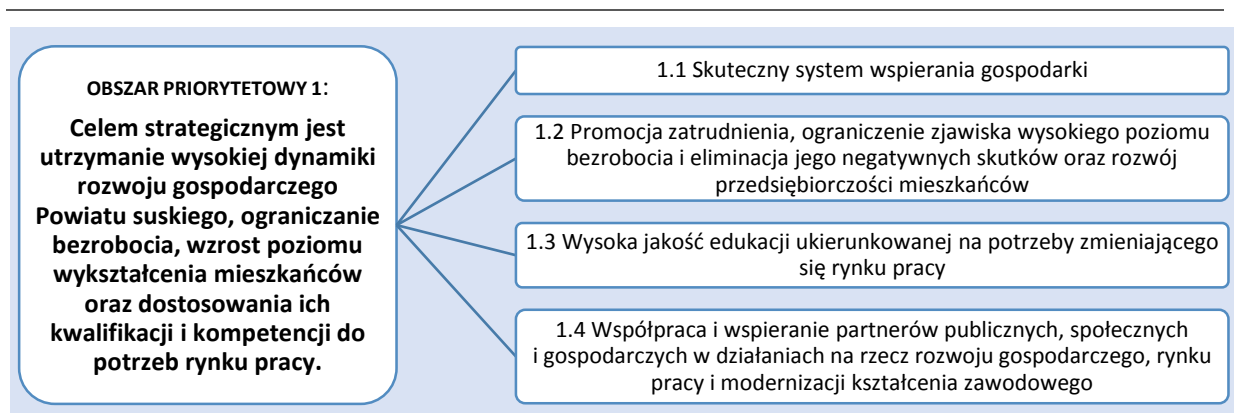
Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 powiatu suskiego ma wprost odniesienie do *Strategii Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020* poprzez zastosowanie wybranych wskaźników z regionalnego dokumentu, które są uzupełnione poprzez dodatkowe wskaźniki adekwatne do potrzeb monitorowania zjawisk na obszarze powiatu. Taka forma monitoringu pozwoli na pozycjonowanie rozwoju powiatu suskiego na tle średniej w regionie.

Za rok bazowy dla większości wskaźników przyjęto – podobnie jak w *Strategii Województwa Małopolskiego* - rok 2009. Podano także dane za rok 2014, co pozwala już określić zachodzące tendencje w poszczególnych obszarach. Wartości docelowe przyjęto na koniec 2020 r.

Każdy z celów strategicznych, w ramach obszarów priorytetowych, realizowany będzie poprzez wyodrębnione cele operacyjne oraz przypisane im kierunki działań, które powinny stanowić zasadniczy punkt odniesienia dla tworzenia lub aktualizacji dokumentów programowych przygotowywanych przez jednostki powiatowe w różnych obszarach tematycznych i horyzontach czasowych.

Każdy cel operacyjny ma także opisaną strategię postępowania, która powinna stanowić podstawowy punkt odniesienia dla koncentrowania aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej samorządu powiatu suskiego i współpracujących partnerów w horyzoncie sześciu najbliższych lat.

5 OBSZAR PRIORYTETOWY 1: GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I EDUKACJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB RYNKU PRACY

MIARY SUKCESU

Lp.	NAZWA WSKAŹNIKA	Źródło	Wartość bazowa MAŁO-POLSKA	Wartość pośrednia MAŁO-POLSKA	Wartość docelowa MAŁO-POLSKA	Wartość bazowa POWIAT SUSKI	Wartość pośrednia POWIAT SUSKI	Wartość docelowa POWIAT SUSKI
1	Liczba przedsiębiorstw (prowadzących działalność) o liczbie pracujących do 9 osób na 1000 mieszkańców	GUS	(2009) 44,5	(2014) 49,5	56,9	(2009) 83,8	(2014) 88,5	
2	Dochody gmin per capita z tytułu udziału w podatku PIT w podziale na obszary zurbanizowane i niezurbanizowane zgodnie z kryterium gęstości zaludnienia (150os./km ²)	GUS	(2009) 360,4 395,2 131,5	(2014) 359,55 527,61 322,67	433,48 497,13 321,76	(2009) 299,08 385,30 248,15	(2014) 431,91 523,27 378,40	
3	Stopa bezrobocia	GUS	(2009) 8,6%	(2014) 9,7%	5,3%	(2009) 9,8%	(2014) 10%	
4	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	GUS	(2009) 314017	(2014) 356785	-	(2009) 7292	(2014) 7757	
5	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	GUS	(2009) 952	(2014) 1059	-	(2009) 881	(2014) 922	
6	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	GUS	(2009) 150	(2013) 147	-	(2009) 126	(2014) 107	
7	Odsetek bezrobotnych podejmujących pracę za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy w stosunku do ogółu podjęć pracy	GUS PUP	-	-	-	(2009) 56,8%	(2014) 42,8%	50%
8	Liczba przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych na terenie powiatu	SP	--	-	-	(2009) 3	(2014) 2	6
9	Procent dorosłych podnoszących swoje kwalifikacje w zorganizowanych formach szkoleniowych	SP PUP	-	-	-	(2009) 2	(2014) 4	8
10	Procent budżetu oświaty przeznaczony na wyposażenie szkół i placówek	SP WE	-	-	-	(2009) 1	(2014) 0,6	2
11	Ilość wdrożonych e-usług o wysokiej dojrzałości	SP WG	-	-	-	(2009) 0	(2014) 0	3
12	Ilość zmodernizowanych obrębów na terenie powiatu (geodezja)	SP WG	-	-	-	(2009) 0	(2014) 17	24
13	Ilość udostępnionych serwisów oraz specjalistycznych podserwisów typu geoportal dla specjalistów branżowych	SP WG	-	-	-	(2009) 0	(2014) 0	2

5.1 CEL OPERACYJNY 1.1: SKUTECZNY SYSTEM WSPIERANIA GOSPODARKI

Strefy aktywności gospodarczej posiadają kluczowe znaczenie dla wzrostu poziomu inwestycji komercyjnych, w istotny sposób zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu, rozwijają przedsiębiorczość i kreują nowe miejsca pracy. Powiat wspierać będzie gminy w scalaniach terenów, budowaniu infrastruktury technicznej, a także w zmianach przeznaczenia terenu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Jedyna istniejąca SAG znajduje się w Suchoj Beskidzkiej. Powiat będzie współpracował przy jej rozwoju, promocji i pozyskiwaniu inwestorów. W celu zwiększenia konkurencyjności lokalnych przedsiębiorców powiat wspierać będzie budowanie partnerstw w zakresie branż szczególnie dominujących na obszarze, poprzez tworzenie klastrów np. w branży drzewnej czy turystycznej.

Powiat współpracował będzie z mediami, ośrodkami wspierania przedsiębiorczości i ośrodkami doradztwa gospodarczego w zakresie dostępu do programów pomocowych dla MŚP, zasad, procedur, terminów składania wniosków, a także szkoleń, konferencji adresowanych do przedsiębiorców.

Powiat, co najmniej raz w roku konsultować będzie z lokalnymi przedsiębiorstwami profile i zakresy programowe w szkołach zawodowych, zbierając informacje o poszukiwanych przez pracodawców specjalnościach. Większy nacisk położony zostanie na promocję branż i zawodów wykonywanych w lokalnych firmach, a promocja skierowana będzie nie tylko do uczniów gimnazjów, ale i do ich rodziców młodzieży poprzez organizowanie np. dni otwartych, czy spotkań z kadrą właścicielską i zarządzającą.

Wielki potencjał dla rozwoju powiatu w zakresie ekonomicznym, edukacyjnym oraz dla tworzenia miejsc pracy dla absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych stanowią nowoczesne i innowacyjne firmy, które osiągnęły już najwyższe standardy europejskie i światowe. Mogą one pomóc w zatrzymaniu wykształconych mieszkańców na Podbabiogórze dając im szansę na zdobycie doświadczenia, indywidualny rozwój i stabilizację ekonomiczną. Przykładem takim jest polska grupa Fideltronik prowadząca działalność produkcyjną oraz projektową w zakresie elektroniki oraz informatyki, która dostarcza produkty i usługi do znanych marek światowych branży elektronicznej.

Wraz z uczelniami, w tym z Wyższą Szkołą Turystyki i Ekologii, powiat analizować będzie możliwości wykorzystania tego potencjału dla wykreowania Podbabiogórskiej „Krzemowej Doliny”. Służyć temu będzie m.in. kompleksowe podejście do kształcenia zawodowego a także system zachęt dla rozwijania innowacyjności na obszarze powiatu suskiego. Ważnym aspektem jest tworzenie rozwiązań ułatwiających podjęcie pracy w lokalnych firmach także dla osób zamieszkałych w innych rejonach powiatu oraz specjalistów z innych regionów chcących zamieszkać w Powiecie. W tym kontekście administracja publiczna zapewni będzie nie tylko coraz lepszą infrastrukturę gwarantującą rozwój przedsiębiorstw (drogi, wodociągi, energia elektryczna, transport publiczny), ale także stwarzać będzie ułatwienia związane z czasowym i stałym osiedlaniem się ludzi z zewnątrz.

Administracja podejmować będzie nowe wyzwania związane z e-administracją tworząc nowe rozwiązania przyjazne dla klientów i usprawniające procesy inwestycyjne. Formą realizacji postulatu przejścia od integracji sektorowej do integracji terytorialnej, jest komplementarność w świadczeniu usług przez administrację publiczną. Jednym z aspektów i rozwiązań użytych w realizacji tego celu jest unowocześnienie i zwiększenie dostępu do informacji publicznej. W tym celu podejmowane są starania i wprowadzane nowe narzędzia teleinformatyczne (e-usługi), które gwarantują stały, sprawny i nieograniczony terytorialnie dostęp do świadczeń publicznych. Realizacją tej idei jest uaktualnienie oraz transpozycja dotychczasowych repozytoriów zasobu geodezyjnego i kartograficznego powiatu suskiego z postaci analogowej do cyfrowej. W dalszej kolejności, nowoczesne i aktualne zasoby bazodanowe zostaną udostępnione powszechnie w formie usług elektronicznych.

Na szczególną uwagę zasługuje projekt „E-usługi w informacji przestrzennej w Powiecie Suskim”, zakładający cyfryzację dużej części zasobów geodezyjnych i kartograficznych, wektoryzację map, modernizację/uaktualnienie baz ewidencji gruntów i budynków, jak również uruchomienie kilku usług pozwalających na załatwienie spraw administracyjnych dla inwestorów w sposób zdalny, bez potrzeby osobistego odwiedzania starostwa powiatowego.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

1.1.1 Wspieranie tworzenia stref aktywności gospodarczej

1.1.2 Stworzenie strategii pozyskiwania inwestorów zintegrowanej z regionalną strategią rozwoju gospodarczego (aktualizacja planu rozwoju przedsiębiorczości)

1.1.3 Wspieranie działań instytucji otoczenia biznesu w celu koordynacji działań i kreowania wspólnych inicjatyw

1.1.4 Podbabiogórska Strefa Innowacji – partnerstwo i współpraca administracji publicznej z podmiotami gospodarczymi na rzecz wykorzystania potencjału lokalnych przedsiębiorstw dla wykreowania „Podbabiogórskiej Strefy Innowacji”

1.1.5 Dalsze usprawnianie działania administracji publicznej, głównie w kierunku przyspieszenia procedur obsługi przedsiębiorców i mieszkańców, wprowadzania narzędzi e-Administracji, utworzenie centrum usług wspólnych

5.2 CEL OPERACYJNY 1.2: PROMOCJA ZATRUDNIENIA, OGRANICZENIE ZJAWISKA WYSOKIEGO POZIOMU BEZROBOCIA I ELIMINACJA JEGO NEGATYWNYCH SKUTKÓW ORAZ ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW

Strategia postępowania w zakresie rozwoju rynku pracy na obszarze powiatu suskiego służyć będzie budowaniu aspiracji i postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców regionu, bazując na ich już obecnie wysokiej aktywności gospodarczej. Celem takiego postępowania będzie wzmocnienie konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw poprzez zapewnienie im łatwo dostępnej oferty instrumentów zwrotnych oraz dobrze działających instytucji otoczenia biznesu.

Realizowana będzie strategia udzielania polega na udzielaniu pomocy osobom szczególnie zagrożonym bezrobociem, do których należą: kobiety, ludzie młodzi, osoby z niskim wykształceniem (bez kwalifikacji), długotrwale bezrobotni. Wśród grup mało aktywnych na rynku pracy znajdują się także niepełnosprawni oraz osoby samotnie wychowujące dzieci. Działania podejmowane głównie przez PUP będą odnosić się oczywiście równoległe do wszystkich osób pozostających w rejestrach PUP.

PUP pozyskiwać będzie dodatkowe środki finansowe z Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Pracy, programów Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w tym programów specjalnych dedykowanych grupom osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.

Pozytywnym przykładem wykorzystania zmian prawa i wdrażania europejskich i krajowych programów wsparcia, są procesy tworzenia spółdzielni socjalnych i przedsiębiorstw społecznych, które stały się szansą dla części bezrobotnych.

Monitorowanie potrzeb rynku pracy jest jednym z priorytetowych zadań realizowanych przez PUP w Suchoj Beskidzkiej. Ciągłe analizowanie potrzeb lokalnego rynku prowadzone jest w postaci comiesięcznej statystyki, sporządzanej na potrzeby PUP oraz resortu. Statystyki te są powszechnie dostępne. Zadaniem PUP będzie dalsze monitorowanie rynku pracy i dopasowywanie popytu i podaży kwalifikacji na rynku zatrudnienia.

PUP realizować będzie działania mające na celu poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy w ramach partnerstw i porozumień o współpracy podpisywanych z organizacjami pozarządowymi, firmami oraz ośrodkami pomocy społecznej. Dzięki takiej formie współpracy przy realizowanych projektach osiągany jest efekt synergii w zakresie promocji, informowania potencjalnych beneficjentów, a także w procesie rekrutacji uczestników projektu.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 1.2.1 Wdrażanie programów aktywizujących grupy osób szczególnie zagrożonych bezrobociem
- 1.2.2 We współpracy z przedsiębiorcami, zwiększenie ilości miejsc pracy tworzonych na obszarze powiatu
- 1.2.3 Monitoring rynku pracy i jego zmieniających się potrzeb
- 1.2.4 Promocja samozatrudnienia
- 1.2.5 Pozyskiwanie funduszy na aktywizację zawodową osób bezrobotnych
- 1.2.6 Upowszechnienie informacji o instrumentach i usługach rynku pracy oraz ofertach pracy
- 1.2.7 Propagowanie idei tworzenia przedsiębiorstw społecznych (ekonomia społeczna)
- 1.2.8 Pomoc przedsiębiorcom przeprowadzającym zwolnienia grupowe

5.3 CEL OPERACYJNY 1.3: WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI UKIERUNKOWANEJ NA POTRZEBY ZMIENIAJĄCEGO SIĘ RYNKU PRACY

W wysoką jakość edukacji trzeba inwestować. Potrzebna jest koordynacja działań podejmowanych przez różne podmioty działające na podbabiogórskim rynku edukacyjnym. Samorząd powiatowy ma tu do odegrania szczególną rolę.

Wysokie kwalifikacje absolwentów szkół, kursów, praktycznej nauki zawodu zależą wprost od wysokich kwalifikacji kadr oświatowych i od dostępności dobrej jakościowo oferty edukacyjnej, korzystającej z odpowiedniej infrastruktury i wyposażenia.

Zmieniający się rynek pracy wymaga budowy systemu monitorowania oczekiwań pracodawców wraz z systemem „zamawiania” potrzebnych usług edukacyjnych. Samorząd powiatowy powinien inspirować i koordynować działania w tym zakresie różnych podmiotów z sektora państwowego, publicznego i prywatnego. Budowie Krajowego Rejestru Kwalifikacji towarzyszyć będą działania lokalne na rzecz możliwości zdobywania i potwierdzania tych kwalifikacji. W obecnej perspektywie rozwoju UE akcentuje się znaczenie kształcenia zawodowego i ustawicznego, edukację nie ogranicza się tylko do systemu

szkolnego. Potrzebne są projekty partnerskie łączące szkoły zawodowe z lokalnym rynkiem pracy, dotyczy to szczególnie budowy i funkcjonowania Centrów Kształcenia Praktycznego.

Wobec zagrożeń w zachowaniu zasady równych szans edukacyjnych, wobec konieczności walki z wykluczeniem edukacyjnym potrzebna jest koordynacja działań dotyczących budowy podbabiogórskiej zróżnicowanej oferty dla osób o różnych potrzebach i możliwościach edukacyjnych. Szczególną wagę trzeba skupić na rozwijaniu zdolności uczących się i wsparciu uczniów z dysfunkcjami.

Potrzebne jest instytucjonalne wsparcie samorządu powiatowego w pełnieniu roli inspiratora i koordynatora działań edukacyjnym na terenie powiatu, jakim mogą być nowoczesne Centra Kompetencji Zawodowych wykorzystujące ustawowy format Centrum Kształcenia Ustawicznego lub Praktycznego. Zawarcie porozumienia o partnerskiej współpracy wszystkich samorządów powiatu wokół CKZ może ukierunkować ich działania na rzecz wysokiej jakości edukacji ukierunkowanej na potrzeby zmieniającego się rynku pracy.

Oczekiwanym rezultatem zarysowanych działań będzie zwiększenia atrakcyjności i dostępności oferty edukacyjnej, co przyczyni się do zmniejszenia zjawiska poszukiwania tej oferty poza obszarem powiatu.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

1.3.1 INSPIROWANIE I KOORDYNACJA: pozyskanie partnerów z różnych sektorów dla aplikowania o wsparcie unijne dla działań prorozwojowych, m.in. w zakresie organizowania zajęć rozwijających uzdolnienia i zainteresowania uczniów z wykorzystaniem potencjału uczelni wyższych i dostępu do nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych.

1.3.2 ROZWÓJ PRZEZ EDUKACJĘ: pozyskanie lokalnych liderów do zadania utworzenia centrów kompetencji zawodowych łączących potencjał szkół i placówek oświatowych, organizacji pożytku publicznego i biznesu.

1.3.3 UNOWOCZEŚNIANIE EDUKACJI: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów unowocześnienia wyposażenia placówek oświatowych, utworzenia centrów kształcenia praktycznego łączącego potencjał szkół i pracodawców.

1.3.4 INWESTOWANIE W KADRY: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów podnoszenia kwalifikacji administracji oświatowej, nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu, szkoleniowców, edukatorów, trenerów i animatorów.

1.3.5 INWESTOWANIE W KWALIFIKACJE POSZUKIWANE NA RYNKU PRACY: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów rozwijania kompetencji kluczowych, społecznych i pracowniczych; programów wprowadzania nowych kierunków kształcenia zawodowego oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych.

1.3.6 WYRÓWNYWANIE SZANS EDUKACYJNYCH: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, programów przeciwdziałania wykluczeniu oraz programów wsparcia uczniów uzdolnionych.

1.3.7 PREORIENTACJA ZAWODOWA: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów doradztwa, praktyk i staży dla uczniów, studentów, osób poszukujących pracy.

5.4 CEL OPERACYJNY 1.4: WSPÓŁPRACA I WSPIERANIE PARTNERÓW PUBLICZNYCH, SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH W DZIAŁANIACH NA RZECZ ROZWOJU GOSPODARCZEGO, RYNKU PRACY I MODERNIZACJI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Podejmowane będą działania zmierzające do zaprezentowania potencjału gospodarczego powiatu, m.in. poprzez udział oraz współorganizowanie imprez targowych, organizację forów i konferencji, będących źródłem wiedzy i doświadczeń dla przedsiębiorców. Przedmiotem promocji będą m.in. aktualizowane oferty inwestycyjne - publiczne i prywatne. W tym celu Powiat nawiąże współpracę z gminami, organizacjami okołobiznesowymi, przedsiębiorcami.

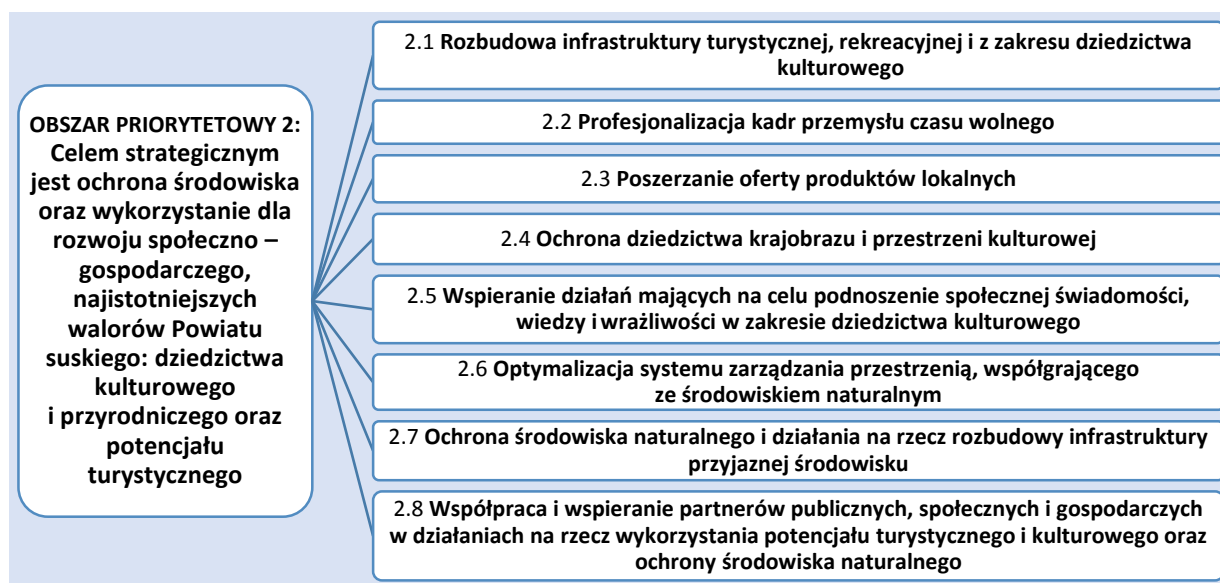
Podnoszone będą standardy obsługi inwestorów, a podstawą do ich tworzenia będą oddolne propozycje podmiotów gospodarczych, przedstawiane podczas regularnych spotkań władz powiatu w ramach „Okrągłego stołu gospodarczego powiatu suskiego”.

Wsparcie publiczne powinno służyć zarówno kreowaniu współpracy, poszerzaniu rynków zbytu, promowaniu nowych rozwiązań technologicznych, jak i bardziej efektywnemu wykorzystywaniu zasobów. Ważnym elementem będzie również promocja przedsiębiorczości we wszystkich grupach wiekowych oraz rozwijanie międzysektorowego partnerstwa na rzecz edukacji i promocji społecznej odpowiedzialności biznesu.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 1.4.1 Razem dla rozwoju - budowa instytucjonalnych form współpracy samorządów terytorialnych z partnerami gospodarczymi i społecznymi w działaniach na rzecz rozwoju powiatu
- 1.4.2 Stworzenie przez samorządy lokalne systemu promocji ofert inwestycyjnych i obsługi inwestorów
- 1.4.3 Wspieranie samorządów gminnych w działaniach na rzecz rozbudowy potencjału gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy
- 1.4.4 Rozpowszechnianie informacji o potencjale gospodarczym powiatu
- 1.4.5 Współpraca z Małopolską Agencją Rozwoju Regionalnego (pozyskiwanie inwestorów, instrumenty zwrotne)
- 1.4.6 Partnerstwo ponad granicami – współpraca z samorządami spoza województwa małopolskiego oraz samorządami ze Słowacji, w realizacji wspólnych celów rozwojowych
- 1.4.7 W celach rozwojowych i dla podniesienia jakości świadczenia usług technicznych, społecznych i administracyjnych - tworzenie partnerstw publiczno–publicznych, publiczno–prywatnych i publiczno–społecznych
- 1.4.8 W ramach obszaru funkcjonalnego, współpraca lokalnych samorządów terytorialnych w świadczeniu usług technicznych, społecznych i administracyjnych
- 1.4.9 Informowanie i edukowanie mieszkańców, organizacje obywatelskie i przedsiębiorców o dostępnych programach i funduszach lokalnych, krajowych i unijnych
- 1.4.10 Współpraca w pozyskiwaniu środków zewnętrznych ze źródeł krajowych, Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- 1.4.11 Nawiązywanie współpracy z sąsiednimi gminami i powiatami w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej (głównie drogowej) i aktywizacji gospodarczej przygranicznych części powiatu

6 OBSZAR PRIORYTETOWY 2: ŚRODOWISKO NATURALNE, DZIEDZICTWO KULTUROWE, TURYSTYKA

MIARY SUKCESU

Lp.	NAZWA WSKAŹNIKA	Źródło	Wartość bazowa MAŁO-POLSKA	Wartość pośrednia MAŁO-POLSKA	Wartość docelowa MAŁO-POLSKA	Wartość bazowa POWIAT SUSKI	Wartość pośrednia POWIAT SUSKI	Wartość docelowa POWIAT SUSKI
	ŚRODOWISKO							
1	Odpady komunalne zebrane selektywnie z odpadów komunalnych ogółem (%)	GUS	(2009) 11,5	(2014) bd	21,65	(2009) bd	(2014)	
2	Odsetek ludności korzystającej z: - kanalizacji sieciowej, - wodociągów sieciowych (% ogółu mieszkańców)	GUS	(2009) 51,9 75,3	(2014) 59,8 80,5	61,8 89,0	(2009) 24,3 33,4	(2014) 30,6 37,9	
3	Ilość gospodarstw domowych w których podniesiono efektywność energetyczną budynków poprzez np. wymianę kotłów, montaż pomp ciepła, zestawów fotowoltaicznych, termomodernizację	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) bd...	3000
4	Ilość osób korzystających z odnawialnych źródeł energii,	SP	-	-	-	(2009) bd	(2016) 13277	20000
5	Ilość budynków użyteczności publicznej, w których podniesiono efektywność energetyczną	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) bd	100%
6	Stopień pokrycia planami zagospodarowania lasów nienależących do Skarbu Państwa	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) 70%	100%
7	Liczba programów samorządowych ukierunkowanych na ograniczenie zanieczyszczenia powietrza	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) bd	2/rok
8	Liczba podmiotów wspartych z powiatowego programu usuwania azbestu	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) bd	
9	Stopień pokrycia powiatu zmodernizowaną bazą danych ewidencji gruntów	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) 40,92%	100%

Lp.	NAZWA WSKAŹNIKA	Źródło	Wartość bazowa MAŁO-POLSKA	Wartość pośrednia MAŁO-POLSKA	Wartość docelowa MAŁO-POLSKA	Wartość bazowa POWIAT SUSKI	Wartość pośrednia POWIAT SUSKI	Wartość docelowa POWIAT SUSKI
	DZIEDZICTWO, TURYSTYKA							
1	Korzystający z obiektów kultury: • biblioteki publiczne (czytelniczy na 1000 mieszkańców),	GUS	(2009) 203	(2013) 200	192	(2011) 164	(2013) 163	165
2	Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zakwaterowania zbiorowego (w tys. osób):	GUS	(2009) 2 720,6		3 793,7	(2009)	(2013)	
3	Pracujący (faktyczne miejsca pracy) wg sekcji, PKD 2007 Sekcja I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi)	GUS	(2009) 18 319	-	24 066	(2009)	(2013)	
4	Wartość dodana brutto wg sekcji PKD 2004 Sekcja H Hotele i restauracje (w mln zł)	GUS	(2008) 1 422		1 829,3	(2009)	(2013)	
5	Wskaźnik Schneidera wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów przypadającą na 100 tys. stałych mieszkańców	GUS	(2009)	(2013) 106,3	-	(2009)	(2013) 125,1	
6	Korzystający z Parków: (liczba odwiedzających) • Babiogórski Park	GUS	-	-	-	(2009) bd	(2013) 63000	
7	Liczba imprez zorganizowanych przez instytucje kultury	GUS	(2011) 23305	(2014) 24469	-	(2011) 415	(2014) 500	550
8	Liczba certyfikowanych produktów lokalnych certyfikatem Podbabiogórskim	SP LGD	-	-	-	(2009) 0	(2014) 30	80
9	Liczba nowopowstałych lub zmodernizowanych, zorganizowanych: • centrów przetwórstwa lokalnego • targowisk • targów, wystaw, konkursów produktów lokalnych	SP LGD	-	-	-	(2009) 0 X X	(2014) 0 X X	2
10	Liczba partnerstw lokalnych na rzecz kształcenia kadr czasu wolnego	SP	-	-	-	(2009) 0	(2014) 0	1
11	Liczba wdrożonych programów edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa krajoznawczego i przestrzeni kulturowej	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) 0	3
12	Liczba nowych/zmodernizowanych szlaków w oparciu o dziedzictwo kulturowe i produkt lokalny	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) 3	5
13	Liczba projektów w ramach Podbabiogórskiej Akademii Kulturowej	SP	-	-	-	((2009) 0	(2014) 0	5/rok
14	Liczba projektów polegających na sieciowaniu usług, promocji i informacji turystycznej	SP	-	-	-	(2009) bd	(2014) 2	4

6.1 CEL OPERACYJNY 2.1: OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I DZIAŁANIA NA RZECZ ROZBUDOWY INFRASTRUKTURY KOMUNALNEJ PRZYJAZNEJ ŚRODOWISKU

„Dbałość o stan środowiska naturalnego, przy uwzględnieniu potrzeb bieżących i przyszłych pokoleń, stanowić powinna elementarne zobowiązanie każdego mieszkańca Małopolski.”¹

Wielkości stężeń pyłu PM10 i PM2,5 w województwie małopolskim należą do najwyższych w Polsce. Obszary przekroczeń pokrywają się z terenami zwartej zabudowy mieszkaniowej miast: Krakowa, Nowego Sącza, a także Suchoj Beskidzkiej, Makowa Podhalańskiego, Nowego Targu, Oświęcimia czy Zakopanego.

Poziom przekroczeń PM10 jest najwyższy w Krakowie, do ponad 200% ponad normę czy ponad 150% ponad normę w Skawinie, Suchoj Beskidzkiej czy Makowie Podhalańskim. Jakość powietrza nie ulegnie poprawie bez konkretnych intensywnych działań naprawczych, ponieważ czynniki ekonomiczne nie pozwolą na zmianę indywidualnych systemów grzewczych na bardziej ekologiczne. Sytuacja w sektorze indywidualnego ogrzewania mieszkań może ulec pogorszeniu, dlatego należy podejmować jeszcze intensywniejsze działania naprawcze niż obecnie. Negatywne skutki zanieczyszczenia powietrza można zmierzyć poprzez oszacowanie kosztów spowodowanych złą jakością powietrza czyli kosztów zewnętrznych. Są to koszty zdrowotne (wydatki na opiekę zdrowotną ponoszone bezpośrednio przez ludzi chorujących z powodu zanieczyszczenia powietrza, jak i wydatki w ramach państwowego systemu opieki zdrowotnej, koszty wynikające z mniejszej produktywności, w tym absencji w pracy, koszty związane z przedwczesną umieralnością), koszty szkód w środowisku, koszty efektu cieplarnianego i koszty możliwych awarii.

Zapewnienie mieszkańcom możliwości życia w zdrowym środowisku i oddychania czystym powietrzem jest głównym powodem podejmowania przez władze Powiatu suskiego działań związanych z poprawą jakości powietrza. Dane ze stacji monitoringu są szczególnie alarmujące w sezonie grzewczym. Dofinansowanie wymiany kotłowni to nadzieja na poprawę stanu powietrza w powiecie suskim. Dlatego **bardzo ważne jest realizowanie programów gospodarki niskoemisyjnej**, które pozwolą pozyskać środki na różne metody poprawy jakości środowiska w tym „Programu zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii i poprawy jakości powietrza w obrębie obszarów Natura 2000, Powiatu Suskiego” będącego elementem składowym Programów Gospodarki Niskoemisyjnych

Zapewnienie mieszkańcom możliwości życia w zdrowym środowisku i oddychania czystym powietrzem jest głównym powodem podejmowania przez władze powiatu suskiego działań związanych z oceną i poprawą jakości powietrza. Dane ze stacji monitoringu są szczególnie alarmujące w sezonie grzewczym, gdy tysiące kominów wypuszczają do atmosfery szkodliwe substancje. Dofinansowanie wymiany kotłowni to nadzieja na poprawę katastrofalnego stanu powietrza w Powiecie suskim. Dlatego **bardzo ważne jest zrealizowanie powiatowego programu gospodarki niskoemisyjnej**, który pozwoli pozyskać środki na różne metody poprawy jakości środowiska.

Działania zmierzające do poprawy jakości powietrza muszą znaleźć odzwierciedlenie w polityce prowadzonej na szczeblu lokalnym. Poza ograniczaniem istniejących źródeł emisji, istotne jest również zapobieganie powstawaniu nowych, szczególnie poprzez właściwie prowadzoną politykę przestrzenną, energetyczną i gospodarczą. Skuteczna realizacja wskazanych zadań wymaga współdziałania zarówno na szczeblu lokalnym, gdyż większość z nich leży w gestii gmin, ale również powiatowym, regionalnym, krajowym czy nawet międzynarodowym, między innymi po to by stworzyć mechanizmy finansowe wspierające działania lokalne.

Powiat suski znajduje się na ostatnim miejscu w województwie małopolskim z rankingu skanalizowania oraz na przedostatnim w przypadku zwodociągowania obszaru. W najbliższych latach nie będzie już tak znaczących środków zewnętrznych na te inwestycje, ale dla ochrony i poprawy stanu środowiska powinno się uwzględnić wzmocnienie infrastruktury gospodarki wodnej i wodno-ściekowej, w tym inwestycje dotyczące systemu oczyszczania ścieków, co powinno pozwolić na polepszenie jakości wód powierzchniowych na terenie powiatu. Samorząd powiatu wspierać będzie działania gmin w tym zakresie zwłaszcza projekty partnerskie i zintegrowane.

Ponadto kluczowym elementem dbałości o środowisko naturalne jest stan świadomości ekologicznej mieszkańców. Promocję postaw pro-środowiskowych oraz edukację związaną z racjonalnym użytkowaniem zasobów przyrodniczych należy uczynić priorytetowym działaniem kierowanym do wszystkich grup wiekowych.

W perspektywie 2022 roku kluczowym obszarem interwencji będzie nadal tworzenie warunków zabezpieczających i ograniczających **skutki występowania zjawisk atmosferycznych** szczególnie ochrona przed zagrożeniami powodziowymi oraz zagrożeniami ruchami masowymi (osuwiskami), zwłaszcza w obszarach górzystych. Istotną będzie także ochrona przed suszą, co wiąże się np. z tworzeniem sprawnego systemu retencji wodnej oraz modernizacji urządzeń melioracyjnych.

Istotnym elementem działań **przeciwpowodziowych** będzie także tworzenie oraz zachowanie naturalnej retencji wodnej (m.in. zalesianie, ochronę lasów łęgowych, odpowiednie użytkowanie gruntów rolnych) oraz opracowanie planów zarządzania ryzykiem powodziowym i osuwiskowym.

¹ Strategia Rozwoju Małopolski na lata 2011-2020”

Samorządy lokalne powiatu mają przed sobą znaczne wyzwanie związane z realizacją zadań wynikających z przepisów dotyczących ochrony środowiska. Przypomnieć należy, że ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, określa, iż ochrona środowiska polega w szczególności na racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom oraz na przywracaniu elementów przyrodniczych do właściwego stanu.

Poprawa poziomu **bezpieczeństwa energetycznego** powinna wiązać się ze znacznie większym poziomem wykorzystania zasobów energii odnawialnej, co ograniczy niską emisję i spowoduje poprawę stanu powietrza. Powiat suski we współpracy z gminami przygotował Plany Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN), które są spójne z Programem Ochrony Powietrza dla strefy myślenicko – suskiej.

Powiat suski posiada Program **usuwania azbestu**, ale działania te uzależnione są od posiadania środków na ten cel. Program ten realizowany jest w porozumieniu z gminami. Aby dotrzymać narzucony ustawą termin całkowitego usunięcia wyrobów zawierających azbest, czyli rok 2032 r. należałoby usuwać rocznie około 833 tony odpadów zawierających azbest z terenu powiatu suskiego, co bez znaczącego finansowego zewnętrznego wsparcia, nie będzie możliwe do realizacji.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 2.1.1 Promocja przedsięwzięć i zachowań proekologicznych oraz edukacja ekologiczna
- 2.1.2 Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, między innymi poprzez modernizację kotłowni oraz termomodernizację obiektów prowadzonych lub zarządzanych przez powiat suski
- 2.1.3 Wymiana mało efektywnych źródeł energii w szczególności w obrębie budownictwa mieszkaniowego jednorodzinne
- 2.1.4 Podniesienie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz innych obiektów publicznych
- 2.1.5 Realizacja przedsięwzięć zapisanych w Programach Ochrony Środowiska Powiatu Suskiego
- 2.1.6 Realizacja Programu Ochrony Powietrza dla strefy myślenicko – suskiej oraz Programów Gospodarki Niskoemisyjnej
- 2.1.7. Realizacja „Programu zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii i poprawy jakości powietrza w obrębie obszarów Natura 2000 Powiatu Suskiego”
- 2.1.8 Realizacja założeń zawartych w Programie usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu suskiego”
- 2.1.9 Zwiększenie powierzchni leśnych poprzez zalesianie terenów niezagospodarowanych rolniczo

6.2 CEL OPERACYJNY 2.2: OCHRONA DZIEDZICTWA KRAJOBRAZU I PRZESTRZENI KULTUROWEJ

Ukształtowana historycznie przestrzeń, która zawiera wytwory człowieka i przyrody składa się na krajobraz kulturowy, który jest ważnym składnikiem jakości życia i zachowania tożsamości współczesnych społeczności. Problemy zaniedbania i zniszczenia wielu obiektów zabytkowych, czy elementów przyrodniczych, ale także „dewastacja” estetyki przestrzeni poprzez złą architekturę nie są obce obszarowi Podbabiogórza. Dlatego ochrona przestrzeni kulturowej stanowi współczesne społeczne wyzwanie. W lokalnej polityce rozwoju to zagadnienie powinno się znaleźć w wielowątkowym aspekcie obejmującym zagadnienia historyczne, kulturowe, przyrodnicze, architektoniczne i prawne, które powinny być uwzględnione.

W systemie wolnorynkowym jednym ze sposobów skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego jest umiejętne powiązanie go ze sferą gospodarczą. Właściwe zagospodarowanie przestrzenne uwzględniające prawną ochronę przestrzeni kulturowej, pozwala połączyć funkcje gospodarcze, mieszkaniowe i ekologiczne różnych obszarów. Efektem powinno być włączenie zasobów dziedzictwa w obieg gospodarczy przy pełnym zabezpieczeniu ich ochrony, a także ochrony ład przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonijności, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska człowieka.

Powiat wspierać będzie działania pozwalające chronić cenne elementy obszaru poprzez zintensyfikowanie ich użytkowania i nadawanie im nowych walorów gospodarczych. Zasoby krajobrazowe i kulturowe powinny być bowiem właściwie i z korzyścią dla wszystkich wykorzystywane. Między innymi dla potrzeb gospodarczych, w tym dla turystyki i rekreacji, gdyż wzmocni to identyfikację lokalnych społeczności z miejscem zamieszkania i podkreśli jego atuty. W tym kontekście ważne staje się jednak pogłębienie wiedzy i wrażliwości społecznej mieszkańców poprzez nauczanie ich rozpoznawania wartościowych cech krajobrazu przyrodniczego i kulturowego.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 2.2.1 Wykorzystanie istniejącego dziedzictwa w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i promocji turystycznej powiatu, wzmocniającej jego szanse rozwojowe
- 2.2.2 Promocja na rzecz aktywizacji użytkowników obiektów zabytkowych i atrakcyjnych do inwestowania i adaptacji nieruchomości do nowych funkcji oraz do podejmowania działalności okołoturystycznych i kulturowych

2.2.3 Tworzenie warunków zintegrowanej ochrony przyrody i dziedzictwa kulturowego

2.2.4 Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej

6.3 CEL OPERACYJNY 2.3: OPTYMALIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA PRZESTRZENIĄ, WSPÓŁGRAJĄCEGO ZE ŚRODOWISKIEM NATURALNYM

Powiat suski nie posiada wykształconego jednego centrum miejskiego. Ma układ policentryczny. Trzy miasta powiatu są ośrodkami stanowiącymi podstawowe zaplecze dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Ich rolą jest zapewnienie jednolitego standardu dostępności podstawowych usług i dóbr publicznych dla otaczających obszarów wiejskich, z którymi powinny tworzyć obszary funkcjonalne. Obszary te muszą uwzględniać nie tylko powiązania funkcjonalne, ale i ochronę tożsamości lokalnej i estetyzację otoczenia poprzez racjonalne zagospodarowanie i wykorzystanie przestrzeni lokalnej. Elementem tych działań jest rewitalizacja, rozumiana jako podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznych i wprowadzanie nowych jej funkcji. Ochrona ładu przestrzennego to planowanie przestrzenne prowadzone z uwzględnieniem realizacji koncepcji osadnictwa zwartej, zakładające komplementarność, koncentrację funkcji oraz uporządkowany rozwój zabudowy.

Aktywizacja terenów wiejskich, przy uwzględnieniu ochrony unikalnego dziedzictwa przyrodniczego i zachowania ich różnorodności biologicznej, wymaga wdrożenia efektywnych mechanizmów wsparcia funkcjonowania rolnictwa oraz działalności około- i pozarolniczej. Należy zmierzać do utrzymania potencjału demograficznego obszarów wiejskich w Powiecie, poprzez wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych, związanych z ich atrakcyjnością turystyczną i rezydencjonalną. Jednym z warunków jest także lepszy dostęp do usług świadczonych zarówno przez podmioty publiczne, jak i prywatne. Natomiast ochrona krajobrazu i ładu przestrzennego na obszarach wiejskich obszarów wiejskich powinna się koncentrować na zachowaniu unikalnych form krajobrazu rolniczego, a także racjonalne gospodarowanie gruntami, z uwzględnieniem działań na rzecz poprawy struktury obszarowej gospodarstw oraz uporządkowany rozwój zabudowy w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a także właściwe gospodarowanie na obszarach rolnych, chronionych, górskich i obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (cały obszar wiejski powiatu).

Scalenie gruntów odgrywa istotną rolę w urządzaniu przestrzeni wiejskich, ponieważ stymuluje spełnianie przez te obszary swoich funkcji w sferze gospodarczej, społecznej czy środowiskowej. Tereny wiejskie mają niekorzystną strukturą obszarową, nieruchomości są niewielkie i rozdrobnione. Mają często skomplikowaną sytuację prawną. Poprawa warunków gospodarowania może nastąpić dzięki scalaniu takich gruntów. Ważne jest przeprowadzenie akcji popularyzujących scalanie gruntów z udziałem zainteresowanych rolników, sołtysów wsi, przedstawicieli: starostwa powiatowego, urzędów gmin, biur geodezji i terenów rolnych. Organem prowadzącym postępowanie scaleniowe jest starosta, który - z udziałem podmiotów wyłonionych w drodze przetargów - przeprowadza prace z zakresu zagospodarowania poscaleniowego. Beneficjentami są właściciele gospodarstw rolnych, którzy zainicjowali proces scalenia.

Na szczególną uwagę zasługują projekty: „Scalenie części obszaru wsi Łętownia”, „Scalenie obszaru wsi Wysoka” planowane do realizacji w latach 2016 do 2018 (mające na celu uporządkowanie struktury przestrzennej nieruchomości oraz urządzenia komunikacji oraz melioracji gruntów)

Gospodarka leśna. W świetle art. 21 ustawy o lasach uproszczony plan urządzenia lasu i inwentaryzacja stanu lasu sporządzany są dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa, należących do osób fizycznych i wspólnot gruntowych - na zlecenie starosty. Są to obszerne opracowania stanowiące ustawową podstawę prowadzenia gospodarki w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa. Prowadzona na ich podstawie trwale zrównoważona gospodarka leśna ma uwzględniać m.in. zachowanie lasów i korzystnego ich wpływu na klimat, powietrze, wodę glebę, warunki życia człowieka oraz równowagę przyrodniczą. Opracowania wykonywane są przez specjalistyczne jednostki lub inne podmioty wykonawstwa urządzeniowego, natomiast koszty tych opracowań pokrywane są z budżetu powiatu. W Powiecie suskim 75% powierzchni lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa, należących do osób fizycznych i wspólnot gruntowych posiada już aktualną dokumentację urządzeniową, co jest podstawą dla prawidłowego i skutecznego nadzoru nad prowadzoną w nich gospodarką leśną. Po zakończonej w całości inwentaryzacji powiat poszukiwać będzie najskuteczniejszej formuły gospodarowania zasobami leśnymi na Podbabogórze.

Ewidencja gruntów i budynków. Starostwo Powiatowe w Suchoj Beskidzkiej prowadzi modernizację istniejącej bazy ewidencji gruntów i budynków, która jest narzędziem do prowadzenia sprawnego zarządzania zasobami w Powiecie. Rozbudowa tej bazy i jej cyfryzacja to bardzo ważne zadanie prorozwojowe, istotne dla poprawy jakości świadczenia usług administracyjnych. Dzięki temu podnosi się jakość zasobów dotyczących przestrzeni i poprawiają się warunki zarządzania nieruchomościami.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

2.3.1 Tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie poprzez kontynuację procesu scalania i wymiany gruntów

2.3.2 Usprawnienie działań na rzecz powszechnej ochrony lasów i trwałości ich utrzymania, głównie poprzez wdrażanie zapisów planów urządzenia i inwentaryzacji stanu lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa

2.3.3 Modernizacja istniejącej bazy ewidencji gruntów i budynków dla sprawnego zarządzania zasobami w Powiecie.

2.3.4 Prowadzenie obserwacji i rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów, na których występują te ruchy

6.4 CEL OPERACYJNY 2.4: WSPIERANIE DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU PODNOSZENIE SPOŁECZNEJ ŚWIADOMOŚCI, WIEDZY I WRAŻLIWOŚCI W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym następuje stopniowy zanik aktywnego uczestnictwa kolejnych pokoleń w kreacji tożsamości kulturowej oraz utrata dbałości o ciągłość tradycji w podtrzymywaniu rodzimej odrębności. Konsekwencją jest zrywanie dotychczasowych więzi kulturowych z korzeniami lokalnego dziedzictwa.

Chronienie tożsamości kulturowej i ciągłość tradycji stało się zatem zadaniem, które wymaga wsparcia, szczególnie w regionie o walorach turystycznych, gdyż kontekst kulturowy w turystyce jest coraz ważniejszy, a prognozy opracowane na podstawie trendów w krajach rozwiniętych pokazują tendencje wzrostowe zainteresowaniami elementami edukacyjnymi (*education*), przeżyciowymi (*excitement*) oraz rozrywkowymi (*entertainment*) w wyprawach turystycznych nadchodzących lat (hasło „3xE”).

Zakres pojęcia turystyki kulturowej obejmuje zarówno wyprawy grupowe, jak i podróże indywidualne, których uczestnicy często dopiero na miejscu podejmują spontaniczne decyzje o zwiedzeniu określonych obiektów czy udziale w imprezie kulturalnej. Z tego powodu należy integrować system informacji i dostępu do kultury zarówno dla mieszkańców obszaru jak i turystów. Katalog kluczowych imprez i produktów kulturowych istniejący dziś jako wspólny kalendarz w ujęciu rocznym powinien być rozbudowywany i informatyzowany oraz w postaci usystematyzowanej dystrybuowany do wszystkich partnerów w branży turystycznej, rekreacyjnej i gospodarczej. Pozwoli to na budowanie zintegrowanego systemu informacji i koordynacji wydarzeń kulturalnych (na poziomie organizatorów i odbiorców), dopełniających ofertę turystyczną powiatu, z czasem korelowaną także z sąsiednimi powiatami.

Środowiska twórcze wspierane będą przez powiat w zakresie tworzenia Podbabiogórskiej Akademii Kulturowej – przedsięwzięcia mającego charakter archiwizujący powstające materiały: modelowe scenariusze, projekty, programy, z których można będzie czerpać wiedzę o Podbabiogórze, a także znaleźć dobre praktyki działań w zakresie kultury, sztuki i folkloru lokalnego itp.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

2.4.1 Zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego poprzez promocję i informację o ofercie kulturalnej w Powiecie

2.4.2 Wsparcie dla programów prowadzenia zajęć z dziećmi i młodzieżą, a także z dorosłymi mieszkańcami i turystami, ukierunkowanych na popularyzację wiedzy w zakresie „regionalizmu”

2.4.3 Współtworzenie Podbabiogórskiej Akademii Kulturowej, gromadzącej dorobek, doświadczenia i dobre praktyki z zakresu wykorzystania potencjału kulturowego Podbabiogórze

2.4.4 Kreowanie wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym, opartych na obrzędach i zwyczajach lokalnych, w tym przywracanie do życia obrzędów już niepraktykowanych, ginących zawodów

6.5 CEL OPERACYJNY 2.5: ROZBUDOWA INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ, REKREACYJNEJ I Z ZAKRESU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Ponadprzeciętny potencjał turystyczny Podbabiogórze stawia przed władzami samorządowymi wielkie wyzwania związane z podejmowaniem ponadlokalnej i wielosektorowej współpracy na rzecz ochrony i wykorzystania wszystkich walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru. Działania skierowane powinny być na wsparcie rozbudowy i modernizacji infrastruktury turystycznej, kulturowej i przyrodniczej, a także poprawę dostępności i oznakowania kluczowych dla obszaru miejsc. W tym kontekście należy także prowadzić edukację mieszkańców poprzez promocję „do wewnątrz” by tworzyć z mieszkańców i przedsiębiorców ambasadorów powiatu suskiego.

W ramach bieżącego okresu programowania Unii Europejskiej istotnym jest wykorzystanie środków unijnych dla **rozwoju infrastruktury** kulturowej, przyrodniczej i turystyczno-rekreacyjnej. Powiat będzie wspierać, inicjować i uczestniczyć w działaniach na rzecz budowy i modernizacji szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych, tras pieszych i rowerowych, a także renowacji i oznakowania szlaków oraz obiektów zabytkowych, sieciowania oraz promocji tras turystycznych. Ponadto wspierać będzie ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, jego inwentaryzację oraz opracowania historyczne i monografie. Sieciowanie szlaków będzie także elementem współpracy ponadlokalnej i transgranicznej.

Nowoczesne podejście do turystyki wiąże się także z gwarancją jakości świadczonych usług. Dlatego powiat wspierać będzie działania zmierzające do **certyfikowania usług** turystycznych i okołoturystycznych, w tym bazy gastronomicznej i noclegowej,

a także agroturystycznej. Jest to ważne ogniwo w budowaniu sieci wiarygodnych usługodawców, współpracujących ze sobą, uzupełniających swoje oferty i tworzących wspólną markę podbabiogórskiej gościnności.

W ramach modernizacji usług turystycznych powiat promować będzie **ekologizację usług turystycznych** w tym obiektów noclegowych. Tworzenie ekologicznych hoteli i pensjonatów, które rekomendując swoje usługi używają także - albo przede wszystkim - argumentów ekologicznych, pokazuje jak właściciele dbają o środowisko. Wzbudzają tym zaufanie u gości, którzy zauważają, że hotel nie przedkłada zysku nad ekologię oraz pomaga chronić środowisko przyrodnicze i kulturowe, które przecież decyduje o atrakcyjności miejsca. Ponadto ekologiczne podejście redukuje zużycie energii czy wody zmniejszając równocześnie koszty utrzymania hotelu. Taka „ekologiczność” bazy turystycznej może stanowić istotny element edukacyjny dla mieszkańców i gości, szczególnie w Polsce gdzie nadal duża liczba turystów jest obojętna wobec środowiska przyrodniczego.² Ten sposób działania mógłby być prekursorski w Małopolsce i mógłby stać się wizytówką obszaru poprzez wspólną promocję tego aspektu przez samorządy i podmioty turystyczne.

Kolejnym ważnym elementem rozwoju turystyki XXI wieku będzie **cyfryzacja zasobów** oraz zwiększenie dostępności informacji turystycznej poprzez wykorzystanie ICT. W tym celu powiat wspierać będzie i uczestniczyć w inicjatywach związanych z rozwojem np. aplikacji na telefony komórkowe zawierających oferty turystyczno-rekreacyjnej regionu oraz innych innowacyjnych inicjatyw związanych z systemem promocji, czy sprzedaży usług.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

2.5.1 Wsparcie rozbudowy i modernizacji infrastruktury turystyki aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej oraz infrastruktury kulturowej i przyrodniczej

2.5.2 Wspieranie działań służących standaryzacji bazy turystycznej (w tym agroturystycznej) wraz z sieciowaniem i ekologizacją

2.5.3 Wspieranie informatyzacji i promocji usług turystycznych

6.6 CEL OPERACYJNY 2.6 POSZERZENIE OFERTY PRODUKTÓW LOKALNYCH

Dopełnieniem profesjonalnych usług turystycznych na obszarze o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych jest produkt lokalny. W związku ze zmianą przepisów dotyczących przetwórstwa produktów rolnych, powiat wspierać będzie powstawanie centr przetwórstwa oraz zachęcać będzie do podejmowanie takiej działalności. Przede wszystkim we współpracy z Lokalną Grupą Działania – powiat wspierać będzie komercjalizację produktów lokalnych, ich lokalną certyfikację (podbabiogórską marką) oraz system dystrybucji i promocji. Działania obejmować będą zarówno produkty spożywcze, jak i rękodzielnicze i rzemieślnicze.

W celu promocji produktów lokalnych wsparcia wymaga także budowa, rozbudowa i tworzenie targowisk, które w okresie 2014-2020 dofinansowywane są z *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020*. Inwestycje w targowiska muszą zakładać – zgodnie z wymogami UE - uprzywilejowaną pozycję rolników, jako przyszłych użytkowników, poprzez przeznaczenie im większej powierzchni oraz preferencyjnych opłat, a także deklaracje sprzedaży ekologicznej oraz zastosowanie energii odnawialnych. Dofinansowanie może otrzymać gmina, ale wsparcie dla takiej inwestycji powinno być ze strony pozostałych JST i podmiotów zainteresowanych.

Istnieje coraz większe zapotrzebowanie na produkty rolne, szczególnie ekologiczne oraz przetworzone u producentów - rolników. Tworzenie targowisk jest jednym z ogniw, dopełniających planowane działania na rzecz rozwoju produktów lokalnych z podbabiogórską marką (np. strategia LGD). W trakcie konsultacji społecznych zgłaszane były postulaty przywrócenia rangi dawnym targom i jarmarkom, które kiedyś miały zasięg daleko na Słowację (np. targi końskie w Suchej Beskidzkiej). Wydarzenia kreowane wokół dni targowych mogą dopełniać sezonowe oferty turystyczne oraz wydarzenia o zasięgu lokalnych i ponadlokalnym. Dla rozwoju produktu lokalnego ważna jest także wymiana doświadczeń, w tym z partnerami zagranicznymi, szczególnie ze Słowacji.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

2.6.1 Wspieranie rozwoju ekologicznego rolnictwa, przetwórstwa oraz marketingu wysokiej jakości produktów żywnościowych

2.6.2 Wsparcie dla rozwoju produktu lokalnego m.in. poprzez certyfikację podbabiogórską marką

2.6.3 Wsparcie dla powstających centrów przetwórstwa lokalnego i targowisk

2.6.4 Wsparcie dla wydarzeń promujących szlaki produktów lokalnych i kulturowych, organizowanie targów, jarmarków, wystaw i konkursów promujących produkty lokalne

² Ekologia w turystyce jako tendencja rozwoju gospodarki XXI wieku; Instytut Turystyki w Krakowie, K-ków 2011 r. (praca zbiorowa)

6.7 CEL OPERACYJNY 2.7 PROFESJONALIZACJA KADR DLA PRZEMYSŁU CZASU WOLNEGO

W celu aktywnego wspierania rozwoju sektora czasu wolnego należy dążyć do upowszechnienia i profesjonalizacji kształcenia w dziedzinie szeroko pojętej kultury, dziedzictwa kulturowego oraz obsługi ruchu turystycznego. Elementem *Program Rozwoju* jest też mobilizowanie mieszkańców do aktywności w dziedzinie kultury fizycznej, sportu i rekreacji. Dlatego konieczne staje się kształcenie kadr instruktorskich, trenerskich i animatorów czasu wolnego. Naturalnym partnerem w zakresie profesjonalizacji kadr jest Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii z Suchej Beskidzkiej, z którą współpraca powinna przebiegać w sposób systemowy – od programowania – wraz z samorządami rozwoju turystyki – poprzez systematyczne badania jakościowe i ilościowe, a skończywszy na współpracy przy wyborze tematów prac licencjackich, które mogłyby być użyteczne dla podmiotów z obszaru powiatu.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

2.7.1 Wsparcie działań w zakresie poprawy jakości świadczonych usług turystycznych i agroturystycznych oraz rozwój kadr dla tych branż gospodarki

2.7.2 Dążenie do opracowania lokalnego systemu szkolenia i doksztalcania kadr dla przemysłu czasu wolnego oraz regionalistów (przede wszystkim we współpracy z Wyższą Szkołą Turystyki i Ekologii).

2.7.3 Promowanie aktywizacji zawodowej w kierunku ekologicznych miejsc pracy

6.8 CEL OPERACYJNY 2.8: WSPÓŁPRACA I WSPIERANIE PARTNERÓW PUBLICZNYCH, SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH W DZIAŁANIACH NA RZECZ WYKORZYSTANIA POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO I KULTUROWEGO ORAZ OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO

U podstaw aktywnego działania uczestników środowiska lokalnego na rzecz swojej społeczności leży idea partnerstwa i współpracy. Podejmowanie skutecznych działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych wymaga współpracy administracji publicznej, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych. Partnerstwo wymaga też wyposażenia tych instytucji w narzędzia do skutecznego wywierania wpływu na środowisko lokalne. Takim narzędziem są wspólnie realizowane projekty w formule partnerskiej.

Ze względu na mnogość podmiotów i ich różnorodność, szczególnie istotne będą partnerstwa i współpraca w obszarze turystyki i ochrony dziedzictwa kulturowego. Obszar Podbabiogórza prawie w 30% jest obszarem chronionym i dlatego współpraca z władzami Parku Narodowego i leśnictwami jest niezwykle ważna dla zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych.

Rozwój turystyki w Powiecie spowodować ma m.in. wzrost dochodów mieszkańców z działalności turystycznej i okołoturystycznej, zmniejszenie bezrobocia, aktywizację mieszkańców i podnoszenie jakości życia na wsi, szczególnie na terenach pozbawionych dobrych warunków do rozwoju rolnictwa i wokół obszarów chronionych, zwiększenie rentowności ośrodków wypoczynkowych, wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego, środowiska cywilizacyjnego i przyrodniczego w edukacji, a w szczególności w wychowaniu młodzieży, poprawę wizerunku powiatu w kraju i za granicą oraz rozwój współpracy z powiatami spoza Małopolski i z regionami przygranicznymi.

Nie bez znaczenia jest również rola powiatu, jako koordynatora wspólnych działań promocyjnych poszczególnych gmin kreujących pozytywny wizerunek Podbabiogórza, szczególnie przy promocji podczas krajowych i zagranicznych targów i prezentacji. Istotna jest również współpraca przy wspólnych wydawnictwach promocyjnych oraz kampaniach reklamowych w mediach.

Konkurencyjność regionu podniosą nowe atrakcje z dziedziny turystyki aktywnej, które przyciągną ludzi młodych oraz rosnący standard usług świadczonych przez obiekty bazy turystycznej.

Jednym z wiodących działań powiatu będzie również wspieranie ponadgminnych inicjatyw, służących rozwojowi turystyki, rekreacji oraz sportu. Dla rozwoju współpracy ponadlokalnej i wielosektorowej wydaje się wielce zasadnym zorganizowanie turystycznego „okrągłego stołu”, który zgromadziłby podmioty i inicjatywy Podbabiogórza (w tym gmin z powiatu nowotarskiego) w celu zainicjowania sformalizowanej lokalnej współpracy turystycznej będącej partnerstwem publiczno-społeczno-prywatnym, która monitorowałaby i koordynowałaby działania na obszarze, mogłaby sięgać po środki pomocowe oraz prowadziłaby badania i analizy związane z turystyką. Stałaby się znaczącym partnerem dla Polskiej Organizacji Turystycznej oraz Małopolskiej Organizacji Turystycznej.

Wspierana będzie ochrona i odbudowa bogactwa kulturowego. Promowanie walorów dziedzictwa kulturowego jest istotne, bowiem wspiera i umacnia tożsamość mieszkańców regionu, wspiera rozwój turystyki i sprzyja dalszej integracji społeczności.

Bogate walory środowiska przyrodniczego i krajobrazowe stanowią o atrakcyjności Podbabiogórza. Jednakże konieczna jest poprawa i ochrona zasobów środowiska na tym obszarze. Przywracanie wartości tym zasobom jest istotne dla polepszenia, jakości życia mieszkańców. Odpowiedni stan środowiska (przyrody i krajobrazów) warunkuje także realizację niektórych

działalności gospodarczych, lokalizację inwestycji, w tym sprzyja dalszemu rozwojowi turystyki. W związku z tym zakłada się podejmowanie działań na rzecz poprawy infrastruktury środowiskowej oraz ochronę zasobów przyrodniczych.

Stan infrastruktury środowiskowej, szczególnie komunalnej pomimo stopniowej poprawy, wciąż wymaga podjęcia odpowiednich działań, w tym w zakresie racjonalnej gospodarki odpadami, zaopatrzenia w wodę, oczyszczania ścieków, w zakresie zaopatrzenia w energię, wspierania odnawialnych źródeł energii. Równie istotne jest wspieranie przedsięwzięć dotyczących tworzenia systemów wspólnej ochrony przeciwpowodziowej.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

2.8.1 Wzmacnianie spójnej oferty turystycznej powiatu i jej promocja

2.8.2 Współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego, podmiotami gospodarczymi, biurami podróży, touroperatorami i organizacjami obywatelskimi w zakresie badanie potrzeb odbiorców oferty turystycznej oraz budowy spójnego i jednorodnego systemu promocji walorów turystycznych i kulturowych

2.8.3 Udział w targach turystycznych (współpraca i przepływ informacji pomiędzy podmiotami w celu optymalizacji kosztów i przygotowania spójnej oferty turystycznej)

2.8.4 Rozbudowa kalendarza imprez i wydarzeń kulturalnych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych organizowanych na obszarze powiatu

2.8.5 Współpraca z samorządem województwa i Małopolską Organizującą Turystyczną w zakresie promocji powiatu

2.8.6 Tworzenie punktów informacji turystycznej – sieciowanie, przepływ informacji połączenie informacji turystycznej z kulturalną (pakiet dla pensjonatów i innych obiektów turystycznych)

2.8.7 Integracja środowisk działających w obszarze turystyki i rekreacji w ramach np. lokalnej organizacji turystycznej

2.8.8 Współpraca z Lokalną Grupą Działania Podbabiogórze w zakresie realizacji zaplanowanych na lata 2016-2022 działań wspierających wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego oraz dokształcania kadr przemysłu czasu wolnego

2.8.9 Współpraca z samorządami gminnymi w realizacji usług administracyjnych dotyczących architektury i budownictwa, pod kątem ochrony dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej

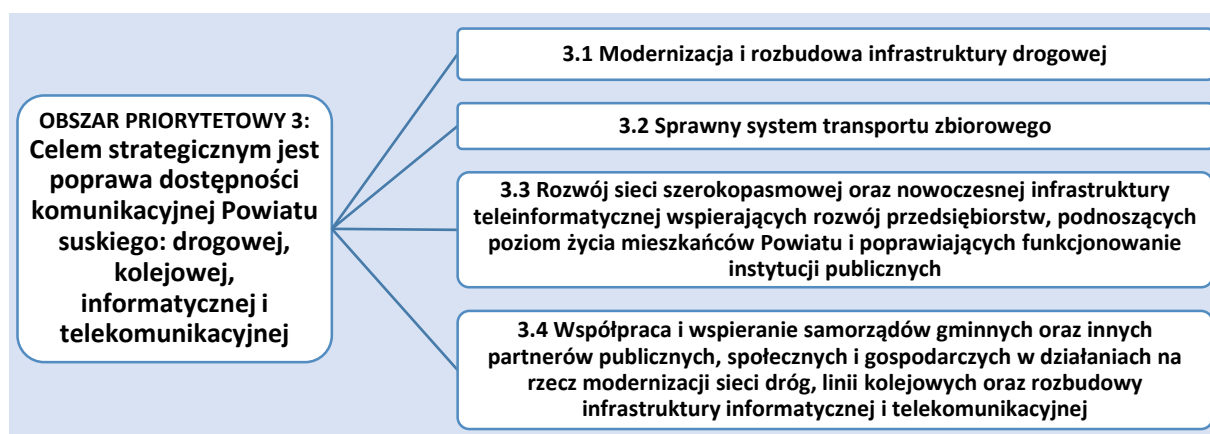
2.8.10 Wspieranie działań inwestycyjnych wodno-ściekowych gmin z obszaru powiatu suskiego

2.8.11 Wspieranie samorządów gminnych w budowie efektywnego systemu gospodarowania odpadami

2.8.12 Współpraca z gminami i partnerami społeczno – gospodarczymi w zakresie wykorzystywania nowoczesnych, energooszczędnych i ekologicznych źródeł energii odnawialnej

2.8.13 Wspieranie inicjatyw przeciwdziałających degradacji środowiska i zasobów naturalnych

7 OBSZAR PRIORYTETOWY 3: DOSTĘPNOŚĆ I SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

MIARY SUKCESU

Lp.	NAZWA WSKAŹNIKA	Źródło	Wartość bazowa MAŁO-POLSKA	Wartość pośrednia MAŁO-POLSKA	Wartość docelowa MAŁO-POLSKA	Wartość bazowa POWIAT SUSKI	Wartość pośrednia POWIAT SUSKI	Wartość docelowa POWIAT SUSKI
1	Udział przedsiębiorstw: • posiadających dostęp do Internetu • łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe	GUS	(2010) 95,7 68,0	91,7 89,2	99 99			
2	Udział gospodarstw domowych: • posiadających dostęp do Internetu • łączących się z Internetem przez łącze szerokopasmowe	GUS	(2010) 63,6 40,4	72	90 90			
3	Liczba osób korzystających z transportu zbiorowego na obszarze powiatu	SP	-	-	-			
4	Liczba kilometrów przebudowanych i wybudowanych dróg powiatowych	SP	-	-	-		(2014) 63	120
5	Liczba wyremontowanych, przebudowanych lub zbudowanych obiektów inżynierskich w ciągach dróg powiatowych	SP	-	-	-		(2014) 8	18
6	Liczba kilometrów dróg powiatowych objętych poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego (BRD)	SP	-	-	-		(2014) 81	227

7.1 CEL OPERACYJNY 3.1: MODERNIZACJA I ROZBUDOWA INFRASTRUKTURY DROGOWEJ

Rozwój obszaru i jego konkurencyjność zależy w dużej mierze od dostępności komunikacyjnej oraz spójnego wewnętrznego układu drogowego. Szczególnie, gdy – jak w przypadku Podbabiogórza – istotną rolę odgrywa turystyka, w której konkurencja pomiędzy obszarami jest duża zarówno w województwie małopolskim (powiaty: nowotarski, nowosądecki, limanowski i tatrzański), jak i w śląskim (powiat żywiecki) oraz regiony słowackie. Dobrze rozwinięta komunikacja jest także ważna z punktu widzenia mieszkańców, gdyż o atrakcyjności rezydencjalnej świadczy także dostępność do wszelkiego rodzaju usług, które są oferowane społeczności zamieszkującej dany obszar. Jak zapisano w Strategii Rozwoju Małopolski „W perspektywie kolejnej dekady istotnym wyzwaniem pozostanie wydatna poprawa dostępności transportowej obszarów o najniższej dostępności w regionie, ze szczególnym wskazaniem na południowe i południowo-wschodnie tereny Małopolski wraz ze strefą przygraniczną, a także część południowo-zachodnich terenów. Peryferyjne położenie w powiązaniu z bardzo słabym poziomem skomunikowania tworzą poważną barierę dla rozwoju społeczno-gospodarczego tych obszarów, będącą także potencjalną przyczyną wykluczenia społecznego ich mieszkańców.”

Dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna jest również istotna z punktu widzenia promowania walorów turystycznych obszaru. Podejmowane działania w zakresie inwestycji infrastrukturalnych komunikacyjnych będą realizowane z poszanowaniem środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego regionu. Działania te powinny zwiększyć dostępność obszaru, polepszyć mobilność mieszkańców, co w efekcie powinno spowodować poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy i ożywić jego rozwój.

Rolą sieci dróg powiatowych jest zapewnienie najdogodniejszego włączenia ruchu generowanego na drogach tej kategorii do głównych ciągów komunikacyjnych (dróg krajowych i wojewódzkich) zapewniając tym samym warunki do rozwoju całego obszaru powiatu i otwarcie go we wszystkich kierunkach zewnętrznych. Drogi powiatowe powinny także łączyć centra gmin oraz zapewnić dostęp mieszkańcom do centrum powiatu.

Samorząd powiatowy dąży do podniesienia jakości infrastruktury drogowej zarządzanej przez powiat, a także do poprawy bezpieczeństwa, m.in. poprzez budowę chodników, parkingów, zatok autobusowych. Środki, które powiat może przeznaczyć na drogi są niewystarczające, musi zatem dokonywać wyboru zadań do realizacji. W planach powiatu jest modernizacja dróg powiatowych, obiektów mostowych i infrastruktury odwodnieniowej oraz budowa jednej nowej przeprawy mostowej w Zawoi. Celem tych działań jest kompleksowa poprawa jakości i standardów powiatowej infrastruktury drogowej. Powiat starać się będzie o pozyskiwanie partnerów oraz zewnętrznych źródeł finansowania do realizacji tych działań.

Powiat zamierza prowadzić działania lobbingowe w sprawie przebudowy dróg wojewódzkich nr 956, 957 i 946 oraz krajowych nr 7 i 28, które znacznie poprawiłyby dostępności Podbabiogórza.

W Powiecie niezbędne jest rozwijanie alternatywnych form komunikacji i realizacja przygotowywanego od wielu lat projektu budowy dróg i tras rowerowych o charakterze zarówno komunikacyjnym, jak i turystycznym.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

3.1.1 Modernizacja sieci dróg powiatowych

3.1.2 Modernizacja obiektów mostowych i infrastruktury hydrotechnicznej na terenie powiatu

3.1.3 Wspieranie przebudowy dróg wojewódzkich nr 956, 957 i 964 oraz krajowych nr 7 i 28, przede wszystkim pod kątem zapewnienia bezpieczeństwa komunikacyjnego oraz budowy obwodnic terenów zurbanizowanych

3.1.4 Wspieranie tworzenia miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach turystycznych i handlowych

3.1.5 Rozwijanie alternatywnych form komunikacji - ciągów pieszych i rowerowych o charakterze komunikacyjnym i turystycznym

3.1.6 Likwidacja barier komunikacyjnych dla osób niepełnosprawnych

7.2 CEL OPERACYJNY 3.2: SPRAWNY SYSTEM TRANSPORTU ZBIOROWEGO

Główne miejscowości powiatu mają dobre połączenia autobusowe z Krakowem. Stolica powiatu posiada także bezpośrednie połączenia autobusowe m.in. z Zakopanem, Nowym Sączem, Katowicami, Cieszynem, Krosnem, Warszawą i Wrocławiem. Jednak wiele aspektów tych przejazdów należy poprawić. Powiat dążyć będzie do osiągnięcia standardów rekomendowanych w „Planie zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego w województwie małopolskim” (Kraków 2014 r.). Barierą są dzisiaj zapisy ustawy o publicznym transporcie zbiorowym, które nie dają powiatom wystarczających kompetencji i środków do realizacji zadań w zakresie organizacji transportu zbiorowego. Mimo to samorząd powiatowy będzie starał się m.in. zwiększać wymagania dla przewoźników pod kątem np. sezonowego wyposażenia busów w bagażniki dla rowerów lub kosze dla nart, a także dostosowanie transportu zbiorowego do przewozu osób starszych i niepełnosprawnych.

We współpracy z gminami powiat działać będzie na rzecz poprawy dostępności do przystanków oraz zapewnienia krótkich i możliwie bezkolizyjnych przejść przy przesiadkach. Wspierać będzie wszelkie działania zmierzające do budowy parkingów. Powiat tworzyć będzie partnerstwa i inicjować współpracę na rzecz estetyzacji miejsc postojowych oraz wykorzystania ich do identyfikacji obszarowej i informacji turystycznej (mapy, kody kreskowe, QR kody itp.).

Wraz z samorządami gminnymi powiat będzie prowadził działania lobbujące rzecz rozwoju transportu kolejowego, w tym powiększenia liczby połączeń regionalnych i ponadregionalnych, wymiany taboru oraz przystosowania go do potrzeb zarówno turystów, jak i osób niepełnosprawnych, a także skoordynowania przejazdów kolejowych z lokalną komunikacją

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

3.2.1 Koordynacja transportu zbiorowego wewnątrz powiatu

3.2.2 Zwiększenie efektywności, dostępności i jakości transportu autobusowego, ze szczególnym uwzględnieniem połączeń gmin z Suchą Beskidzką, Makowem Podhalańskim i Jordanowem

3.2.3 Wspieranie działań na rzecz powiększenia oferty połączeń ponadregionalnych

3.2.4 Propagowanie inicjatyw wymiany taboru komunikacyjnego na nowoczesny i niskoemisyjny

3.2.5 Wspieranie inicjatyw organizowania transportu dostosowanego do przewozu osób starszych, chorych i niepełnosprawnych

7.3 CEL OPERACYJNY 3.3: ROZWÓJ SIECI SZEROKOPASMOWEJ ORAZ NOWOCZESNEJ INFRASTRUKTURY TELEINFORMATYCZNEJ WSPIERAJĄCYCH ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORSTW, PODNOSZĄCYCH POZIOM ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POWIATU I POPRAWIAJĄCYCH FUNKCJONOWANIE INSTYTUCJI PUBLICZNYCH

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym następuje zwiększone zapotrzebowanie na wysokiej jakości infrastrukturę teleinformatyczną zapewniającą komunikację wykorzystującą narzędzia ICT zarówno dla podmiotów publicznych, gospodarczych jak i pozostałych mieszkańców. Powiat wspierać będzie inwestycje w sieć telekomunikacyjną i internetową oraz edukację społeczności lokalnej.

Celem tych działań będzie poprawa dostępności do usług telekomunikacyjnych na terenie powiatu, w szczególności na terenach wiejskich, rozbudowa infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, zwiększenie dostępności do nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych na terenie powiatu.

Ważnym aspektem jest też zwiększenie zakresu stosowanych nowoczesnych technologii w sferze usług publicznych na terenie powiatu, rozwojem elektronicznych usług publicznych, szczególnie w relacjach administracja-administracja, administracja-biznes oraz administracja-obywatel, w tym projekty z zakresu e-administracji, e-zdrowia, e-kultury.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

3.3.1 Wsparcie dla tworzenia i rozbudowy istniejących lokalnych szerokopasmowych sieci infrastruktury teleinformatycznej

3.3.2 Upowszechnienie stosowania technik społeczeństwa informacyjnego w pracy instytucji publicznych, w tym samorządowych

3.3.3 Tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu

3.3.4 Budowa i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej dla centrów zarządzania i służb ratowniczych.

3.3.5 Edukacja w zakresie wykorzystania rozwiązań teleinformatycznych.

3.3.6 Rozwój e-Administracji

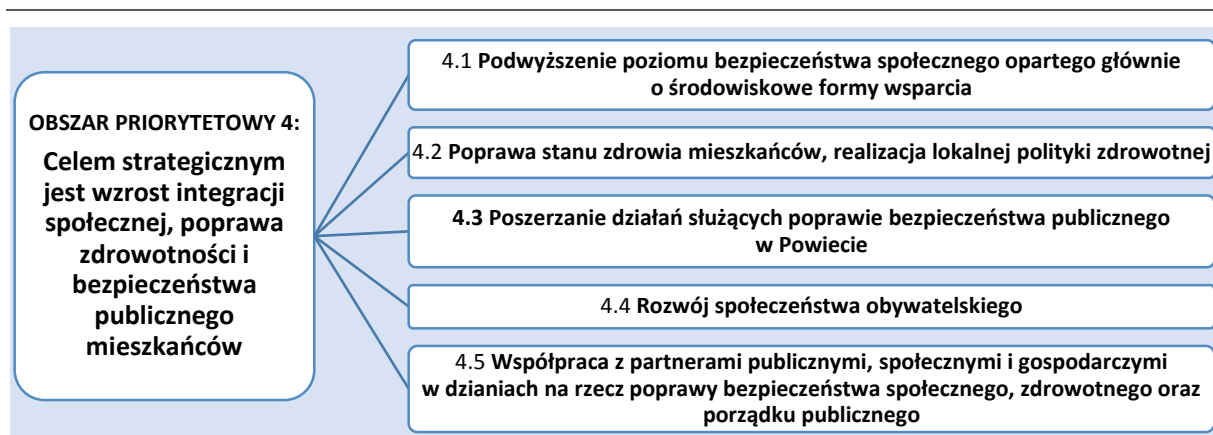
7.4 CEL OPERACYJNY 3.4: WSPÓŁPRACA I WSPIERANIE SAMORZĄDÓW GMINNYCH ORAZ INNYCH PARTNERÓW PUBLICZNYCH, SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH W DZIAŁANIACH NA RZECZ MODERNIZACJI SIECI DRÓG, LINII KOLEJOWYCH ORAZ ROZBUDOWY INFRASTRUKTURY INFORMATYCZNEJ I TELEKOMUNIKACYJNEJ

Powiat zamierza inicjować współpracę i budować koalicje na rzecz rozwoju komunikacji wspierając wszystkie lokalne samorządy, przedsiębiorców i instytucje w staraniach o pozyskanie środków zewnętrznych służących rozbudowie infrastruktury komunikacyjnej: drogowej, kolejowej, informatycznej i telekomunikacyjnej. Deklaracja współpracy kierowana jest także do powiatów ościennych a także partnerów słowackich mających podobne uwarunkowania i priorytety rozwojowe. Powiat zamierza być aktywnym partnerem na rzecz rozbudowy sieci szerokopasmowej i e-administracji.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 3.4.1 Współpraca na rzecz optymalizacji sieci dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich na terenie powiatu
- 3.4.2 Wsparcie samorządów gminnych w działaniach na rzecz rozbudowy i modernizacji sieci dróg lokalnych
- 3.4.3 Współpraca z przedsiębiorcami, Generalną Dyrekcją Lasów Państwowych oraz Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w działaniach na rzecz modernizacji dróg lokalnych
- 3.4.4 Wsparcie modernizacji linii kolejowych relacji Żywiec – Lachowice – Żywiec oraz Kraków – Kalwaria Zebrzydowska – Zakopane – Kraków oraz rozbudowy połączeń w transporcie osobowym i towarowym
- 3.4.5 Wsparcie samorządów gminnych w działaniach na rzecz rozbudowy infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej
- 3.4.6 Współpraca z samorządem województwa w działaniach na rzecz rozbudowy sieci szerokopasmowej
- 3.4.7 Tworzenie sieci współpracy w budowie e-Administracji

8 OBSZAR PRIORYTETOWY 4: BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I ZDROWOTNE PORZĄDEK PUBLICZNY ORAZ SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

MIARY SUKCESU

Lp.	NAZWA WSKAŹNIKA	Źródło	Wartość bazowa MAŁO-POLSKA	Wartość pośrednia MAŁO-POLSKA	Wartość docelowa MAŁO-POLSKA	Wartość bazowa POWIAT SUSKI	Wartość pośrednia POWIAT SUSKI	Wartość docelowa POWIAT SUSKI
1	Zgony według przyczyn na 100 tys. mieszkańców: - nowotwory - zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania - choroby układu krążenia - umieralność noworodków na 100 tys. żywych urodzeń	GUS	(2009) 233,6 0 444,5 499,0	(2014)		(2009) 234,0 3,0 415,0 300,0	(2014) 764 198 7 385 ³	
2	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (%)	GUS	(2009) 15,6	(2014)	13,0	(2009)	(2014)	
3	Społeczne poczucie bezpieczeństwa (%)	KGP	(2009) 58,7	(2014)	65,0	(2009)	(2014)	
4	Wysokość wsparcia finansowego powiatu przekazywanego na modernizację infrastruktury Szpitala Powiatowego w Suchoj Beskidzkiej	GUS	(2009) 2,55%	(2014)	2,75	(2009)	(2014)	
5	Odsetek mieszkańców województwa/powiatu przekazujących 1% podatku dochodowego od osób fizycznych na rzecz organizacji pożytku publicznego	MF	(2009) 53,3%	(2014)	65,0%	(2009) bd	(2014)	
6	Liczba programów polityki zdrowotnej zrealizowanych przez powiat suski	SP	-	-	-	(2009)	(2014)	
7	Liczba nowo wybudowanych miejsc rekreacyjnych na wolnym powietrzu z infrastrukturą przygotowaną na potrzeby aktywnego spędzania czasu wolnego.	SP	-	-	-	(2009)	(2014)	

³ http://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski#statystyki-zgon%C3%B3w

8.1 CEL OPERACYJNY 4.1: PODWYŻSZENIE POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO OPARTEGO GŁÓWNIEM O ŚRODOWISKOWE FORMY WSPARCIA

W obszarze bezpieczeństwa socjalnego powiat odpowiedzialny jest za stworzenie systemu wsparcia m.in. dla osób starszych, niepełnosprawnych, przewlekle chorych oraz dla rodzin. Przygotowana została Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2020, w której wyznaczono cele strategiczne i szczegółowe oraz zadania:

1. Profesjonalne wsparcie gwarancją na właściwe funkcjonowanie rodziny
2. Wsparcie osób niepełnosprawnych a podejmowaniu aktywności społecznej i zawodowej
3. Współpraca domów pomocy społecznej ze środowiskiem lokalnym
4. Promocja instytucji i organizacji pozarządowych świadczących usługi pomocowe na rzecz mieszkańców powiatu

Kluczowym elementem polityki społecznej będzie rozwój systemowych form wsparcia na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji rodzin, dzieci i młodzieży. W ramach tych działań rozwijane będą m.in. nowe formy pieczy zastępczej.

Wsparcie powiatu ukierunkowane będzie także na działania i realizację programów profilaktycznych m.in. zapobiegającym zjawiskom przemocy w rodzinie, uzależnieniom (takim jak alkoholizm, narkomania, hazard, uzależnienie od gier, komputera), przestępczości, demoralizacji nieletnich, innych zagrożeń.

Z punktu widzenia *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* planowane są także zadania inwestycyjne związane z modernizacją infrastruktury pomocy społecznej.

Niezwykle ważna w najbliższych latach będzie profesjonalizacja służb pomocy społecznej, budowanie partnerstw i koalicji za rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz innowacyjne, interdyscyplinarne podejście do rozwiązywania problemów pomocy społecznej.

Planowane są działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnej we wszystkich grupach wiekowych mających na celu zachęcenie do podejmowania działalności społecznej, charytatywnej i wolontariatu. Współpraca z organizacjami pozarządowymi powinna zmierzać do przekazywania im zadań własnych samorządu. Premiowane i wspierane powinny być działania budujące wolontariat.

Działania nastawione będą na doskonalenie i zmianę systemu pomocy społecznej, tak, aby nie był postrzegany, jako interwencyjny, zachowawczy i pasywny, w którym tworzenie planów działań pomocowych odbywa się w sposób rutynowy.

Zmiany systemu pomocy społecznej powinny iść w kierunku przywrócenia niegdyś istniejącej pomocy sąsiedzkiej, szczególnie w kontekście wzrostu liczby osób samotnych. Tworzenie lokalnych grup wsparcia środowiskowego i monitorowania zjawisk wymagających interwencji stanowić będzie element budowania społeczeństwa obywatelskiego. Promowanie postaw prospołecznych, prezentowanie dobrych praktyk współpracy środowiskowej i nagradzanie działań i rozwiązań społecznych problemów lokalnych powinno przyczynić się do osiągnięcia zaplanowanych celów.

Istotą polityki społecznej są działania na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu oraz włączenia społecznego różnych grup zmarginalizowanych bądź potencjalnie zagrożonych marginalizacją. Szeroki zakres działań skierowany zostanie także do osób niepełnosprawnych w tym w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej oraz likwidacji barier architektonicznych.

Powiat zamierza również rozwijać współpracę z organizacjami pozarządowymi i liderami społecznymi w zakresie aktywizacji seniorów w zakresie zarówno przedłużającej ich obecność na rynku pracy, jak i w zakresie promocji zdrowego trybu życia.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 4.1.1 Budowa sprawnego i efektywnego systemu pomocy społecznej i pieczy zastępczej w Powiecie suskim
- 4.1.2 Rozwijanie powiatowego systemu interwencji kryzysowej oraz form wsparcia rodzin i osób doświadczających przemocy w rodzinie
- 4.1.3 Wzmocnienie powiatowego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną
- 4.1.4 Promocja idei rodzicielstwa zastępczego.
- 4.1.5 We współpracy ze środowiskiem lokalnym, organizacja miejsc, form i zasobów opieki całodobowej, dziennej i krótkoterminowej dla osób wymagających pomocy społecznej, starszych i niepełnosprawnych
- 4.1.6 Modernizacja i doposażenie jednostek pomocy społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych w celu zagwarantowania wysokich standardów usług
- 4.1.7 Inicjowanie i wspieranie wolontariatu
- 4.1.8 Wzmacnianie świadomości społeczeństwa w aspekcie starzenia się i niepełnosprawności
- 4.1.9 Wzmocnienie integracji osób niepełnosprawnych

- 4.1.10 Wsparcie osób niepełnosprawnych w podejmowaniu aktywności społecznej i zawodowej
- 4.1.11 Aktywizacja środowiska seniorów powiatu suskiego
- 4.1.12 Promowanie rozwoju ekonomii społecznej
- 4.1.13 Udostępnianie zasobów powiatu osobom starszym oraz współpraca ze środowiskami osób starszych (uniwersytety III wieku).
- 4.1.14 Doprowadzenie do zmiany jakości życia osób potrzebujących pomocy dzięki współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi
- 4.1.15 Doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu suskiego

8.2 CEL OPERACYJNY 4.2: POPRAWA STANU ZDROWIA MIESZKAŃCÓW, REALIZACJA LOKALNEJ POLITYKI ZDROWOTNEJ

Starzenie się społeczeństwa, wydłużenie długości życia, wzrost świadomości zdrowotnej społeczeństwa, presja na zwiększenie dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych – wszystkie te czynniki powodują konieczność permanentnych zmian i modernizacji w systemie ochrony zdrowia, również na poziomie lokalnym.

Priorytetem władz powiatu, od wielu lat są działania na rzecz poprawy dostępności, zakresu i jakości usług medycznych, bezpieczeństwa pacjenta, a także realizacja programów polityki zdrowotnej. Jednym z efektów tych działań jest zbudowanie bardzo silnej pozycji wielooddziałowego szpitala, cieszącego się dobrą renomą z racji kompleksowości i wysokiej, jakości świadczeń zdrowotnych.

W kolejnych latach kontynuowana będzie realizacja Strategii Rozwoju Zespołu Opieki Zdrowotnej w Suchoj Beskidzkiej na lata 2016-2020, w której zaplanowano m.in.:

- rozwój chirurgii onkologicznej, małoinwazyjnej i endoskopii zabiegowej; stworzenie mocnego ośrodka chemioterapii; stworzenie wysokospecjalistycznego ośrodka endoskopowego
- wzmocnienie subregionalnej pozycji Szpitala w takich zakresach świadczeń jak: endoprotezoplastyka; ginekologia onkologiczna; leczenie trombolitycznego udarów; urologia onkologiczna; anestezjologii i intensywnej terapii; reumatologii; leczenia nerkozastępczego;
- modernizację oddziałów ginekologiczno – położniczego wraz z blokiem porodowym, neonatologicznego (poprawa warunków hotelowych), Szpitalnego Oddziału Ratunkowego, Zakładu Opiekuńczo–Lecniczego w Makowie Podhalańskim,
- zwiększenie liczby łóżek oddziałów w Makowie Podhalańskim: obserwacyjnego – zakaźnego i paliatywnego,
- zwiększenie działalności poprzez zwiększenie kontraktu z NFZ, pozyskiwanie większej liczby pacjentów komercyjnych.

Drugi obszar powiatowej polityki zdrowotnej dotyczy wychowania społeczeństwa w trosce o zdrowie – zwiększenie stanu świadomości (wiedzy o zdrowiu) i kultury zdrowotnej mieszkańców.

Realizacja programów polityki zdrowotnej skierowanych do różnych środowisk i grup wiekowych, w szczególności w zakresie promocji zdrowia, zmniejszania ryzyka występowania chorób cywilizacyjnych i popularyzacji zdrowego stylu życia. Wspieranie działań profilaktycznych zmierzających do ograniczenia czynników sprzyjających powstawaniu chorób stanowiących największe zagrożenie zdrowotne.

Realizowane programy sprzyjać będą zahamowaniu wzrostowej tendencji zachorowalności, umieralności i inwalidztwa z powodu chorób układu krążenia, nowotworów złośliwych oraz urazów i tym samym wpływają na poprawę zdrowotności mieszkańców powiatu.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 4.2.1 Podnoszenie świadomości mieszkańców o potrzebie troski o zdrowie - zwiększenie poziomu wiedzy o zdrowiu i kultury zdrowotnej mieszkańców
- 4.2.2 Realizacja programów polityki zdrowotnej skierowanych do różnych środowisk i grup wiekowych, w szczególności w zakresie promocji zdrowia, zmniejszania ryzyka występowania chorób cywilizacyjnych i popularyzacji zdrowego stylu życia.
- 4.2.3 Promocja zdrowia, jako instrument lokalnej marki powiatu suskiego
- 4.2.4 Wspieranie działań profilaktycznych zmierzających do ograniczenia czynników sprzyjających powstawaniu chorób stanowiących największe zagrożenie zdrowotne
- 4.2.5 Profilaktyka uzależnień wśród mieszkańców powiatu
- 4.2.6 Modernizacja i rozwój infrastruktury szpitala w Suchoj Beskidzkiej oraz wyposażenie w sprzęt i aparaturę medyczną.

- 4.2.7 Umacnianie wysokiej jakości usług zdrowotnych oferowanych przez podmioty lecznicze z obszaru powiatu suskiego
- 4.2.8 Doskonalenie współpracy służb ratowniczych (policja, straż pożarna, służby medyczne, inspekcje techniczne) gminnych i powiatowych
- 4.2.9 Rozwój infrastruktury z zakresu opieki paliatywno-hospicyjnej i geriatrycznej
- 4.2.10 Wsparcie wdrażania w podmiotach leczniczych systemów informatycznych oraz telemedycyny

8.3 CEL OPERACYJNY 4.3: POSZERZANIE DZIAŁAŃ SŁUŻĄCYCH POPRAWIE BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO W POWIECIE

Samorząd terytorialny posiada pewne uprawnienia w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, wynikające z ustawy o samorządzie terytorialnym, ustawy o policji czy innych ustaw szczegółowych. Rada Powiatu Suskiego uchwaliła Powiatowy Programu Zapobiegania Przemocności oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego na lata 2015 – 2018, w którym - na podstawie informacji o bezpieczeństwie i porządku publicznym oraz patologii społecznych na obszarze powiatu uzyskanych ze sprawozdań Komendy Powiatowej Policji, Komendy Powiatowej PSP, innych jednostek powiatowych (zwłaszcza w zakresie bezpieczeństwa sanitarnego, weterynaryjnego i ochrony środowiska), doniesień środków masowego przekazu, skarg i wniosków mieszkańców powiatu, wytypowano pięć głównych kierunków działania: Edukacja w zakresie bezpieczeństwa; Przeciwdziałanie przestępczości; Bezpieczeństwo na drodze; Porządek i ochrona środowiska; Zagrożenia kryzysowe

W zakresie bezpieczeństwa publicznego kontynuowana będzie współpraca z powiatowymi służbami, inspekcjami strażami w modernizacji bazy i wyposażenia.

W zakresie bezpieczeństwa drogowego powiat koncentrował się będzie na wsparciu działań takich jak: kontrola stanu trzeźwości, budowa progów zwalniających, lepsze oznakowanie i oświetlenie dróg, edukacja społeczna.

W celu poprawy bezpieczeństwa w miejscach publicznych wspierać będzie działania polegające na zwiększeniu ilości patroli, rozbudowie monitoringu, w tym w szczególności w miejscach atrakcji turystycznych, a także współpracował będzie przy wdrożeniach działań profilaktycznych.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

- 4.3.1 Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego i realizacji zadań obronnych
- 4.3.2 Utrzymanie ciągłości przepływu informacji z zakresu zarządzania kryzysowego i spraw obronnych
- 4.3.3 Wspieranie działań Policji i Państwowej Straży Pożarnej z zakresu prewencji ogólnej i przeciwpożarowej
- 4.3.4 Dofinansowanie - w ramach posiadanych możliwości finansowych - jednostek ochotniczych straży pożarnych oraz poprawa ich funkcjonowania
- 4.3.5 Doposażenie powiatowego magazynu przeciwpowodziowego w odpowiedni sprzęt
- 4.3.6 Integracja działania powiatowych służb, inspekcji i straży
- 4.3.7 Poprawa warunków pracy powiatowych służb, inspekcji i straży
- 4.3.8 Ograniczanie skutków klęsk żywiołowych m.in. poprzez rekultywację istniejących urządzeń melioracyjnych, budowę zbiorników retencyjnych, renaturyzację cieków wodnych, modernizację wałów oraz poprawę systemu monitoringu i alarmowania ochotniczych straży pożarnych
- 4.3.9 Wsparcie dla rozwoju infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych
- 4.3.10 Wsparcie dla działań i programów profilaktycznych dotyczących zagrożeń

8.4 CEL OPERACYJNY 4.4: ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Współpraca samorządu z trzecim sektorem stanowi istotny element stymulujący rozwój lokalny. Prowadzenie partnerskiego dialogu z równoprawnie traktowanymi organizacjami wzmacnia zaufanie do instytucji publicznych i poczucie współodpowiedzialności za podejmowane decyzje rozwojowe, a także sprzyja wzrostowi aktywności publicznej mieszkańców i ich świadomości obywatelskiej. W ten sposób budowany jest kapitał społeczny.

Powiat wspierać będzie działalność organizacji pozarządowych, ich lokalne sieciowanie, współpracę, a także edukację mieszkańców w zakresie podejmowania sformalizowanej współpracy z ngo's oraz systematycznego wspierania organizacji

z terenu własnej miejscowości czy powiatu. Wymiernym efektem może stać się przekazywanie 1% podatku dla organizacji lokalnych z Małopolski, a szczególnie z terenu powiatu suskiego.

Samorząd powiatowy aktywnie zaangażuje się w budowanie i promocję wolontariatu, którego rozwój - w kontekście negatywnych zjawisk demograficznych – jest niezwykle pożądanym. Promocja systematycznej działalności w formule wolontariatu, jako ważnej części życia, a nie tylko formy akcyjnej, powinna być kierowana do mieszkańców w każdym wieku.

Powiat sprzyjać będzie organizowaniu się mieszkańców w formalne grupy – stowarzyszenia i fundacje. Natomiast w rozwiązywaniu lokalnych problemów stosować będzie partnerskie konsultacje publiczno-społeczne. Taka formuła współpracy umożliwi optymalne wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych i będzie inspiracją dla rozwoju „obywatelskości” mieszkańców.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

4.4.1 Włączanie obywateli w zarządzanie wspólnotami mieszkańców i budowa systemu wsparcia dla aktywności obywatelskiej

4.4.2 Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców powiatu

4.4.3 Wsparcie aktywności wolontariatu

4.4.4 Wsparcie edukacji obywatelskiej mieszkańców powiatu

4.4.5 Prowadzenie polityki informacyjnej powiatu integrującej samorządową wspólnotę mieszkańców (strona www oraz wydawnictwa i prasa samorządowa)

8.5 CEL OPERACYJNY 4.5: WSPÓŁPRACA Z PARTNERAMI PUBLICZNYMI, SPOŁECZNYMI I GOSPODARCZYMI W DZIAŁANIACH NA RZECZ POPRAWY BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO, ZDROWOTNEGO ORAZ PORZĄDKU PUBLICZNEGO

Współpraca partnerska w środowisku lokalnym powinna opierać się na zasadzie „razem można więcej” i odpowiadać na potrzebę kumulowania wiedzy, doświadczenia i zasobów partnerów z zamiarem realizacji wspólnego celu. Szczególnie istotne jest to w sferze polityki społecznej i ochrony zdrowia.

Dlatego powiat będzie ściśle współpracował z samorządami gminnymi w zakresie poprawy jakości usług pomocy społecznej i pieczy zastępczej. Celem będzie zapewnienie mieszkańcom efektywnego wsparcia, głównie w środowisku zamieszkania.

Równie istotna będzie współpraca z organizacjami obywatelskimi: zajmującymi się wsparciem rodziny, osób starszych i niepełnosprawnych; realizujących projekty profilaktyki i promocji zdrowia.

Dla poprawy porządku i bezpieczeństwa publicznego ważne jest tworzenie nowych powiązań poprzez wspieranie współpracy pomiędzy różnymi podmiotami, których efektem będzie dalsza integracja ich działania. Dotyczyć to będzie przede wszystkim powiatowych służb, inspekcji i straży. Priorytetem będą działania zmierzające do usprawnienia współpracy w zakresie zarządzania kryzysowego, funkcjonowania systemu ratownictwa medycznego, usuwania skutków klęsk żywiołowych.

Zwiększa się stopień koordynacji decyzji i współpracy podmiotów i służb kryzysowych, co stanowi ważny element w tworzeniu w pełni zintegrowanego systemu ratownictwa i zarządzania kryzysowego w regionie. Szczególnie istotne będzie współdziałanie administracji publicznej z ochotniczymi strażami pożarnymi, które odgrywają niezwykle ważną rolę zarówno w zakresie zapewniania bezpieczeństwa, jak i w realizacji przedsięwzięć profilaktycznych i prewencyjnych. Poprzez współpracę Państwowej Straży Pożarnej i ochotniczych straży pożarnych ze strukturami powiatowymi i gminnymi zarządzania kryzysowego ograniczane będą skutki powstałych zagrożeń. Jednym z najważniejszych działań jest też popularyzacja wiedzy z zakresu ratownictwa i bezpieczeństwa wśród samych mieszkańców powiatu.

KLUCZOWE DZIAŁANIA:

4.5.1 Tworzenie koalicji i grup lokalnych oraz środowiskowych form wsparcia

4.5.2 Współpraca i wsparcie samorządów gminnych w realizacji ich zadań z zakresu ochrony zdrowia, pomocy społecznej, pieczy zastępczej, porządku i bezpieczeństwa publicznego

4.5.3 Współpraca z miejskimi i gminnymi ośrodkami pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu

4.5.4 Promocja i wsparcie instytucji i organizacji pozarządowych świadczących usługi pomocowe na rzecz mieszkańców powiatu

4.5.5 Budowanie systemu współpracy z administracją rządową w zarządzaniu kryzysowym

4.5.6 Współpraca z Zarządem Powiatowym Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej

9 SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU

9.1 MODEL WDRAŻANIA PROGRAMU ROZWOJU POWIATU SUSKIEGO NA LATA 2016-2020

Ze względu na wagę *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* oraz skuteczną i trwałą implementację ujętych w niej zapisów, szczególnie istotne jest określenie systemu wdrażania tego dokumentu. Główne instrumenty tego systemu dotyczą aspektów prawnych, finansowych oraz organizacyjnych. Przyjęcie *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* poprzez uchwałę Rady Powiatu Suskiego stanowi prawną podstawę do rozpoczęcia wdrażania *Programu*. W kolejnych latach, na podstawie mechanizmów monitorowania i ewaluacji wypracowane będą projekty uchwał Rady Powiatu aktualizujące Strategię. Treść *Programu* będzie też podstawą do tworzenia planów i strategii branżowych przygotowanych przez powiat suski.

Wybrany model wdrażania, monitorowania i ewaluacji *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* jest ściśle powiązany z wielopoziomowym zarządzaniem krajową i wojewódzką polityką rozwoju.

Najważniejsza rola w procesie implementacji *Programu* przypada organom: stanowiącemu i wykonawczemu samorządowi powiatu suskiego. Rola ta polega na aktywizowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również na integrowaniu zasobów i mobilizowaniu społeczności lokalnej na rzecz realizacji celów strategicznych.

Rolą organów powiatu będzie także:

- inspirowanie samorządów gminnych do uwzględnienia w swoich strategiach celów określonych w *Programie Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020*;
- angażowanie partnerów zewnętrznych do przejmowania niektórych zadań lub ich części, w przypadkach, w których realizacja w taki sposób oznacza większą skuteczność oraz prowadzi do lepszych efektów;
- zapraszanie podmiotów gospodarczych i społecznych do włączania się w osiąganie celów Strategii;
- aktywne współdziałanie z władzami sąsiednich samorządów, w tym z ze słowackimi w celu realizacji lub lobbowania przedsięwzięć o znaczeniu strategicznym;
- aktywna współpraca z samorządem województwa małopolskiego oraz administracją rządową, umożliwiającą prezentację stanowisk, wymianę opinii oraz uzgadnianie stanowisk.

Sposób postępowania w procesie implementacji *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* opierać się będzie na zasadach wynikających z kompetencji powiatów oraz ze specyfiki uwarunkowań Podbabiogórza: zasadzie ochrony środowiska, zasadzie partnerstwa, zasadzie pomocniczości oraz zasadzie efektywności ekonomicznej, społecznej i przestrzennej. Zasada ochrony środowiska w procesie realizacji *Programu* rozumiana jest jako wdrożenia warunków dla zabezpieczenia i poprawy jakości środowiska naturalnego jako czynnika współkształtującego zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy w celu zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców, infrastruktury społecznej i zasobów przyrodniczych. Natomiast zasada partnerstwa to sposób postępowania polegający na otwartej i aktywnej współpracy równoprawnie traktowanych podmiotów, reprezentujących różnorodne środowiska oraz instytucje realizujące i wspierające realizację działań na rzecz rozwoju obszaru.

9.2 FINANSOWE INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU

Niniejszy podrozdział zawiera informacje o źródłach finansowania realizacji *Programu*, kwocie środków przeznaczonych na finansowanie jego realizacji i jej podział między poszczególne obszary priorytetowe oraz informację o wysokości współfinansowania na poziomie *Programu* i obszarów priorytetów.

Program Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 jest wyrazem zidentyfikowanych potrzeb wspólnoty samorządowej, niemniej jednak realizacja zapisanych w nim działań wymagać będzie nakładów finansowych, które znacznie przekraczają możliwości finansowe powiatu. Dlatego kluczowe znaczenie dla skuteczności realizacji *Programu* mieć będzie pozyskanie zewnętrznych środków finansowych, o jakie powiat suski i jego gminy będą aplikować w ramach dostępnych dla nich właściwych programów operacyjnych, rezerw w budżecie państwa oraz innych instrumentów wsparcia kierowanych bezpośrednio do podmiotów publicznych, ale i także współpracujących partnerów społecznych i gospodarczych. Zakłada się, że tego typu źródłem dofinansowania zadań przedstawionych w *Programie* będą m.in.:

- środki z budżetu państwa (w tym rezerwy celowe w budżecie państwa, rezerwy subwencji ogólnej, Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych),
- środki z narodowych funduszy (m. in Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowego i wojewódzkiego),
- środki pochodzące z funduszy europejskich, zarówno w ramach krajowych jak i regionalnego programu operacyjnego,

- środki Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowego,

Poszukiwanie i pozyskanie dostępnych środków finansowych, które pozwolą na realizację ujętych w Programie działań jest jednym z najtrudniejszych, a zarazem najważniejszych etapów skutecznego wdrażania zapisów niniejszego dokumentu strategicznego. Środki te uzupełniać będą dochody własne samorządu, których skala jest niewielka, a możliwości korzystania z takich instrumentów finansowych jak obligacje, kredyty czy pożyczki, ogranicza wysokie zadłużenie oraz mechanizmy ostrożnościowe, wprowadzone ustawą o finansach publicznych. Szczegółowego rozdysponowania kwot na przedsięwzięcia rozwojowe, a głównie projekty inwestycyjne, dokonywać będzie Rada powiatu suskiego, w ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej w przypadku przedsięwzięć o dłuższej perspektywie realizacji. W ten sposób możliwe będzie urealnienie w wymiarze długookresowym przyjętej misji i wizji powiatu suskiego. Warto w tym miejscu dodać, że wiele planowanych działań będzie realizowanych w ramach bieżącej działalności powiatu suskiego. Będą inicjowane i wspierane partnerstwa, wielosektorowa współpraca celowa, a powiat angażować się będzie jako moderator dla różnych działań prorozwojowych.

Poniżej tabela zestawiająca wysokości środków przeznaczonych na finansowanie Programu i ich podział między poszczególne obszary priorytetowe oraz informację o prognozowanej wysokości współfinansowania.

Tabela 4: Środki w podziale na obszary priorytetowe zdefiniowane w Programie

PRIORYTET	2016 [zł]	2017 [zł]	2018 [zł]	2019 [zł]	2020 [zł]	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
OBSZAR PRIORYTETOWY 1.						
GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I EDUKACJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB RYNKU PRACY						
Budżet powiatu oraz realizowane projekty rozwojowe	20139815,00	9410600,00	9375600,00	9375600,00	9375600,00	Budżet Powiatu, Małopolski Regionalny Program Operacyjny, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, EOG, POWER
Inne	201398,00	94106,00	93756,00	93756,00	93756,00	
OBSZAR PRIORYTETOWY 2.						
ŚRODOWISKO NATURALNE, DZIEDZICTWO KULTUROWE, TURYSTYKA						
Budżet powiatu oraz realizowane projekty rozwojowe	303391,00	356900,00	0	0	0	Budżet Powiatu, Małopolski Regionalny Program Operacyjny, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, Programy współpracy transgranicznej, inne
Inne	0,00	50000,00	50000,00	50000,00	50000,00	
OBSZAR PRIORYTETOWY 3.						
DOSTĘPNOŚĆ I SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA						
Budżet powiatu oraz realizowane projekty rozwojowe	1150000,00	1460500,00	1460500,00	1150000,00	0,00	Budżet Powiatu, Małopolski Regionalny Program Operacyjny, Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Programy współpracy transgranicznej, inne
Inne	0	8000000,00	8000000,00	4000000,00	4000000,00	
OBSZAR PRIORYTETOWY 4.						
BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I ZDROWOTNE, PORZĄDEK PUBLICZNY, SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE						
Budżet powiatu oraz realizowane projekty rozwojowe	390750,00	353250,00	346000,00	60000,00	60000,00	Budżet Powiatu, Małopolski Regionalny Program Operacyjny, Program Subregionalny, Programy narodowe (PFRON, FP), środki z MPIPS z MaiC, POIR, POIS, inne
Inne	0	1923600	1923600	1923600	1923600	
RAZEM						
Budżet powiatu	2 193 956,00	11 531 250,00	11 182 100,00	10 585 600,00	9 435 600,00	64 668 506,00
Inne	201 398,00	1 006 706,00	1 006 356,00	6 067 356,00	6 067 356,00	32471172,00
RAZEM priorytet/ Program	2 218 535,4	21 648 956	21 249 456	16 652 956	15 502 956	97 239 678

Źródło: Dane własne Starostwa Powiatowego

Łączna kwota środków przeznaczonych na projekty rozwojowe realizowane lub współrealizowane przez powiat suski w latach 2016-2020 wyniesie 64 668 506 zł. Przewiduje się, iż powiat wraz z jednostkami pozyska z różnych źródeł dodatkowe środki, które sfinansują zaplanowane działania. Łączna kwota realizacji programu wynosi 97 239 678 zł.

9.3 ORGANIZACYJNE INSTRUMENTY REALIZACJI PROGRAMU

Zakres interwencji Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020 wykracza poza sferę formalnych kompetencji powiatu i dlatego warunkiem koniecznym dla realizacji zaplanowanych celów jest budowanie współpracy angażujących i mobilizujących różne środowiska i zasoby w ramach:

- partnerstw publiczno-społecznych,
- partnerstw publiczno-publicznych,
- partnerstw publiczno-prywatnych,
- wielosektorowych partnerstw publiczno-społeczno-prywatnych.

Zasada partnerstwa wiąże się z także z zasadą pomocniczości zwana również zasadą subsydiarności, która zawarta jest w preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i stanowi jeden z fundamentów demokratycznego państwa prawa. Opiera się na współdziałaniu i komplementarności obywateli i instytucji publicznych. Zasada ta nakazuje przesunięcie procesu decyzyjnego możliwie jak najbliżej obywateli.

System realizacji *Programu* oparty jest więc o wielosektorową współpracę partnerską i obejmuje trzy główne sfery aktywności:

- **Sferę podległości**, obejmującą zadania należące do zakresu zadań i kompetencji samorządu powiatowego oraz podległych jednostek. Będą tutaj realizowane zadania wymagające własnej aktywności i/lub okazjonalne zaangażowania partnerów;
- **Sferę współzależności**, obejmującą zadania, w których samorząd powiatowy posiada zagwarantowany wpływ pośredni lub zadania realizowane są przez partnerów lokalnych są istotne dla rozwoju całego powiatu, a realizującymi są np. samorządy gminne (w szczególności z funduszy zewnętrznych);
- **Sferę oddziaływania**, obejmującą zadania pozostające poza sferą bezpośrednich kompetencji lub pośredniego wpływu samorządu powiatowego, o charakterze np. regionalnym lub ponadregionalnym, w których powiat nie uczestniczy w sposób czynny, ale oddziaływanie tych zadań jest istotne, a powiat może na nie oddziaływać w szczególności poprzez kształtowanie opinii i stanowisk.

Podstawowe założenia dotyczące systemu realizacji *Programu* w układzie trzech głównych sfer aktywności:

OBSZAR PRIORYTETOWY 1: GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I EDUKACJA DOSTOSOWANA DO POTRZEB RYNKU PRACY			
Cel szczegółowy 1.1			
Skuteczny system wspierania gospodarki			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
1.1.1 Wspieranie tworzenia stref aktywności gospodarczej			
1.1.2 Stworzenie strategii pozyskiwania inwestorów zintegrowanej z regionalną strategią rozwoju gospodarczego (aktualizacja planu rozwoju przedsiębiorczości)			
1.1.3 Wspieranie działań instytucji otoczenia biznesu w celu koordynacji działań i kreowania wspólnych inicjatyw			
1.1.4 Podbabiogórska Strefa Innowacji – partnerstwo i współpraca administracji publicznej z podmiotami gospodarczymi na rzecz wykorzystania potencjału lokalnych przedsiębiorstw dla wykreowania „Podbabiogórskiej Strefy Innowacji”			
1.1.5 Dalsze usprawnianie działania administracji publicznej, głównie w kierunku przyspieszenia procedur obsługi przedsiębiorców i mieszkańców, wprowadzania narzędzi e-Administracji, utworzenie centrum usług wspólnych			
Cel szczegółowy 1.2: Promocja zatrudnienia, ograniczenie zjawiska wysokiego poziomu bezrobocia i eliminacja jego negatywnych skutków oraz rozwój przedsiębiorczości mieszkańców			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
1.2.1 Wdrażanie programów aktywizujących grupy osób szczególnie zagrożonych bezrobociem			
1.2.2 We współpracy z przedsiębiorcami, zwiększenie ilości miejsc pracy tworzonych na obszarze powiatu			
1.2.3 Monitoring rynku pracy i jego zmieniających się potrzeb			
1.2.4 Promocja samozatrudnienia			
1.2.5 Pozyskiwanie funduszy na aktywizację zawodową osób bezrobotnych			
1.2.6 Upowszechnienie informacji o instrumentach i usługach rynku pracy oraz ofertach pracy			
1.2.7 Propagowanie idei tworzenia przedsiębiorstw społecznych (ekonomia społeczna)			
1.2.8 Pomoc przedsiębiorcom przeprowadzającym zwolnienia grupowe			
Cel szczegółowy 1.3: Wysoka jakość edukacji ukierunkowanej na potrzeby zmieniającego się rynku pracy			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
1.3.1 inspirowanie i koordynacja: pozyskanie partnerów z różnych sektorów dla aplikowania o wsparcie unijne dla działań prorozwojowych, m.in. w zakresie organizowania zajęć rozwijających uzdolnienia i zainteresowania uczniów z wykorzystaniem potencjału uczelni wyższych i dostępu do nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych			
1.3.2 Rozwój przez edukację: pozyskanie lokalnych liderów do zadania utworzenia Centrum Rozwoju Edukacji Podbabiogórskiej łączących potencjał szkół i placówek oświatowych, organizacji pożytku publicznego i biznesu.			
1.3.3 Unowocześnianie edukacji: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów unowocześnienia wyposażenia placówek oświatowych, utworzenia centrów kształcenia praktycznego łączącego potencjał szkół i pracodawców			
1.3.4 Inwestowanie w kadry: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów podnoszenia kwalifikacji administracji oświatowej, nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu, szkoleniowców, edukatorów, trenerów i animatorów.			

1.3.5 Inwestowanie w kwalifikacje poszukiwane na rynku pracy: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów rozwijania kompetencji kluczowych, społecznych i pracowniczych; programów wprowadzania nowych kierunków kształcenia zawodowego oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych.			
1.3.6 Wyrównywanie szans edukacyjnych: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów wsparcia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, programów przeciwdziałania wykluczeniu oraz programów wsparcia uczniów uzdolnionych.			
1.3.7 Preorientacja zawodowa: pozyskanie partnerów, przyjęcie i wdrożenie programów doradztwa, praktyk i staży dla uczniów, studentów, osób poszukujących pracy			
Cel szczegółowy 1.4: Współpraca i wspieranie partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego, rynku pracy i modernizacji kształcenia zawodowego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
1.4.1 Razem dla rozwoju - budowa instytucjonalnych form współpracy samorządów terytorialnych z partnerami gospodarczymi i społecznymi w działaniach na rzecz rozwoju powiatu			
1.4.2 Stworzenie systemu promocji ofert inwestycyjnych i obsługi inwestorów			
1.4.3 Wspieranie samorządów gminnych w działaniach na rzecz rozbudowy potencjału gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy			
1.4.4 Rozpowszechnianie informacji o potencjale gospodarczym powiatu			
1.4.5 Współpraca z Małopolską Agencją Rozwoju Regionalnego (pozyskiwanie inwestorów, instrumenty zwrotne)			
1.4.6 Partnerstwo ponad granicami – współpraca z samorządami spoza województwa małopolskiego oraz samorządami ze Słowacji, w realizacji wspólnych celów rozwojowych			
1.4.7 W celach rozwojowych i dla podniesienia jakości świadczenia usług technicznych, społecznych i administracyjnych - tworzenie partnerstw publiczno-publicznych, publiczno-prywatnych i publiczno-społecznych			
1.4.8 W ramach obszaru funkcjonalnego, współpraca lokalnych samorządów terytorialnych w świadczeniu usług technicznych, społecznych i administracyjnych			
1.4.9 Informowanie i edukowanie mieszkańców, organizacje obywatelskie i przedsiębiorców o dostępnych programach i funduszach lokalnych, krajowych i unijnych			
1.4.10 Współpraca w pozyskiwaniu środków zewnętrznych ze źródeł krajowych, Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego			
1.4.11 Nawiązywanie współpracy z sąsiednimi gminami i powiatami w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej (głównie drogowej) i aktywizacji gospodarczej przygranicznych części powiatu			

OBSZAR PRIORYTETOWY 2:			
ŚRODOWISKO NATURALNE, DZIEDZICTWO KULTUROWE, TURYSTYKA			
Cel szczegółowy 2.1 Ochrona środowiska naturalnego i działania na rzecz rozbudowy infrastruktury komunalnej przyjaznej środowisku			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.1.1 Promocja przedsięwzięć i zachowań proekologicznych oraz edukacja ekologiczna			
2.1.2 Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, między innymi poprzez modernizację kotłowni oraz termomodernizację obiektów prowadzonych lub zarządzanych przez powiat suski			
2.1.3 Wymiana mało efektywnych źródeł energii w szczególności w obrębie budownictwa mieszkaniowego jednorodzinne			
2.1.4 Podniesienie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz innych obiektów publicznych			
2.1.5 Realizacja przedsięwzięć zapisanych w Programach Ochrony Środowiska Powiatu Suskiego			
2.1.6 Realizacja Programu Ochrony Powietrza dla strefy myślenicko – suskiej oraz Programów Gospodarki Niskoemisyjnej			
2.1.7. Realizacja „ Programu zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii i poprawy jakości powietrza w obrębie obszarów Natura 2000 Powiatu Suskiego”			
2.1.8 Realizacja założeń zawartych w Programie usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu suskiego”			
2.1.9 Zwiększenie powierzchni leśnych poprzez zalesianie terenów niezagospodarowanych rolniczo			
Cel szczegółowy 2.2			
Ochrona dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.2.1 Wykorzystanie istniejącego dziedzictwa w celu zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej i promocji turystycznej powiatu, wzmacniającej jego szanse rozwojowe			
2.2.2 Promocja na rzecz aktywizacji użytkowników obiektów zabytkowych i atrakcyjnych do inwestowania i adaptacji nieruchomości do nowych funkcji oraz do podejmowania działalności okolicy turystycznych i kulturowych			
2.2.3 Tworzenie warunków zintegrowanej ochrony przyrody i dziedzictwa kulturowego			

2.2.4 Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej			
Cel szczegółowy 2.3 Optymalizacja systemu zarządzania przestrzenią, współgrającego ze środowiskiem naturalnym			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.3.1 Tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie poprzez kontynuację procesu scalania i wymiany gruntów			
2.3.2 Usprawnienie działań na rzecz powszechnej ochrony lasów i trwałości ich utrzymania, głównie poprzez wdrażanie zapisów planów urządzania i inwentaryzacji stanu lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa			
2.3.3 Modernizacja istniejącej bazy ewidencji gruntów i budynków dla sprawnego zarządzania zasobami w Powiecie.			
2.3.4 Prowadzenie obserwacji i rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów, na których występują te ruchy			
Cel szczegółowy 2.4 Wspieranie działań mających na celu podnoszenie społecznej świadomości, wiedzy i wrażliwości w zakresie dziedzictwa kulturowego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.4.1 Zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego poprzez promocję i informację o ofercie kulturalnej w Powiecie			
2.4.2 Wsparcie dla programów prowadzenia zajęć z dziećmi i młodzieżą, a także z dorosłymi mieszkańcami i turystami, ukierunkowanych na popularyzację wiedzy w zakresie „regionalizmu”			
2.4.3 Współtworzenie Podbabiogórskiej Akademii Kulturowej, gromadzącej dorobek, doświadczenia i dobre praktyki z zakresu wykorzystania potencjału kulturowego Podbabiogórza			
2.4.4 Kreowanie wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym, opartych na obrzędach i zwyczajach lokalnych, w tym przywracanie do życia obrzędów już niepraktykowanych, ginących zawodów			
Cel szczegółowy 2.5 Rozbudowa infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i z zakresu dziedzictwa kulturowego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.5.1 Wsparcie rozbudowy i modernizacji infrastruktury turystyki aktywnej, rekreacyjnej i specjalistycznej oraz infrastruktury kulturowej i przyrodniczej			
2.5.2 Wspieranie działań służących standaryzacji bazy turystycznej (w tym agroturystycznej) wraz z sieciowaniem i ekologizacją			
2.5.3 Wspieranie informatyzacji i promocji usług turystycznych			
Cel szczegółowy 2.6 Poszerzenie oferty produktów lokalnych			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.6.1 Wspieranie rozwoju ekologicznego rolnictwa, przetwórstwa oraz marketingu wysokiej jakości produktów żywnościowych			
2.6.2 Wsparcie dla rozwoju produktu lokalnego m.in. poprzez certyfikację podbabiogórską marką			
2.6.3 Wsparcie dla powstających centrów przetwórstwa lokalnego i targowisk			
2.6.4 Wsparcie dla wydarzeń promujących szlaki produktów lokalnych i kulturowych, organizowanie targów, jarmarków, wystaw i konkursów promujących produkty lokalne			
Cel szczegółowy 2.7 Profesjonalizacja kadr dla przemysłu czasu wolnego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.7.1 Wsparcie działań w zakresie poprawy jakości świadczonych usług turystycznych i agroturystycznych oraz rozwój kadr dla tych branż gospodarki			
2.7.2 Dążenie do opracowania lokalnego systemu szkolenia i dokształcania kadr dla przemysłu czasu wolnego oraz regionalistów (przede wszystkim we współpracy z Wyższą Szkołą Turystyki i Ekologii).			
2.7.3 Promowanie aktywizacji zawodowej w kierunku ekologicznych miejsc pracy			
Cel szczegółowy 2.8 Współpraca i wspieranie partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz wykorzystania potencjału turystycznego i kulturowego oraz ochrony środowiska naturalnego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
2.8.1 Wzmacnianie spójnej oferty turystycznej powiatu i jej promocja			
2.8.2 Współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego, podmiotami gospodarczymi, biurami podróży, touroperatorami i organizacjami obywatelskimi w zakresie badanie potrzeb odbiorców oferty turystycznej oraz budowy spójnego i jednorodnego systemu promocji walorów turystycznych i kulturowych			
2.8.3 Udział w targach turystycznych (współpraca i przepływ informacji pomiędzy podmiotami w celu optymalizacji kosztów i przygotowania spójnej oferty turystycznej)			

2.8.4 Rozbudowa kalendarza imprez i wydarzeń kulturalnych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych organizowanych na obszarze powiatu			
2.8.5 Współpraca z samorządem województwa i Małopolską Organizującą Turystyczną w zakresie promocji powiatu			
2.8.6 Tworzenie punktów informacji turystycznej – sieciowanie, przepływ informacji połączenie informacji turystycznej z kulturalną (pakiet dla pensjonatów i innych obiektów turystycznych)			
2.8.7 Integracja środowisk działających w obszarze turystyki i rekreacji w ramach np. lokalnej organizacji turystycznej			
2.8.8 Współpraca z Lokalną Grupą Działania Podbabiogórze w zakresie realizacji zaplanowanych na lata 2016-2022 działań wspierających wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego oraz dokształcania kadr przemysłu czasu wolnego			
2.8.9 Współpraca z samorządami gminnymi w realizacji usług administracyjnych dotyczących architektury i budownictwa, pod kątem ochrony dziedzictwa krajobrazu i przestrzeni kulturowej			
2.8.10 Wspieranie działań inwestycyjnych wodno-ściekowych gmin z obszaru powiatu suskiego			
2.8.11 Wsparcie samorządów gminnych w budowie efektywnego systemu gospodarowania odpadami			
2.8.12 Współpraca z gminami i partnerami społeczno – gospodarczymi w zakresie wykorzystywania nowoczesnych, energooszczędnych i ekologicznych źródeł energii odnawialnej			
2.8.13 Wspieranie inicjatyw przeciwdziałających degradacji środowiska i zasobów naturalnych			

OBSZAR PRIORYTETOWY 3: DOSTĘPNOŚĆ I SPÓJNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Cel szczegółowy 3.1 Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
3.1.1 Modernizacja sieci dróg powiatowych			
3.1.2 Modernizacja obiektów mostowych i infrastruktury hydrotechnicznej na terenie powiatu			
3.1.3 Wspieranie przebudowy dróg wojewódzkich nr 956, 957 i 964 oraz krajowych nr 7 i 28, przede wszystkim pod kątem zapewnienia bezpieczeństwa komunikacyjnego oraz budowy obwodnic terenów zurbanizowanych			
3.1.4 Wspieranie tworzenia miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach turystycznych i handlowych			
3.1.5 Rozwijanie alternatywnych form komunikacji - ciągów pieszych i rowerowych o charakterze komunikacyjnym i turystycznym			
3.1.6 Likwidacja barier komunikacyjnych dla osób niepełnosprawnych			

Cel szczegółowy 3.2 Sprawny system transportu zbiorowego

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
3.2.1 Koordynacja transportu zbiorowego wewnątrz powiatu			
3.2.2 Zwiększenie efektywności, dostępności i jakości transportu autobusowego, ze szczególnym uwzględnieniem połączeń gmin z Suchą Beskidzką, Makowem Podhalańskim i Jordanowem			
3.2.3 Wspieranie działań na rzecz powiększenia oferty połączeń ponadregionalnych			
3.2.4 Propagowanie inicjatyw wymiany taboru komunikacyjnego na nowoczesny i niskoemisyjny			
3.2.5 Wspieranie inicjatyw organizowania transportu dostosowanego do przewozu osób starszych, chorych i niepełnosprawnych			

Cel szczegółowy 3.3 Rozwój sieci szerokopasmowej oraz nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej wspierających rozwój przedsiębiorstw, podnoszących poziom życia mieszkańców powiatu i poprawiających funkcjonowanie instytucji publicznych

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
3.3.1 Wsparcie dla tworzenia i rozbudowy istniejących lokalnych szerokopasmowych sieci infrastruktury teleinformatycznej			
3.3.2 Upowszechnienie stosowania technik społeczeństwa informacyjnego w pracy instytucji publicznych, w tym samorządowych			
3.3.3 Tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu			
3.3.4 Budowa i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej dla centrów zarządzania i służb ratowniczych.			
3.3.5 Edukacja w zakresie wykorzystania rozwiązań teleinformatycznych.			
3.3.6 Rozwój e-Administracji			

Cel szczegółowy 3.4 Współpraca i wspieranie samorządów gminnych oraz innych partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w działaniach na rzecz modernizacji sieci dróg, linii kolejowych oraz rozbudowy infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
3.4.1 Współpraca na rzecz optymalizacji sieci dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich na terenie powiatu			

3.4.2 Wsparcie samorządów gminnych w działaniach na rzecz rozbudowy i modernizacji sieci dróg lokalnych			
3.4.3 Współpraca z przedsiębiorcami, Generalną Dyрекcyj ą Lasów Państwowych oraz Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w działaniach na rzecz modernizacji dróg lokalnych			
3.4.4 Wsparcie modernizacji linii kolejowych relacji Żywiec – Lachowice – Żywiec oraz Kraków – Kalwaria Zebrzydowska – Zakopane – Kraków oraz rozbudowy połączeń w transporcie osobowym i towarowym			
3.4.5 Wsparcie samorządów gminnych w działaniach na rzecz rozbudowy infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej			
3.4.6 Współpraca z samorządem województwa w działaniach na rzecz rozbudowy sieci szerokopasmowej			
3.4.7 Tworzenie sieci współpracy w budowie e-Administracji			

**OBSZAR PRIORYTETOWY 4:
BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I ZDROWOTNE, PORZĄDEK PUBLICZNY,
SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE**

Cel szczegółowy 4.1 Podwyższenie poziomu bezpieczeństwa społecznego opartego głównie o środowiskowe formy wsparcia

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
4.1.1 Budowa sprawnego i efektywnego systemu pomocy społecznej i pieczy zastępczej w Powiecie suskim			
4.1.2 Rozwijanie powiatowego systemu interwencji kryzysowej oraz form wsparcia rodzin i osób doświadczających przemocy w rodzinie			
4.1.3 Wzmocnienie powiatowego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną			
4.1.4 Promocja idei rodzicielstwa zastępczego.			
4.1.5 We współpracy ze środowiskiem lokalnym, organizacja miejsc, form i zasobów opieki całodobowej, dziennej i krótkoterminowej dla osób wymagających pomocy społecznej, starszych i niepełnosprawnych			
4.1.6 Modernizacja i doposażenie jednostek pomocy społecznej i placówek opiekuńczo – wychowawczych w celu zagwarantowania wysokich standardów usług			
4.1.7 Inicjowanie i wspieranie wolontariatu			
4.1.8 Wzmacnianie świadomości społeczeństwa w aspekcie starzenia się i niepełnosprawności			
4.1.9 Wzmocnienie integracji osób niepełnosprawnych			
4.1.10 Wsparcie osób niepełnosprawnych w podejmowaniu aktywności społecznej i zawodowej			
4.1.11 Aktywizacja środowiska seniorów powiatu suskiego			
4.1.12 Promowanie rozwoju ekonomii społecznej			
4.1.13 Udostępnianie zasobów powiatu osobom starszym oraz współpraca ze środowiskami osób starszych (uniwersytety III wieku).			
4.1.14 Doprowadzenie do zmiany jakości życia osób potrzebujących pomocy dzięki współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi			
4.1.15 Doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu suskiego			

Cel szczegółowy 4.2 Poprawa stanu zdrowia mieszkańców, realizacja lokalnej polityki zdrowotnej

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
4.2.1 Podnoszenie świadomości mieszkańców o potrzebie troski o zdrowie - zwiększenie poziomu wiedzy o zdrowiu i kultury zdrowotnej mieszkańców			
4.2.2 Realizacja programów polityki zdrowotnej skierowanych do różnych środowisk i grup wiekowych, w szczególności w zakresie promocji zdrowia, zmniejszania ryzyka występowania chorób cywilizacyjnych i popularyzacji zdrowego stylu życia.			
4.2.3 Promocja zdrowia, jako instrument lokalnej marki powiatu suskiego			
4.2.4 Wspieranie działań profilaktycznych zmierzających do ograniczenia czynników sprzyjających powstawaniu chorób stanowiących największe zagrożenie zdrowotne			
4.2.5 Profilaktyka uzależnień wśród mieszkańców powiatu			
4.2.6 Modernizacja i rozwój infrastruktury szpitala w Suchej Beskidzkiej oraz wyposażenie w sprzęt i aparaturę medyczną.			
4.2.7 Umacnianie wysokiej jakości usług zdrowotnych oferowanych przez podmioty lecznicze z obszaru powiatu suskiego			
4.2.8 Doskonalenie współpracy służb ratowniczych (policja, straż pożarna, służby medyczne, inspekcje techniczne) gminnych i powiatowych			
4.2.9 Rozwój infrastruktury z zakresu opieki paliatywno-hospicyjnej i geriatrycznej			
4.2.10 Wsparcie wdrażania w podmiotach leczniczych systemów informatycznych oraz telemedycyny			

Cel szczegółowy 4.3 Poszerzanie działań służących poprawie bezpieczeństwa publicznego w Powiecie

Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
4.3.1 Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego i realizacji zadań obronnych			

4.3.2 Utrzymanie ciągłości przepływu informacji z zakresu zarządzania kryzysowego i spraw obronnych			
4.3.3 Wspieranie działań Policji i Państwowej Straży Pożarnej z zakresu prewencji ogólnej i przeciwpożarowej			
4.3.4 Dofinansowanie - w ramach posiadanych możliwości finansowych - jednostek ochotniczych straży pożarnych oraz poprawa ich funkcjonowania			
4.3.5 Dopuszczenie powiatowego magazynu przeciwpowodziowego w odpowiedni sprzęt			
4.3.6 Integracja działania powiatowych służb, inspekcji i straży			
4.3.7 Poprawa warunków pracy powiatowych służb, inspekcji i straży			
4.3.8 Ograniczanie skutków klęsk żywiołowych m.in. poprzez rekultywację istniejących urządzeń melioracyjnych, budowę zbiorników retencyjnych, renaturyzację cieków wodnych, modernizację wałów oraz poprawę systemu monitoringu i alarmowania ochotniczych straży pożarnych			
4.3.9 Wspieranie dla rozwoju infrastruktury monitoringu zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych			
4.3.10 Wsparcie dla działań i programów profilaktycznych dotyczących zagrożeń			
Cel szczegółowy 4.4			
Rozwój społeczeństwa obywatelskiego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
4.4.1 Włączanie obywateli w zarządzanie wspólnotami mieszkańców i budowa systemu wsparcia dla aktywności obywatelskiej			
4.4.2 Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców powiatu			
4.4.3 Wsparcie aktywności wolontariatu			
4.4.4 Wsparcie edukacji obywatelskiej mieszkańców powiatu			
4.4.5 Prowadzenie polityki informacyjnej powiatu integrującej samorządową wspólnotę mieszkańców (strona www oraz wydawnictwa i prasa samorządowa)			
Cel szczegółowy 4.5 Współpraca z partnerami publicznymi, społecznymi i gospodarczymi w działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa społecznego, zdrowotnego oraz porządku publicznego			
Kluczowe działania	sfera podległości:	sfera współzależności	sfera oddziaływania
4.5.1 Tworzenie koalicji i grup lokalnych oraz środowiskowych form wsparcia			
4.5.2 Współpraca i wsparcie samorządów gminnych w realizacji ich zadań z zakresu ochrony zdrowia, pomocy społecznej, pieczy zastępczej, porządku i bezpieczeństwa publicznego			
4.5.3 Współpraca z miejskimi i gminnymi ośrodkami pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu			
4.5.4 Promocja i wsparcie instytucji i organizacji pozarządowych świadczących usługi pomocowe na rzecz mieszkańców powiatu			
4.5.5 Budowanie systemu współpracy z administracją rządową w zarządzaniu kryzysowym			
4.5.6 Współpraca z Zarządem Powiatowym Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej			

9.4 SYSTEM MONITOROWANIA I EWALUACJI PROGRAMU

Monitoring *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* jest procesem systematycznego i ciągłego zbierania oraz analizowania informacji na temat stanu realizacji zaplanowanych działań i osiągania celów. Na tej podstawie modyfikuje się dalsze działania w celu uzyskania najlepszej efektywności z wykorzystaniem wszystkich dostępnych w otoczeniu zasobów. Struktura systemu monitoringu tworzona jest przez: Radę Powiatu Suskiego, Zarząd Powiatu Suskiego, Wydziały Urzędu Starostwa Powiatowego, samorządowe jednostki organizacyjne i samorządowe osoby prawne, które realizują konkretne zadania, będące w kompetencji Powiatu (sfera podległości) oraz monitorujących realizowane działania pozostające w sferze współzależności lub oddziaływania.

Ewaluacja jest okresową oceną wpływu wdrażania *Programu* na funkcjonowanie i rozwój społeczności lokalnej i całego otoczenia. Zgodnie z rekomendacją Komisji Europejskiej w procesie ewaluacji Powiat korzystać będzie z rekomendowanych kryteriów (trafność/ adekwatność/ odpowiedniość, efektywność/ wydajność, skuteczność, użyteczność i trwałość). Badanie ewaluacyjne powinno być wykonywane przez zewnętrzny podmiot co najmniej raz na dwa lata.

Wnioski i rekomendacje z monitoringu i ewaluacji są podstawą do aktualizacji zapisów *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020*. Analiza wskaźnikowa jest podstawowym elementem monitorowania efektów wdrażania *Strategii Rozwoju Powiatu Suskiego – programu rozwoju na lata 2016-2020*, bazując na przyjętych w dokumencie wskaźnikach. Wydziały Urzędu Starostwa Powiatowego monitorują wykonywane zadań, realizowane programy i dziejące się zdarzenia w obszarze swoich kompetencji.

Analiza wskaźnikowa bazuje przede wszystkim na miernikach wyznaczonych dla celów strategicznych sformułowanych dla poszczególnych obszarach priorytetowych. Źródłami danych jest przede wszystkim ogólnodostępna statystyka publiczna Głównego Urzędu Statystycznego oraz statystyka prowadzona przez samorząd powiatowy. W celu lepszego monitorowania otoczenia i zadań własnych powiat prowadzi *Suskie Obserwatorium Rozwoju*, w którym aktualizuje się dane przekazywane od wydziałów Starostwa oraz jednostek powiatowych, a także dane zewnętrzne. Analiza danych wykorzystywana jest do bieżącej i strategicznej pracy. Wszelkie dane pozyskiwane z zewnętrznych instytucji, organizacji i podmiotów prywatnych opierają się na zawieranych porozumieniach i współpracy.

Tabela 5: Tabela monitoringu wskaźników Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020

NAZWA WSKAŹNIKA	Źródło	Wartość bazowa MAŁOPOLSKA		Wartość docelowa MAŁOPOLSKA	Wartość bazowa POWIAT SUSKI	Wartość w danym roku POWIAT SUSKI	Wartość docelowa POWIAT SUSKI	Podmiot odpowiedzialny za monitoring

9.5 SPRAWOZDANIA I RAPORT

Coroczne sprawozdania z realizacji *Programu Rozwoju Powiatu Suskiego na lata 2016-2020* w poszczególnych obszarach priorytetowych są składane przez wyznaczone wydziały Starostwa Powiatowego oraz jednostki organizacyjne powiatu, a na ich podstawie będą mogły być wprowadzane uzupełnienia oraz zmiany. Raz do roku, w terminie do końca czerwca, powstawać będzie Raport z realizacji Strategii, który będzie prezentowany Radzie Powiatu i będzie przyczynkiem do debaty publicznej na temat realizacji wybranych celów rozwojowych. Niezwykle ważnym działaniem będzie powiadomienie wszystkich uczestników procesu tworzenia *Programu* o efektach jego wdrażania.

10 ZAŁĄCZNIKI

10.1 LISTA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W TWORZENIU *PROGRAMU ROZWOJU POWIATU SUSKIEGO NA LATA 2016-2020*

Józef Bałos, Starosta Suski (radny)
Zbigniew Hutniczak, Wicestarosta (radny)
Czesława Madoń, Członek Zarządu Powiatu (radna)
Sławomir Hajos, Członek Zarządu Powiatu (radny)
Piotr Surzyn, Członek Zarządu Powiatu (radny)
Krzysztof Kołacz, Sekretarz Powiatu
Krzysztof Kozina, Skarbnik Powiatu
Ryszard Hadka, Przewodniczący Rady Powiatu
Tomasz Spannbauer, Wiceprzewodniczący Rady Powiatu
Banaś Jan, radny
Czernik Stanisław, radny
Drobny Marek, radny
Korbel Gabriela, radna
Krużlak Artur, radny
Kudzia Sławomir, radny
Lubaszka Rafał, radny
Piórkowski Artur, radny
Sarlej Wit Mateusz, radny
Stypuła Joanna, radna
Surmiak Michał, radny
Szwed Adam, radny
Talaga Piotr, radny
Woźny Jan, radny
Naczelnicy Wydziałów Starostwa Powiatowego w Suchej Beskidzkiej
Małgorzata Mirocha – Główny Księgowy - Naczelnik Wydziału Finansów
Jarosław Jaźwiec – Naczelnik Wydziału Komunikacji i Transportu
Rafał Hajdyła– Naczelnik Wydziału Geodezji, Kartografii, Katastru i Gospodarki Mieniem
Paweł Dyrzc – Naczelnik Wydziału Środowiska
Anna Witek - Naczelnik Wydziału Edukacji
Igor Głuc– Naczelnik Wydziału Zamówień Publicznych, Rozwoju i Dróg
Sylwia Karkula – Naczelnik Wydziału Organizacyjnego
Janusz Kociołek – Naczelnik Wydziału Promocji, Kultury, Sportu i Funduszy
Lucyna Grabowska – Naczelnik Wydziału Architektury, Budownictwa i Gospodarki Przemysłowej
Służby, Inspekcje i Straże
Joanna Dyrzc - Dyrektor Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Suchej Beskidzkiej
Janusz Spannbauer - Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Suchej Beskidzkiej
Krzysztof Cieżak - Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Suchej Beskidzkiej
Maksymilian Głowacz - Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Suchej Beskidzkiej
Maria Dorosz - Rogozińska - Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Suchej Beskidzkiej
Maciej Kubiak - p.o. Komendant Powiatowej Policji w Suchej Beskidzkiej
Krzysztof Okrzesik - Komendant Powiatowej Straży Pożarnej w Suchej Beskidzkiej
Marek Haber - Dyrektor Zespołu Opieki Zdrowotnej w Suchej Beskidzkiej
Olgierd Kierski - Dyrektor Krytej Pływalni w Suchej Beskidzkiej

WARSZTATY 9 lutego 2016 r.

L.P.	Imię i nazwisko	Gmina	Funkcja
1.	Janusz Fajak	Zawoja, Babiogórski Park Narodowy	p.o. Dyrektora
2.	Joanna Stypuła	Zembrzyce	Radna Powiatu Suskiego
3.	Iwona Bilka	Miasto Jordanów	Burmistrz
4.	Czesława Madoń	Miasto Jordanów	Radna Powiatu Suskiego
5.	Michał Surmiak	Maków Podhalański, Budzów	Radny Powiatu Suskiego
6.	Tomasz Spannbauer	Sucha Beskidzka	Radny Powiatu Suskiego
7.	Artur Kruźlak	Budzów	Radny Powiatu Suskiego
8.	Jan Mazur	Maków Podhalański	Kierownik WIORIN o/ Sucha Beskidzka
9.	Tomasz Lipka	Stryszawa	Kierownik Sekcji Babiogórskiej GOPR
10.	Henryk Stanaszek	Sucha Beskidzka	GOPR
11.	Stanisław Tempka	Bystra Sidzina	Wójt
12.	Sławomir Hajos	Powiat Suski	Członek zarządu powiatu
13.	Piotr Surzyn	Powiat Suski	Członek zarządu powiatu
14.	Jan Najdek	Budzów	Wójt
15.	Paweł Sala	Maków Podhalański	Burmistrz
16.	Tomasz Boduch	Stryszawa	Kierownik referatu PR
17.	Krzysztof Cieżak	PCPR Sucha Beskidzka	Dyrektor
18.	Krzyszyna Kozina	Powiat Suski	Skarbnik
19.	Sławomir Kudzia	Jordanów	Radny Powiatu Suskiego
20.	Anna Witek	Powiat Suski	p.o. Naczelnika W.E.
21.	Maciej Krzyśków	Powiat Suski	Inspektor W.P.
22.	Piotr Pudo	Powiat Suski	Podinspektor W.Z
23.	Krzysztof Kołacz	Starostwo Powiatowe	Sekretarz
24.	Sylwia Karkula	Starostwo Powiatowe	Naczelnik W.O.
25.	Joanna Dyrz	OIK Sucha Beskidzka	Dyrektor
26.	Igor Gluc	Starostwo Powiatowe	Naczelnik W.Z.
27.	Jolanta Mikołajczyk	Starostwo Powiatowe	Kierownik RDP
28.	Rafał Hajdyla	Starostwo Powiatowe	Naczelnik W.G.
29.	Jarosław Jaźwiec	Starostwo Powiatowe	Naczelnik W.K.
30.	Lucyna Grabowska	Starostwo Powiatowe	Naczelnik W.A.
31.	Monika Wróblewska-Polak	ZOZ Sucha Beskidzka	Kierownik działu Marketingu
32.	Jan Woźny	Maków Podhalański	Radny Powiatu Suskiego
33.	Stanisław Pudo	Jordanów	Wójt
34.	Tadeusz Kosman	PGL LP Nadleśnictwo Sucha Beskidzka	Nadleśniczy
35.	Maciej Kubiak	KPP Sucha Beskidzka	Z-ca Komendanta
36.	Maria Dorosz-Rogozińska	PPiS w Suchoj Beskidzkiej	
37.	Stanisław Lichosyt	Sucha Beskidzka	Burmistrz
38.	Janusz Baczewski	ZOZ Sucha Beskidzka	Z-ca Dyrektora
39.	Krzysztof Okrzesik	KP PSP Sucha Beskidzka	Komendant
40.	Maksymilian Głowacz	PINB w Suchoj Beskidzkiej	Powiatowy Inspektor
41.	Janusz Spannbauer	PUP w Suchoj Beskidzkiej	Dyrektor
42.	Łukasz Palarski	Zembrzyce	Wójt
43.	Paweł Dyrz	Starostwo Powiatowe	Naczelnik Wydziału Środowiska

WARSZTATY 11 lutego (edukacja):

L.P.	Imię i nazwisko	Instytucja/ adres	Funkcja
1.	Józef Balos	Starostwo Powiatowe	Starosta
2.	Zbigniew Hutniczak	Starostwo Powiatowe	Vice-starosta
3.	Zbigniew Kołat	Z.S. Dańkowskiego	Dyrektor
4.	Ryszard Janiszewski	SSCPiR Sucha Beskidzka	Prezes
5.	Anna Witek	Starostwo Powiatowe	p.o. Naczelnika WE
6.	Magdalena Chromy	Z.S. im. Św. Jana Kantego w Makowie Podhalańskim	Dyrektor
7.	Jan Zadora	Z.S.O. Sucha Beskidzka	Dyrektor
8.	Paulina Budziach	Velvex S.A.	Asystent H.R Menedżera
9.	Renata Spisak-Sowa	PPP w Suchej Beskidzkiej	Dyrektor
10.	Maciej Zimoń	DWDZ nr 2 w Sidzinie	Dyrektor
11.	Zenon Adamek	Fideltronik	COO
12.	Tomasz Boduch	U.G. Stryszawa	Kierownik referatu PR
13.	Sławomir Kudzia	Z.S. im. Goetla w Suchej Beskidzkiej	Kierownik Praktycznej Nauki Zawodowej
14.	Ewa Kowończyk	Z.S. im. Goetla w Suchej Beskidzkiej	Dyrektor
15.	Andrzej Szramowiat	Cech Rzemiosł	Starszy Cechu
16.	Marek Nocoń	Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii	Dziekan Wydziału Nauk Społecznych
17.	Marcin Kubasiak	Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii	Dziekan Wydziału Informatyki
18.	Magdalena Kornaś	Z.S. im. Kollątaja w Jordanowie	Nauczyciel
19.	Magdalena Rapacz	Z.S. im. Kollątaja w Jordanowie	Nauczyciel
20.	Grażyna Borzestowska	SOSW Maków Podhalański	Dyrektor
21.	Marek Kwak	Z.S. im. Witosa w Suchej Beskidzkiej	Dyrektor
22.	Janusz Fidelus	U.S. Sucha Beskidzka	Naczelnik
23.	Krzysztof Szklarczyk	Beskidus Sp. Z o.o.	Prezes
24.	Magdalena Więclaw	Starostwo Powiatowe	Inspektor

10.2 LISTA DOKUMENTÓW I PLANÓW PROGRAMOWYCH

Tabela 6 Zestawienie dokumentów i planów programowych

L.p.	Nazwa planu / programu	TAK/ NIE	Horyzont czasowy dokumentu	Uwagi
1.	Plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego (część planu zagospodarowania przestrzennego województwa)			
2.	Powiatowy program ochrony środowiska dla Powiatu Suskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019 (Aktualizacja)	TAK	2016-2019	Aktualizacja programu z 2012
2.1	Prognoza oddziaływania na środowisko „Aktualizacji programu ochrony środowiska dla Powiatu Suskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019”	TAK	2016-2019	Aktualizacja programu z 2012
2.2	Program zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii i poprawy jakości powietrza w obrębie obszarów Natura 2000 Powiatu Suskiego”	TAK		
2.3	PROGRAMY GOSPODRKI NISKOEMISYJNEJ dla wszystkich gmin Powiatu Suskiego	TAK		
3.	Program ochrony środowiska przed hałasem	NIE		
4.	Uproszczony plan urządzenia lasu	TAK		Na 19 tys. ha wykonano 12 tys. ha.
5.	Plan operacyjny ochrony przed powodzią	NIE		
6.	Wieloletnia prognoza finansowa jednostki samorządu terytorialnego	TAK		
7.	Plan wykorzystania zasobu nieruchomości Skarbu Państwa (SP)	TAK	2015-2017	

8.	Powiatowy program opieki nad zabytkami.	TAK		Z 2015 (aktualny 2016)
9.	Plany rozwoju sieci drogowej wraz planami finansowania w zakresie dróg powiatowych	NIE		
10.	Powiatowy programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego	TAK	2015 – 2018	Z dnia 15 X 2015 (uchwała Rady)
11.	Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2015-2020	TAK	2020	Przyjęty czerwiec 2015
11.1.	Powiatowy program przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy (część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych)	TAK	2016-2022	
11.2.	Plan sieci publicznych szkół ponadgimnazjalnych oraz szkół specjalnych	TAK	2020	
12.	Powiatowe programy zdrowotne	NIE		
13.	Programy specjalne dot. Aktywizacji zawodowej osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy	NIE		
14.	Powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także programy służące działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy (...)	TAK	2012-2016	W trakcie uaktualniania
15.	Powiatowe programy działań na rzecz osób niepełnosprawnych	TAK	2013-2017	
16.	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi	TAK	Roczny	(aktualny 2016)
17.	Powiatowy plan zarządzania kryzysowego	TAK		Z 2011 (aktualny 2016)
	Plan Osiągnięcia Wyższych Stanów Gotowości do Reagowania na Sytuacje Kryzysowe	TAK		Z 2011 (aktualny 2016)
	Plan Operacyjny Ochrony przed Powodzią	TAK		Z 2012 (aktualny 2016)
	Plan Obrony Cywilnej Powiatu Suskiego	TAK		Z 2012 (aktualny 2016)
19.	Plan działania Powiatowego Ośrodka Analizy Danych i Alarmowania w Suchoj Beskidzkiej	TAK		Z 2014 (aktualny 2016)
20.	Plan Działania Drużyny Pobierania Próbek Starosty Suskiego	TAK		Z 2014 (aktualny 2016)
21.	Wieloletni Plan Działania na lata 2015-2017 obejmujący realizację głównych przedsięwzięć w obronie cywilnej	TAK	2015-2017	
22.	Plan Operacyjny Funkcjonowania Powiatu Suskiego w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny	TAK		Z 2011 (aktualny 2016)
23.	Program Usuwania Azbestu na terenie Powiatu suskiego	TAK		Z lipca 2007
24.	Plan Akcji Kurierskiej na terenie Powiatu Suskiego w Suchoj Beskidzkiej	TAK		
25.	Plan przygotowań podmiotów leczniczych Powiatu suskiego na potrzeby obronne państwa	TAK		Z 2012 (aktualny 2016)
26.	Instrukcja Stałego Dyżuru Starosty Suskiego	TAK		Z 2011 (aktualny 2016)
	Instrukcja Głównego Stanowiska Kierowania Zarządu Powiatu	TAK		Z 2015 (aktualny 2016)
27.	Plan działania Powiatu Suskiego w zakresie bezpieczeństwa publicznego, zarządzania – reagowania kryzysowego, systemu powiadamiania ratunkowego, spraw obronnych i ochrony ludności (obrony cywilnej) w 2016 r)	TAK		Z 2010 (aktualny 2016)
28.	Program Arcus 2005 (program elektroniczny)	TAK		Z 2010 (aktualny 2016)